

PT 2000-0602

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

ΕΥΡΩ EURO

ΤΟ ΝΟΜΙΣΜΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Τ.Ε.Ι. ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Αριθμ. Εισαγωγής 794

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΟΥΚΑΣ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ
ANNA ΒΑΙΖΝΑΚΗ

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1998

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

	Σελ.
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
Στο κατώφλι του Ευρώ	12
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο ΤΟ ΧΡΗΜΑ, ΤΟ ΝΟΜΙΣΜΑ, Η ΑΞΙΑ ΤΟΥΣ	
ΚΑΙ ΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΗΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΣ ΤΟΥΣ	17
1.1. ΤΟ ΧΡΗΜΑ ΚΑΙ ΟΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΤΟΥ	17
1.2. ΤΟ ΧΡΗΜΑ, ΤΟ ΝΟΜΙΣΜΑ ΚΑΙ Η ΑΞΙΑ ΤΟΥΣ	21
1.3. ΤΑ ΜΕΤΑΛΛΙΚΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ	25
1.4. ΤΑ ΧΑΡΤΙΝΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ, ΟΙ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΤΟΥΣ ΚΑΙ Η ΧΡΗΣΗ ΤΟΥΣ	28
1.5. ΤΟ ΛΟΓΙΣΤΙΚΟ Η ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΧΡΗΜΑ	31
1.6. ΚΕΡΜΑΤΑ Η ΒΟΗΘΗΤΙΚΑ, ΜΕΤΑΛΛΙΚΑ, ΧΑΡΤΙΝΑ ΚΑΙ ΠΛΑΣΤΙΚΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ	32
1.6.1. Ηλεκτρονικό Χρήμα	34
1.7. ΠΟΙΑ ΛΕΓΟΝΤΑΙ ΝΟΜΙΜΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ	34
1.8. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΚΑΙ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ	36
1.8.1. Συστήματα του Χάρτινου Νομίσματος	39
1.8.2. Ελεύθερα Νομισματικά Συστήματα	41
1.8.3. Βασικές Διαφορές των Μεταλλικών και Χάρτινων Νομισμάτων	42
1.8.4. Το Ελληνικό Νομισματικό Σύστημα	

(Ιστορική Εξέλιξη)	46
1.8.4.1. Από την Αρχαιότητα μέχρι την Απελευθέρωση από τον τουρκικό ζυγό.	46
1.8.4.2. Από την Απελευθέρωση της Ελλά- δος μέχρι την πτώχευση του 1893	50
1.8.4.3. Από την Επιβολή του Δ.Ο.Ε. του 1898 μέχρι το 1929 που ιδρύθηκε η Τράπεζα Ελλάδος και τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο	57
1.8.4.4. Από την Ιταλογερμανική Κατοχή μέχρι την Αναπροσαρμογή της αξίας της δραχμής του 1953	63
1.8.4.5. Από την Αναπροσαρμογή της αξίας της δραχμής του 1953 μέχρι την αποδέσμευσή της από το Δολάριο των ΗΠΑ του 1975.	72
1.8.4.6. Η εμφάνιση και η εξέλιξη του Δολαρίου σε σχέση με τα εθνικά Νομίσματα.	80
1.8.4.7. Η δραχμή, το Δολάριο και τα άλλα νομίσματα.	84
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο Η ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΣΤΟ ΕΥΡΩ	
2.1. ΤΟ ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΒΑΣΗΣ ΣΤΟ ΕΝΙΑΙΟ ΝΟΜΙΣΜΑ	88

2.2. ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΙΣΟΔΟ ΣΤΗ ΖΩΝΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩ ΜΕΧΡΙ ΤΗΝ ΕΝΑΡΞΗ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΣΤΑΔΙΟΥ	96
2.3. Ο ΝΕΟΣ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΙΣΟΤΙΜΙΩΝ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΜΦΩΝΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑΣ	101
2.3.1. Οι σχέσεις των Χωρών της Ζώνης του Ευρώ με τα Κράτη σε παρέκκλιση.	102
2.3.2. Το Σύμφωνο Ανάπτυξης και Σταθερότητας	108
2.4. ΟΙ ΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΝΕ	114
2.4.1. Η Ελλάδα και τα Κριτήρια της Συνθήκης του Μάαστριχτ.	115
2.4.2. Οι Προοπτικές της Ελλάδος για την ΟΝΕ	127
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΟΠΟΙΗΣΗΣ	
3.1. ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ	129
3.1.1. Πληθωρισμός και επιτόκια στη Νομισματική Ένωση	129
3.1.2. Η Απασχόληση και το Ενιαίο Νόμισμα	131
3.2. ΜΙΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ	136
3.2.1. Η Βιομηχανία και το Ενιαίο Νόμισμα	137
3.2.2. Το Εμπόριο και το Ενιαίο Νόμισμα	144
3.2.3. Ο Τραπεζικός Τομέας και το Ενιαίο Νόμισμα	148
3.2.4. Οι Επενδυτές, οι Κεφαλαιαγορές και το Ενιαίο Νόμισμα	156
3.2.5 Οι Καταναλωτές και το Ενιαίο Νόμισμα.	160

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	164
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α: ΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΣΥΓΚΛΙΣΗΣ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗ- ΚΗΣ ΤΟΥ ΜΑΑΣΤΡΙΧΤ ΚΑΙ ΟΙ ΧΩΡΕΣ ΠΟΥ ΘΑ ΣΥΜΜΕΤΑΣΧΟΥΝ ΣΤΗ ΖΩΝΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩ ΑΠΟ 1/1/1999	164
Α.1. Κριτήρια Σύγκλισης	164
Α.2. Ποιες Χώρες θα συμμετάσχουν εξ αρχής στη Νομι- σματική Ένωση.	175
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β: ΕΝΙΑΙΑ ΑΓΟΡΑ	178
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ: ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ	182
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Δ: Η ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΣΥΣΤΗ- ΜΑΤΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ	185
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ε: ΕΚΤ, ΕΣΚΤ, ΚΑΙ ΤΟ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΣΚΗΣΗΣ ΤΗΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΟ ΤΡΙΤΟ ΣΤΑΔΙΟ.	192
Ε.1. Το Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών και η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.	192
Ε.2. Νομισματική Πολιτική στο Τρίτο Στάδιο.	194
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	198
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	200
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ	202
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΛΑΙΣΙΩΝ	202
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ	202

Ε Ι Σ Α Γ Ω Γ Η

Η υιοθέτηση την 1^η Ιανουαρίου του 1999 ενός ενιαίου νομίσματος, από έντεκα, όπως εκτιμάται, χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης πιθανόν να αποτελέσει ένα από τα πιο σημαντικά γεγονότα του αιώνα που τελειώνει. Η ιδιαιτερότητα του γεγονότος έγκειται στο ότι, για πρώτη φορά στη πρόσφατη παγκόσμια ιστορία, χώρες με υψηλό βαθμό οικονομικής ανάπτυξης εμφανίζονται αποφασισμένες να παραιτηθούν από το δικαίωμα έκδοσης εθνικού νομίσματος και να το παραχωρήσουν σε μια «ομοσπονδιακή» νομισματική αρχή χωρίς την ταυτόχρονη παρουσία μιας ομοσπονδιακής πολιτικής αρχής. Για πολλούς παρατηρητές των Ευρωπαϊκών Εξελίξεων, π.χ. Feldstein (1997), η κίνηση αυτή εκλαμβάνεται ως μια ενέργεια που αν δεν οδηγεί, ασφαλώς διευκολύνει, στην πολιτική ενοποίηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.).

Η αφετηρία των πρωτοβουλιών για την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση εντοπίζεται πολλά χρόνια πριν όταν - με την υπογραφή της Συνθήκης της Ρώμης το Μάρτιο του 1957 - ιδρύθηκε η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) με έξι χώρες - μέλη (Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Βέλγιο, Ολλανδία, Λουξεμβούργο). Ταυτόχρονα με τη Συνθήκη της Ρώμης (1^η Ιανουαρίου 1958) τέθηκε σε ισχύ και η ιδρυτική Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (ΕΚΑΕ), ενώ λίγα

χρόνια νωρίτερα (Ιούλιος 1952) είχε τεθεί σε ισχύ η Συνθήκη των Παρισίων η οποία θεσμοθέτησε την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, Ανθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ). Ίσως είναι ορθότερο να θεωρήσουμε την υπογραφή της τελευταίας Συνθήκης ως την πραγματική αφετηρία της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης.

Στόχος της ΕΟΚ ήταν η εγκαθίδρυση μιας κοινής αγοράς. Οι χώρες της Κοινότητας ανέλαβαν την υποχρέωση να συντονίζουν την οικονομική τους πολιτική, να αντιμετωπίζουν τη συγκυριακή οικονομική πολιτική ως ζήτημα κοινού ενδιαφέροντος και να εναρμονίζουν τη νομισματική πολιτική στο μέτρο που είναι επιβεβλημένο για την ομαλή λειτουργία της κοινής αγοράς.

Επόμενο σταθμό προς την ενοποίηση αποτέλεσε η υπογραφή της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης (ΕΕΠ), το Φεβρουάριο του 1986. Η ΕΕΠ επεδίωξε να δώσει μια νέα ώθηση στη διαδικασία της οικονομικής και πολιτικής ενοποίησης. Κεντρικό στοιχείο της ΕΕΠ αποτελεί η δημιουργία της Ενιαίας αγοράς με την εξάλειψη όλων των εμποδίων που περιορίζουν εντός των ορίων της την ελεύθερη μετακίνηση εργαζομένων, αγαθών, υπηρεσιών και κεφαλαίων, μέχρι την 31^η Δεκεμβρίου 1992.

Η υλοποίηση του προγράμματος της ΕΕΠ, ιδιαίτερα του σκέλους που αφορά την πλήρη απελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίων, σε συνδυασμό με τη μετεξέλιξη του Μηχανισμού Συναλλαγματικών Ισοτιμιών σε ένα σύστημα σχεδόν σταθερών

συναλλαγματικών Ισοτιμιών, κατέστησε πλέον τη μετάβαση στη Νομισματική Ένωση αναπόφευκτη. Η διαπίστωση αυτή είναι απόρροια των συνεπειών της γνωστής στην οικονομική θεωρία ως «ασύμβατης τριλογίας», (Wyplosz [1997]).

Σύμφωνα με την ασύμβατη τριλογία, μόνο δύο από τις ακόλουθες τρεις πολιτικές είναι ταυτόχρονα συμβατές μεταξύ τους: Πλήρης ελευθερία στην κίνηση κεφαλαίων, σταθερές συναλλαγματικές ισοτιμίες και ανεξάρτητη νομισματική πολιτική. Αν, για παράδειγμα, σε μια χώρα υπάρχει πλήρης ελευθερία στην κίνηση κεφαλαίων και το νόμισμά της είναι προσδεδεμένο με το νόμισμα μιας μεγάλης χώρας, τότε η νομισματική πολιτική της παύει να είναι ανεξάρτητη, διότι οι νομισματικές αρχές θα πρέπει να αυξομειώνουν την ποσότητα χρήματος ώστε τα εγχώρια επιτόκια να ακολουθούν τα επιτόκια μιας μεγάλης χώρας προς το νόμισμα της οποίας έχει προσδεθεί το εθνικό. Για παράδειγμα, ακόμη και μια ελαφρά μείωση του εγχώριου επιτοκίου, που δεν είναι συμβατή με το αποδεκτό περιθώριο μεταξύ εγχώριων και ξένων επιτοκίων, θα μπορούσε να προκαλέσει μαζική έξοδο κεφαλαίων από τη χώρα. Η απειλή της εξόδου κεφαλαίων εξαναγκάζει τις εγχώριες νομισματικές αρχές να μην επιχειρούν δραστικές διαφοροποιήσεις των εγχώριων επιτοκίων από τα ξένα και επομένως να ακολουθούν τουλάχιστον μεσοπρόθεσμα τις προδιαγραφές της νομισματικής πολιτικής της ξένης χώρας.

Αν οι χώρες θέλουν να ακολουθήσουν ανεξάρτητη νομισματική πολιτική σε ένα περιβάλλον όπου επικρατεί ελευθερία στην κίνηση κεφαλαίων, τότε θα πρέπει να αφήσουν τη συναλλαγματική τους ισοτιμία να κυμαίνεται, προκειμένου να εξασφαλίζεται ισορροπία στο ισοζύγιο πληρωμών. Επειδή όμως η προοπτική των κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών διαταράσσει τις εμπορευματικές ροές και δεν θα μπορούσε να γίνει αποδεκτή από τις χώρες της Ε.Ε., που παρουσιάζουν μεταξύ τους μεγάλο βαθμό οικονομικής ολοκλήρωσης, η κοινή νομισματική πολιτική (δηλ. η έλλειψη ανεξαρτήτων εγχώριων νομισματικών πολιτικών) ήταν αναπόφευκτη.

Η εμπειρία των Ευρωπαϊκών χωρών από τη συμμετοχή στο «σκληρό» Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών (ΜΣΙ) – όπως συνηθίζεται να αποκαλείται ο ΜΣΙ για την περίοδο 1987-1992, όταν οι κεντρικές ισοτιμίες παρέμειναν σταθερές για πέντε χρόνια – κατέστησε εμφανές ότι το μάρκο κατέστη το «νόμισμα άγκυρα» του ΜΣΙ λόγω του μεγέθους της γερμανικής οικονομίας αλλά και επειδή χώρες με ροπή προς τον πληθωρισμό θέλησαν να κερδίσουν από την αξιοπιστία της Bundesbank. Η άσκηση μιας «κοινής» νομισματικής πολιτικής στην Ευρώπη είχε παραχωρηθεί ουσιαστικά στη Γερμανία, χωρίς οι υπόλοιπες χώρες να έχουν διασφαλίσει το δικαίωμα συμμετοχής στη διαμόρφωσή της, αφού οι νομισματικές αρχές των υπόλοιπων χωρών απλώς αναγκάζονταν, σε ένα περιβάλλον ελεύθερης

κίνησης κεφαλαίων, να ακολουθούν τη νομισματική πολιτική της Bundesbank.

Ήταν αναμενόμενο ότι κάποια στιγμή οι Ευρωπαϊκές χώρες θα επεδίωκαν τη δημιουργία νομισματικής Ένωσης και την εγκαθίδρυση μιας «ομοσπονδιακής» νομισματικής αρχής στα όργανα και τις αποφάσεις της οποίας θα μπορούσαν να συμμετέχουν. Ήταν επίσης, αναμενόμενο ότι, για να δεχτεί η Γερμανία να εγκαταλείψει το προνόμιο να χαράσσει τη νομισματική πολιτική της Ευρώπης θα επεδίωξε να εξασφαλίσει όλες εκείνες τις προϋποθέσεις που θα διασφάλιζαν ότι το ευρώ θα είναι ένα νόμισμα εξίσου σταθερό με το γερμανικό μάρκο.

Οι προϋποθέσεις αυτές περιλαμβάνονται στη Συνθήκη του Μάαστριχτ, η οποία δίνει τη δυνατότητα υλοποίησης του στόχου της νομισματικής ενοποίησης. Η Συνθήκη, που υπογράφηκε το Φεβρουάριο του 1992 από τους Αρχηγούς Κρατών των δώδεκα τότε χωρών - μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τέθηκε σε ισχύ την 1^η Νοεμβρίου 1993, δίνει τη δυνατότητα στα δεκαπέντε πλέον μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης να προχωρήσουν προς την Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ). Η ανακοίνωση από το Συμβούλιο της Μαδρίτης (1995), του ακριβούς χρονοδιαγράμματος μετάβασης στην ΟΝΕ και οι αποφάσεις του Συμβουλίου του Δουβλίνου (1996) προσέδωσαν κύρος στη Συνθήκη του Μάαστριχτ και εξέφρασαν την πολιτική

βούληση και την προσήλωση των Ευρωπαϊκών χωρών στην ΟΝΕ.

Στόχος της παρούσας εργασίας είναι να καταγράψει τις πρόσφατες εξελίξεις στο θέμα της ΟΝΕ και να επισημάνει ορισμένα θέματα, που πρέπει να αντιμετωπιστούν, για να διασφαλιστεί η ομαλή μετάβαση στο ενιαίο νόμισμα, το Ευρώ. Εξετάζεται επίσης, πως, πότε και με ποιόν τρόπο θα επηρεαστούν οι βιομηχανικές και εμπορικές επιχειρήσεις, οι Τράπεζες, οι επενδυτές και οι καταναλωτές από την καθιέρωση του ευρώ.

Στο πρώτο κεφάλαιο, αναλύονται οι ορισμοί του χρήματος και του Νομίσματος, τα είδη Νομίσματος και Χρήματος. Η Αξία τους και οι κανόνες κυκλοφορίας τους. Γίνεται μια Ιστορική Αναδρομή του Ελληνικού Νομισματικού Συστήματος.

Στο Δεύτερο κεφάλαιο εξετάζεται το χρονοδιάγραμμα μετάβασης στο ενιαίο νόμισμα και περιγράφονται οι προπαρασκευαστικές ενέργειες των κρατικών φορέων πριν από την έναρξη του τρίτου σταδίου. Ακολουθεί περιγραφή του νέου Μηχανισμού Συναλλαγματικών Ισοτιμιών καθώς και του Συμφώνου Ανάπτυξης και Σταθερότητας. Το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με παρουσίαση της πορείας σύγκλισης της Ελληνικής Οικονομίας.

Στο Τρίτο κεφάλαιο, παρουσιάζονται οι μακροοικονομικές και μικροοικονομικές συνέπειες της εισαγωγής του Ευρώ. Ειδικότερα, στο πρώτο διερευνώνται οι επιπτώσεις από την Εισαγωγή του Ευρώ στον πληθωρισμό, τα επιτόκια και την

απασχόληση. Στο δεύτερο μέρος, αναλύονται οι επιπτώσεις σε επιμέρους παραγωγικούς τομείς της οικονομίας, όπως βιομηχανία, εμπόριο, τράπεζες κλπ.

Οι επιχειρήσεις στην Ελλάδα θα βρεθούν πολύ σύντομα αντιμέτωπες με τα πρακτικά (νομικά, λειτουργικά, επιχειρησιακά κ.α.) προβλήματα της καθιέρωσης του ενιαίου νομίσματος. Η έγκαιρη και σε βάθος ενημέρωσή τους καθώς και η επιτέλεση των απαιτούμενων προπαρασκευαστικών ενεργειών θα βοηθήσει σημαντικά ώστε η μετάβαση να συντελεστεί ομαλά και με το ελάχιστο δυνατό κόστος προσαρμογής.

Στα παραρτήματα παρουσιάζονται και αναλύονται πιο εξειδικευμένα θέματα. Στο πρώτο παράρτημα παρουσιάζονται αναλυτικά τα κριτήρια σύγκλισης και εξετάζεται ποιες χώρες θα συμμετάσχουν κατά πάσα πιθανότητα την 1^η Ιανουαρίου 1999 στη ζώνη του Ευρώ (ΖΕ). Στο δεύτερο παράρτημα περιγράφονται οι εξελίξεις σχετικά με την πορεία ολοκλήρωσης της Ενιαίας αγοράς. Στο τρίτο παράρτημα παρουσιάζεται το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Ίδρυμα (ΕΝΙ). Στο τέταρτο παράρτημα γίνεται αναφορά στη καταστατική κατοχύρωση της ανεξαρτησίας του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών. Τέλος, στο πέμπτο παράρτημα περιλαμβάνεται περιγραφή του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών, καθώς και του οργανωτικού πλαισίου άσκησης της νομισματικής Πολιτικής στο Τρίτο Στάδιο.

Τελειώνοντας, θέλω να εκφράσω τις θερμές μου ευχαρι-

στίες στον καθηγητή του ΤΕΙ Μεσολογγίου κ. Γεώργιο Δημητρώκα, ο οποίος είχε την ευγενή καλοσύνη να μελετήσει τα χειρόγραφα και να κάνει πολύτιμες υποδείξεις και για την εποικοδομητική συνεργασία μας, συνεργασία αξέχαστη για μένα.

Μικρό δείγμα της μεγάλης ευγνωμοσύνης μου προς τα πρόσωπα, τα οποία με διευκόλυναν με την υπόδειξη ή και τη χορήγηση σωρείας πολύτιμων πηγών πληροφοριών, αποτελεί η έκφραση και απ' αυτή τη θέση των ευχαριστιών μου.

Με ενδιαφέρον θα δεχθώ τις υποδείξεις και τις εποικοδομητικές κριτικές όλων αυτών που θα ασχοληθούν με το παρόν θέμα. Για τυχόν λάθη και ατέλειες του κειμένου, αναλαμβάνει ακεραία την ευθύνη και μεθ' υποχρεώσεις δέχεται οποτεδήποτε παρατηρήσεις για βελτίωση, η σπουδάστρια Βλιζνάκη Άννα.

Στο κατώφλι του Ευρώ

Με την καθιέρωση του Ευρώ η Ευρωπαϊκή Ένωση πλησιάζει στην πραγματοποίηση ενός οράματος που γεννήθηκε πριν από σχεδόν μισό αιώνα με την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα και το οποίο έλαβε πιο συγκεκριμένη μορφή με την υπογραφή της Συνθήκης της Ρώμης και τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας έξι χρόνια

αργότερα.

Στα σαράντα αυτά χρόνια που μεσολάβησαν, οι λαοί της Ευρώπης θέλησαν να συνδέσουν τις τύχες τους με κάτι που θα υπερέβαινε κατά πολύ τα συγκεκριμένα οικονομικά οφέλη και τα οικονομικά αγαθά που προσέφεραν οι απλές ζώνες ελευθέρου εμπορίου ή έστω τα κάπως πιο εξελιγμένα καθεστώτα Τελωνειακών Ενώσεων. Αν και αυτά τα επίπεδα οικονομικής ολοκλήρωσης προδιαγράφουν συχνά την πορεία που διανύει ένα κράτος για να φτάσει σε υψηλότερα επίπεδα σύγκλισης με τους εταίρους του στα πλαίσια μιας Κοινότητας όπως η Ευρωπαϊκή, οι λαοί της Ευρώπης επέλεξαν να θέσουν τα θεμέλια για την επίτευξη μιας αληθινής Κοινής Αγοράς.

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ αποτέλεσε κομβικό σημείο για τη διαμόρφωση αυτού που ονομάζουμε σήμερα νέα ευρωπαϊκή πραγματικότητα. Σε μεγάλο βαθμό εξέφρασε την επιθυμία της νεοσύστατης τότε Ευρωπαϊκής Ένωσης να προσδώσει την πιο ουσιαστική της διάσπαση στην Εσωτερική Αγορά που ήδη έφτανε σε ένα πρώτο στάδιο ωρίμανσης. Η σημαντικότερη προσθήκη της Συνθήκης αφορά τη διατύπωση της ανάγκης για οικονομική πρόοδο και κοινωνική συνοχή, στοιχεία που κατ' ανάγκη περνάνε μέσα από την οικονομική και Νομισματική Ένωση και το ενιαίο νόμισμα.

Είναι λογικό να γινόμαστε το τελευταίο καιρό δέκτες μεγάλου αριθμού αναλύσεων και εκτιμήσεων για τις συνέπειες

και τα χαρακτηριστικά του Ευρώ. Η εγρήγορση και η προσαρμοστικότητα μας είναι στοιχεία αποφασιστικά για την τελική επιτυχία του εγχειρήματος, αλλά από την άλλη μεριά θα έπρεπε να «χάσουμε το δάσος κοιτώντας το δέντρο». Η οικονομική και Νομισματική Ένωση, δεν αποτελεί αυτοσκοπό. Υπ' αυτήν την έννοια η επίτευξη των κριτηρίων που συνθέτουν την οικονομική και νομισματική Ένωση δεν αφορά ούτε ένα απλοϊκό και κοινωνικά ανάλγητο σφίξιμο της ζώνης, ούτε μια αποστασιοποιημένη ενασχόληση μακροοικονομολόγων.

Είναι ίσως το σημαντικότερο όχημα που θα μας επιτρέψει να οικοδομήσουμε μια Ευρώπη που θα αποτελείται από σύγχρονες κοινωνίες και οικονομίες, με υψηλό βαθμό συνοχής και ανάλογη ικανότητα συμβολής στις παγκόσμιες τάσεις της τεχνολογίας, του επιχειρείν και τελικά του ίδιου του τρόπου ζωής. Επιδιώκοντας την πλήρη είσοδό μας στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση αναδεικνύουμε την αποφασιστικότητά μας για μια ουσιαστική συμμετοχή στην προοπτική που περιέγραψα πριν.

Από αυτή την άποψη, οι διορθωτικές αλλαγές που πρέπει να πραγματοποιήσουμε και που καλύπτουν τις σημαντικότερες πτυχές του οικονομικού και κοινωνικού μας βίου συνιστούν σε αυτή τη φάση μια αναπόδραστη συλλογική επιλογή μας. Έστω και θα μπορούσαμε υποθετικά να δεχθούμε ότι η οικονομική και Νομισματική Ένωση ουδέποτε είχε ξεκινήσει ή προχωρήσει

πέρα από κάποιο σημείο.

Στη παρούσα συγκυρία ο τραπεζικός κλάδος είναι ίσως αυτός που παρακολουθεί με τη μεγαλύτερη προσοχή και ευαισθησία τα δρώμενα. Το γεγονός ότι η Ελλάδα δε θα συμμετάσχει στο πρώτο κύμα των χωρών που θα ενταχθούν στη ζώνη του Ευρώ κάθε άλλο παρά εξασφαλίζει άνετες διορίες στο Ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα για την επιβεβλημένη προσαρμογή του στα νέα δεδομένα.

Αυτή η διαπίστωση αποκτά ξεχωριστή αξία εάν αναλογιστούμε ότι οι ελληνικές τράπεζες είναι κατ' εξοχήν τομέας υπηρεσιών που θα βρεθεί στην «πρώτη γραμμή του πυρός» για την αντιμετώπιση των καινούργιων συνθηκών και οι εμπειρίες που θα αποκομίσουν θα γίνουν πολύτιμος οδηγός για το σύνολο των οικονομικών φορέων της χώρας μας.

Η προσπάθεια που καλούνται να καταβάλουν σε αυτή τη φάση οι τράπεζες, θα αποκτήσει νόημα και ουσία αν ενταχθεί σ' ένα γενικότερο πλαίσιο συστηματικής προσέγγισης του συνόλου της Ελληνικής κοινωνίας και των οικονομικών παραγόντων στην αναγκαιότητα της σύγκλισης και της συμμετοχής της χώρας μας στην οικονομική και Νομισματική Ένωση. Για την Ελλάδα, η πορεία προς το στόχο της ΟΝΕ ενέχει τρεις αλληλένδετες διαστάσεις, την Πολιτική, την Οικονομική και την Επιχειρηματική.

Η πολιτική διάσταση αφορά τις ομολογουμένως επίπονες

προσπάθειες που καταβάλλει η χώρα για την επιτυχία του προγράμματος σύγκλισης, προσπάθειες που αποτελούν βασική παράμετρο για τη διεθνή αξιοπιστία του Ελληνικού Κράτους. Πέρα από το ότι σηματοδοτούν την ικανότητά μας να παρακολουθήσουμε τις οικονομικές εξελίξεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο και να εξασφαλίσουμε μια ισότιμη θέση στη νέα Ενιαία Αγορά, ενισχύουν το ειδικό βάρος της πολιτικής μας παρουσίας όπως αυτή εκδηλώνεται στους κόλπους μιας Ευρωπαϊκής Ένωσης που ήδη βαίνει προς την επόμενη φάση της διεύρυνσής της.

Μ Ε Ρ Ο Σ Π Ρ Ω Τ Ο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΤΟ ΧΡΗΜΑ, ΤΟ ΝΟΜΙΣΜΑ, Η ΑΞΙΑ ΤΟΥΣ ΚΑΙ ΟΙ

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΗΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΣ ΤΟΥΣ

1.1. Το Χρήμα και οι λειτουργίες του

Η ιστορία του κοινωνικού και του οικονομικού βίου των ανθρώπων, που αποκαλύπτει σχέσεις και συναλλαγές χιλιάδων ετών, αναφέρει ότι οι κάτοικοι διαφόρων περιοχών όταν είχαν πράγματα, κατά κανόνα δικής τους παραγωγής που δεν τα χρησιμοποιούσαν για τις ανάγκες τους, τα αντάλλαζαν με αγαθά που τους χρειαζόταν για την εγκατάστασή τους, το ντύσιμό τους, τη συντήρησή τους και τις εργασίες τους.

Δέρματα, είδη διατροφής και ντυσίματος, στολίδια, εργαλεία, όπλα κλπ. αποτέλεσαν τα αντικείμενα μιας τέτοιας συναλλαγής που η διεξαγωγή τους ήταν κάθε φορά ανάλογη με το επίπεδο προόδου και είχαν στη διάθεσή τους οι συναλλασσόμενοι.

Ο τρόπος αυτός της απαλλαγής πράγμα με πράγμα, που ονομάζεται αντιπραγματισμός ή άμεση συναλλαγή, εφαρμόζεται σε μερικές περιπτώσεις ακόμα και σήμερα μεταξύ Κρατών που κάνουν ανταλλαγές προϊόντων, μεταξύ πρωτογόνων φυλών της Αυστραλίας, της Βραζιλίας και της Αφρικής, καθώς επίσης και

μεταξύ ανθρώπων που ζουν στην ύπαιθρο και αλλάζουν διαφορετικά προϊόντα δικής τους παραγωγής.

Επειδή όμως με την αύξηση των ανθρώπινων αναγκών και την ανάπτυξη των συναλλαγών σε μεγάλη έκταση και ποικιλία αγαθών, ο τρόπος της άμεσης συναλλαγής ήταν δύσκολο και δεν εξυπηρετούσε την οικονομική και κοινωνική ζωή, χρησιμοποιήθηκε ένα κοινό μέσο και μέτρο μέτρησης της χρησιμότητας και της αξίας των αγαθών, που ονομάστηκε χρήμα. Ο τρόπος που χρησιμοποίησαν και χρησιμοποιούν οι άνθρωποι σήμερα για να αποκτήσουν τα αγαθά που τους χρειάζονται και να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους, λέγεται έμμεση συναλλαγή, γιατί έχει σαν ενδιάμεση μεσολάβηση το χρήμα. Στην αρχή το είδος αυτό της συναλλαγής εφαρμόστηκε μεταξύ μικρών ανθρώπινων κοινοτήτων και αργότερα επεκτάθηκε στα χωρικά πλαίσια πόλεων, κρατών, συμμαχιών κλπ. μέχρι που πήρε τη σημερινή μορφή.

Κατά τη σημερινή αντίληψη, ως χρήμα μπορεί να χαρακτηριστεί κάθε αγαθό, που μπορεί να χρησιμοποιηθεί, σαν ανταλλακτικό μέσο, σαν μέτρο αξιών και σαν όργανο αποταμίευσης, μεταφοράς και μεταβίβασης αγοραστικής δύναμης αγαθών.

Στα πρώτα στάδια της οικονομίας, που ονομάστηκε χρηματική, από τη χρήση του χρήματος και ακολούθησε τον αντιπραγματισμό, οι δούλοι, τα ζώα, τα όστρακα, ο καπνός, το λάδι, το σάρι και άλλα αντικαταστατά πράγματα και τα μέταλλα,

χρησιμοποιήθηκαν ως χρηματικά μέσα. Γενικά κάθε πράγμα που παρουσίαζε μια σχετική σταθερότητα και μπορούσε να αντικατασταθεί, χρησιμοποιήθηκε ύστερα από κοινή παραδοχή των συναλλασσομένων σαν χρήμα. Από όσα αναφέρονται στις μυθολογίες των λαών και από όσα ειδικότερα αναφέρει ο Όμηρος, που υπήρξε ο πρώτος γνωστός παγκόσμιος δημοσιογράφος και πολεμικός ανταποκριτής, τα ζώα και ιδιαίτερα το μοσχάρι, που θυσιαζόταν για το καλόπιασμα των θεών στις εκατόμβες, αποτέλεσε την πρώτη σταθερή αξία μέτρησης άλλων αξιών.

Στην «Ιλιάδα» αναφέρεται ότι στους αγώνες των Δαναών υπολόγισαν για το νικητή τρίποδο σκεύος αξίας δώδεκα μοσχαριών και για το νικημένο μια γυναίκα εξαιρετικής ομορφιάς, αξίας τεσσάρων μοσχαριών. Η σύνδεση της αξίας του χρήματος με τα ζώα προκύπτει και από τη λατινική λέξη PECUNIA (αξία), που κατάγεται από το Pecis, που σημαίνει ζώο.

Σύμφωνα με τις γενικότερες παραδεκτές εκτιμήσεις ένα αγαθό που χρησιμοποιείται σαν χρήμα πρέπει να συγκεντρώνει τα παρακάτω χαρακτηριστικά προσόντα:

α) Να είναι αποδεκτό και επιθυμητό από τους συναλλασσομένους.

β) Να χρησιμοποιείται και να μεταφέρεται εύκολα στις συναλλαγές.

γ) Να αντέχει στη φθορά της Χρήσης και του Χρόνου.

δ) Να υποδιαιρείται σε μικρότερες ποσότητες μονάδων, χωρίς να μειώνεται η αξία του.

ε) Να διακρίνεται και να αναγνωρίζεται εύκολα από εκείνους που το χρησιμοποιούν για να αποφεύγεται η κιβδηλοποίησή του και

στ) Να έχει κατά το δυνατόν εσωτερική σταθερή αξία, να είναι επεξεργάσιμο και να μην επηρεάζεται από τις συνηθισμένες φυσικές συνθήκες.

Τα παραπάνω προσόντα και ιδιότητες συγκεντρώνουν μερικά μέταλλα σπάνια και ιδιαίτερα ο χρυσός, ο άργυρος και ο χαλκός που χρησιμοποιήθηκαν και ακόμα χρησιμοποιούνται σε παγκόσμια κλίμακα και σήμερα σαν κύρια ή βοηθητικά μέσα και νομίσματα.

Πρέπει να σημειωθεί ότι η ανάπτυξη της χρηματικής οικονομίας συμπίπτει με την αύξηση και τον πολλαπλασιασμό των ανθρώπινων αναγκών, την ανάπτυξη των επιχειρήσεων, την αυξημένη ζήτηση συντελεστών παραγωγής, τη συνδικαλιστική οργάνωση και τις διεκδικήσεις των εργαζομένων με τις ανθρώπινες επιδιώξεις για μια καλύτερη ποιότητα ζωής.

Ακόμα, η ανάπτυξη της Χρηματική Οικονομίας συμπίπτει με την έναρξη ανάπτυξης του εμπορίου μεταξύ μεμονωμένων λαών και κρατών, στην Κίνα, στη Μογγολία, στη Μέση Ανατολή, στην Αίγυπτο και αλλού.

Οι παραπάνω παράλληλες αναπτύξεις είχαν σαν επακόλουθο την οργάνωση των Κρατών σε επίπεδο τέτοιο, που να μπορούν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις των πολιτών τους για καλύτερη εξυπηρέτηση και περιφρούρηση των συμφερόντων τους, με την παροχή αυξημένης Εγγύησης στη χρησιμοποίηση και στην κυκλοφορία του χρήματος, σαν νόμιμου μέσου των συναλλαγών.

1.2. Το Χρήμα, το Νόμισμα και η αξία τους

Μετά την Οργάνωση των Κρατών, που είχε σαν βασικό σκοπό την περιφρούρηση και την εξυπηρέτηση των πολιτών, δόθηκε νόμιμος χαρακτήρας στην κυκλοφορία και στην έκδοση του χρήματος, σαν μέσου εξυπηρέτησης των συναλλαγών και σαν κοινού μέσου μέτρησης της αξίας των αγαθών. Από την νομιμοποίηση αυτή του χρήματος, που άρχισε να γίνεται δεκτό σαν εξοφλητικό μέσο υποχρεώσεων και αγοράς αγαθών, μετονομάστηκε το χρήμα σε νόμισμα. Δηλαδή, το νόμιμο πλέον χρήμα άρχισε να καλείται νόμισμα.

Νόμισμα, είναι ένα αγαθό κατασκευασμένο κατά κανόνα από μέταλλο ή χαρτί, που χρησιμοποιείται σαν μέσο πληρωμής, ύστερα από έθιμο ή Νόμο της Πολιτείας, στο χώρο της οποίας κυκλοφορεί. Η γνησιότητα του νομίσματος, επιβεβαιώνεται με τη σφραγίδα του Κράτους ή άλλου οργάνου που έχει εξουσιοδοτηθεί για τον σκοπό αυτό (όπως η Τράπεζα Ελλάδος στη χώρα

μας). Η αξία του νομίσματος που είναι φτιαγμένο από μέταλλο, είναι κατά βάση εσωτερική και εκφράζεται με την ποιότητα και το βάρος της ύλης από την οποία κατασκευάζεται.

Μετά από την ανάπτυξη των συναλλαγών, που είχαν σαν επακόλουθο την χρησιμοποίηση του χάρτινου νομίσματος σαν μέσου μέτρησης της αξίας των αγαθών, η έννοια του νομίσματος πλάτυνε και κάλυψε εκτός από τα μεταλλικά νομίσματα και τα χαρτονομίσματα. Παρά το γεγονός ότι ο όρος νόμισμα χρησιμοποιείται πολλές φορές για να εκφράσει διάφορα χρηματικά μέσα πληρωμής, η έννοια του νομίσματος παραμένει στενότερη από την έννοια του χρήματος που χρησιμοποιήθηκε σε διάφορες μορφές από το μακρύτερο παρελθόν μέχρι σήμερα. Η ταύτιση των εννοιών και η χωρίς διάκριση χρησιμοποίησή τους προέρχεται από την επικράτηση του Αγγλοσαξονικού όρου "money" στις συναλλαγές και στην νομισματοοικονομική φιλολογία, που έχει τη σημασία του συνόλου των μέσων πληρωμής. Ο όρος αυτός έχει την ρίζα του στη λατινική "moneta", που προέρχεται από το όνομα του Ναού της Juno Moneta (τέμενος της Μονήρης Ήρας) στην Ρώμη, όπου λειτούργησε το πρώτο ρωμαϊκό αργυροκοπέιο. Γι' αυτό και το γράμμα Μ χρησιμοποιείται διεθνώς σαν σύμβολο του χρήματος.

Ο όρος νόμισμα, χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά από τους Έλληνες της Σικελίας, που έκοψαν τα πρώτα χρυσά νομίσματα, που έχουν εξαιρετική εμφάνιση και καλλιτεχνική

αξία. Ο Αριστοτέλης αναφέρει ότι το πρώτο νόμισμα το έκοψε η Φώκεια Κανά του 8^ο π.Χ. αιώνα, που ήταν στα παράλια της Μ. Ασίας και είχε ιδρύσει διάφορες αποικίες. Ο Ηρόδοτος γράφει ότι ο πρώτος λαός που έκοψε νομίσματα από ασήμι και χρυσάφι ήταν οι Λυδοί, κατά τον 7^ο ή 8^ο αιώνα π.Χ. Τα νομίσματα αυτά κυκλοφόρησαν σε σχήμα μικρής σφαίρας και μικρή πλίθας και η μεταλλική τους σύνθεση ήταν από το 73% χρυσό και 27% άργυρο. Γύρω στο 511 π.Χ. ο βασιλιάς Δαρειός της Περσίας έκοψε τους «Δαρεικούς» νομίσματα που ήσαν κατασκευασμένα από χρυσάφι και παριστάνανε τοξότη.

Στην ίδια περίπου εποχή, ο Τισαφέρτης και ο Κύρος έκοψαν παρόμοια νομίσματα, για να αντιμετωπίσουν πολεμικές ανάγκες και πληρωμές μισθοφορικού στρατού. Αλλά μαζί με την νομισματοκοπή αναπτύχθηκε και η κιβδηλεία, που ήταν μια προκλητική πράξη κερδοσκοπίας. Αναφέρεται ότι κοντά στο 540 π.Χ. ο Πολυκράτης ο Σάμιος πλήρωσε τους Σπαρτιάτες μισθοφόρους με νομίσματα από νοθευμένο χρυσάφι.

Οι Έλληνες διδάχτηκαν τη χρήση των νομισμάτων από τους Φοίνικες, με τους οποίους είχαν εμπορικές σχέσεις. Παραδοσιακά αναφέρεται, ότι ο Φεΐδωνας στην Αίγινα έκοψε κοντά στα 650 π.Χ. τα πρώτα Ελληνικά νομίσματα, που είχαν σαν μονάδα τους την δραχμή. Αργότερα ο Σόλωνας στην Αθήνα, και άλλες Ελληνικές πόλεις - Κράτη, έκοψαν νομίσματα με μονάδα τη δραχμή, που είχε διάφορα βάρη και αξία και την

χρησιμοποιούσαν και οι Ελληνικές αποικίες.

Το σκληρότερο νόμισμα του αρχαίου κόσμου υπήρξε η αργυρή δραχμή του 5^{ου} π.Χ. αιώνα, σαν σύμβολο της Αθηναϊκής Δημοκρατίας που είχε την καταγωγή της από τους οβολούς του Φείδωνα και κατασκευαζόταν από τα πλούσια αρχεία του Λαυρίου. Αποτελούσε ένα είδος διεθνούς νομίσματος για τη Μεσόγειο, την Ασία και τις Ινδίες, όπου κυκλοφορούσε. Ένα λίτρο αργυρού νομίσματος ήταν ίσο με 96 δραχμές και από ένα λίτρο χαλκού έκοβαν τα νομίσματα ίσης αξίας με 128 δραχμές.

Κυριότερο Βυζαντινό νόμισμα ήταν ο «Σόλιδας», που για πολλά χρόνια στάθηκε παγκόσμιο σύμβολο του υγιούς νομίσματος, ήταν κατασκευασμένο από χρυσάφι και γι' αυτό γινόταν παντού δεκτό πρόθυμα στις συναλλαγές σαν διεθνές αποθεματικό νόμισμα, όπως είναι σήμερα το Δολάριο, η Ε.Ν.Μ., η λίρα κλπ.

Από μερικές περικοπές των Ινδικών μερών Βιβλίων προκύπτει ότι τα μεταλλικά νομίσματα με δεκαδική διαίρεση χρησιμοποιήθηκαν στην Ινδία, γύρω στον 10^ο ή 11^ο αιώνα π.Χ. και από εκεί πέρασε η χρήση τους στη Μέση Ανατολή, στην Μ. Ασία, διαδόθηκαν στους Έλληνες και στους Ρωμαίους και χρησιμοποιήθηκαν από τις αποικίες.

Σημειώνεται ότι ο Μ. Αλέξανδρος, για να ενώσει τις χώρες που κατάκτησε με την κυκλοφορία κοινού νομίσματος, εγκατέστησε 25 νομισματοκοπεία που κυκλοφορούσαν νομίσματα

Ελληνικής τέχνης.

Ενώ ο πατέρας του, Φίλιππος κυκλοφόρησε ως Νόμισμα τον χρυσό «Στατήρα», που στη μία πλευρά του είχε τον Απόλλωνα και στην άλλη μια άμαξα που την σέρνουν δύο άλογα.

Από την εποχή του Μ. Αλέξανδρου καθιερώθηκε να απεικονίζει το νόμισμα την κεφαλή του άρχοντα, για λόγους εγγύησης του βάρους και του περιεχόμενου του νομίσματος και για λόγους προβολής του άρχοντα που κυβερνούσε.

1.3. Τα Μεταλλικά Νομίσματα

Τα μεταλλικά νομίσματα είναι μετάλλινα αντικείμενα, συνήθως σε σχήμα δίσκου, που καθιερώνονται από το Κράτος και χρησιμοποιούνται από τους πολίτες του σαν μέσα ανταλλαγής και μέτρησης αξιών.

Φέρουν διάφορες παραστάσεις και διακριτικά χαρακτηριστικά και γράφουν την αξία, για την οποία γίνονται δεκτά στις συναλλαγές. Έχουν διάφορες ονομασίες και μεταλλικές συνθέσεις, με μικρότερες ή μεγαλύτερες αναλογίες και τα μέταλλα που χρησιμοποιούνται από το μακρύτερο παρελθόν μέχρι σήμερα είναι ο χρυσός, ο άργυρος και ο χαλκός. Τα μέταλλα αυτά προτιμήθηκαν στη νομισματοκοπή σε καθαρή κατάσταση και σε προσμίξεις και χρησιμοποιήθηκαν στις συναλλαγές στη Μ. Ανατολή, στην Αίγυπτο, στην Αρχαία

Ελλάδα, στη Ρώμη, στο Βυζάντιο και αλλού, γιατί άλλο λιγότερο και άλλο περισσότερο, ενσαρκώνουν μεγάλη αξία σε μικρότερο όγκο και έχουν απεριόριστη διάρκεια ζωής.

Τα μεταλλικά νομίσματα έχουν δύο αξίες. Εκείνη που είναι επίσημα αποτυπωμένη επί του νομίσματος και βασίζεται σε σχετικούς Νόμους της Πολιτείας που το έχει εκδώσει και το έχει εγγυηθεί και που καλείται νομισματική αξία και εκείνη που προέρχεται από την αξία του μετάλλου, από το οποίο είναι κατασκευασμένο το νόμισμα. Η πρώτη λέγεται και εξωτερική ή παραστατική αξία, η δε δεύτερη εσωτερική ή πραγματική αξία του νομίσματος. Ένα μεταλλικό νόμισμα χαρακτηρίζεται για καλό, όταν η μεταλλική του αξία, αυξημένη με τα έξοδα της νομισματοκοπής, ταυτίζεται με την νομισματική του αξία.

Τα μεταλλικά νομίσματα διακρίνονται σε κύρια, όταν αποτελούν το κύριο νόμισμα της χώρας όπου κυκλοφορεί και είναι κατασκευασμένα από πολύτιμα μέταλλα κατά κανόνα, και σε βοηθητικά, όταν εκδίδονται και κυκλοφορούν σε αντικατάσταση του κύριου νομίσματος ή για την εξυπηρέτηση των συναλλαγών και είναι κατασκευασμένα από δευτερεύοντα μέταλλα με προσμίξεις.

Η πτώση της νομισματικής αξίας του μεταλλικού νομίσματος και γενικά κάθε νομίσματος, έχει δυσάρεστες συνέπειες για την οικονομία της χώρας όπου κυκλοφορεί και για τους

κατοίκους της, γιατί συνοδεύεται από την αύξηση των τιμών των αγαθών, τη μείωση των ατομικών εισοδημάτων και από βαθύτερες οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές διαταραχές, που πολλές φορές εκτείνονται και εκτός της χώρας όπου κυκλοφορεί το νόμισμα με τη μειωμένη νομισματική αξία.

Αλλά τα μεταλλικά νομίσματα που αποτέλεσαν την αρχή της χρησιμοποίησής τους στην έμμεση χρηματική και νομισματική συναλλαγή, δεν μπόρεσαν να εξυπηρετήσουν τις αυξημένες ανάγκες των συναλλαγών, γιατί είναι δύσκολο να κόβονται στις μεγάλες ποσότητες που απαιτούν τα χρηματοοικονομικά κυκλώματα και να μεταφέρονται στους τόπους των αγορών και των συναλλαγών.

Γι' αυτό αντικαταστάθηκαν από τα χαρτονομίσματα, που σε πολλές περιπτώσεις, κυκλοφορούν παράλληλα με μεταλλικά νομίσματα ή σε αντικατάσταση των μεταλλικών νομισμάτων που αποτελούν το κύριο νόμισμα της χώρας, που είναι φτιαγμένο από πολύτιμο μέταλλο. Για μια πολύ μακριά περίοδο τα χαρτονομίσματα ήσαν βοηθητικά και κυκλοφορούσαν σε αντικατάσταση μεταλλικών νομισμάτων.

Τα τελευταία χρόνια το χαρτονόμισμα αντικατέστησε τα μεταλλικά νομίσματα και έγινε κύριο νόμισμα, χωρίς η αξία του να συνδέεται με την αξία οποιουδήποτε πολύτιμου μετάλλου.

**1.4. Τα Χάρτινα Νομίσματα, οι κατηγορίες τους
και η Χρήση τους.**

Τα χαρτονομίσματα, για τα οποία προαναφέρθηκαν οι λόγοι της κυκλοφορίας τους, ανάλογα με τον τρόπο έκδοσής τους και τις προϋποθέσεις που γίνονται δεκτά στις συναλλαγές, διακρίνονται σε Πιστωτικά και σε Αναγκαστικά Χαρτονομίσματα. Τα Πιστωτικά Χαρτονομίσματα είναι ορισμένου σχήματος, κατασκευής, μεγέθους και αξίας, η οποία είναι γραμμένη στην όψη του χαρτιού αυτού, που η πολιτεία το έχει νομιμοποιήσει και προορίζει να αποτελεί νόμισμα, που θα χρησιμοποιείται στις συναλλαγές μέσα στα όρια της Επικρατείας της. Τα χαρτιά αυτά (χαρτί-νόμισμα), που λέγονται γραμμάτια, τα εκδίδει το κράτος ή μια Τράπεζα ύστερα από εξουσιοδότηση που λέγεται εκδοτική, η οποία αναλαμβάνει ανεπιφύλακτα να καταβάλει στον κομιστή (σε όποιον προσκομίσει) του γραμματίου αυτού, ορισμένη ποσότητα μεταλλικού νομίσματος, που αποτέλεσε τη νομισματική βάση για την έκδοσή του.

Τα χαρτονομίσματα αυτά είναι παρεπόμενα νομίσματα και έχουν την θέση αποδεικτικού οφειλής άλλου νομίσματος, που είναι μεταλλικό και είναι κύριο νόμισμα. Η δε αξία των χαρτονομισμάτων αυτών θεμελιώνεται στην πίστη του Κράτους που τα εξέδωσε, ότι κατέχει πολύτιμο μέταλλο να ανταλλάξει

την αξία του.

Η πρώτη εμφάνιση Τραπεζογραμμάτων στη σημερινή τους μορφή, έγινε στην Αγγλία κοντά στο 1964 κατά την ίδρυση της Τράπεζας της Αγγλίας. Αργότερα και άλλες χώρες της Ευρώπης κυκλοφόρησαν όμοια πιστωτικά χαρτονομίσματα. Το 1839 ιδρύθηκε στην Κέρκυρα με αγγλικά κεφάλαια η Ιονική Τράπεζα, η πρώτη μετά από την επανάσταση του 1821, η οποία είχε το αποκλειστικό δικαίωμα έκδοσης όμοιων τραπεζογραμμάτων. Το 1842 που ιδρύθηκε η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, εξέδωσε όμοια χαρτονομίσματα, καθώς και η Τράπεζα Ηπειρο-Θεσσαλίας, παράλληλα με την Ιονική Τράπεζα που είχε επεκτείνει τις εργασίες της και στον υπόλοιπο Ελληνικό χώρο, ύστερα από την Ένωση των Ιόνιων Νήσων με την λοιπή Ελλάδα.

Τα χαρτονομίσματα αυτά, τα οποία λέγονται τραπεζογραμμάτια, γιατί εκδίδονται από Τράπεζες, απαλλάσσονται στην αρχή με μεταλλικά νομίσματα που ήσαν κατασκευασμένα από πολύτιμο μέταλλο ή παραστατικά ξένων νομισμάτων. Αλλά με την πάροδο του χρόνου και εξαιτίας των οικονομικών δυσκολιών που αντιμετώπισε η χώρα μας, ιδιαίτερα για την πληρωμή των Δανείων σε χρυσό και ξένο συνάλλαγμα. Έτσι τα πιστωτικά Χαρτονομίσματα, δηλαδή τα τραπεζογραμμάτια που προαναφέραμε, από πιστωτικά άρχισαν να κυκλοφορούν ως αναγκαστικά με την κρατική επιταγή και εγγύηση.

Τα αναγκαστικά χαρτονομίσματα έχουν την ίδια εμφάνιση

με τα πιστωτικά χαρτονομίσματα, είτε αυτά εκδίδονται από το Κράτος, είτε εκδίδονται από μια Τράπεζα, που λέγεται εκδοτική, ύστερα από κρατική εξουσιοδότηση. Η μόνη διαφορά τους από τα πιστωτικά χαρτονομίσματα είναι η μη υποχρέωση του κράτους ή της Τράπεζας που τα εξέδωσε να τα απαλλάξει με πολύτιμο μέταλλο ή με νομίσματα από πολύτιμο μέταλλο ή και ξένο συνάλλαγμα. Υποχρέωση από την οποία δεν απαλλάσσεται ο εκδότης των Πιστωτικών Νομισμάτων.

Το αναγκαστικό νόμισμα δεν είναι πάντα από χαρτί, αλλά και από φτηνά μέταλλα ή άλλα αντικαταστατά πράγματα. Το 100 π.Χ. κυκλοφόρησαν σαν αναγκαστικά νομίσματα κομμάτια από δέρμα ελαφιού στους Μογγόλους, στους Τατάρους, καθώς και σε χώρες της Μ. Ανατολής άλλες παρόμοιες μορφές αναγκαστικών νομισμάτων.

Στην Ελλάδα για πρώτη φορά κυκλοφόρησε επίσημα αναγκαστικό χαρτονόμισμα το 1868, για την αντιμετώπιση εκτάκτων αναγκών της κρητικής Επανάστασης και των Τουρκικών απειλών που ενθαρρυνόταν από τη «σύμμαχό» μας Αγγλία δια του πρεσβευτή της Ελίας, όπως αναφέρει ο Α. Ανδρεάδης στη «Δημόσια Οικονομία» του. Κατά την περίοδο αυτή, η Εθνική Τράπεζα, που είχε το εκδοτικό προνόμιο, και οι Τράπεζες Ιονική και Ηπειροθεσσαλίας χορήγησαν δάνεια στο Κράτος και απαλλάχτηκαν από την υποχρέωση της απαλλαγής των τραπεζο-γραμματίων τους με μεταλλικό νόμισμα και με ξένο συνάλλαγμα.

μα. Τούτο έγινε ύστερα από ένα πιεστικό Διάταγμα της 23-12-1868, που επέτρεπε το Κράτος να εκδώσει αναγκαστικό χαρτονόμισμα. Από το έτος 1932 η Ελλάδα εφαρμόζει την αρχή της κυκλοφορίας αναγκαστικού ή διευθυνόμενου νομίσματος, που αποκλειστικά εκδίδει η Τράπεζα της Ελλάδος, που ασκεί το εκδοτικό προνόμιο στη χώρα μας.

1.5. Το Λογιστικό ή Τραπεζικό Χρήμα.

Το Λογιστικό Χρήμα δημιουργείται από τις καταθέσεις όψεως που γίνονται στις Τράπεζες με τον μηχανισμό καταθέσεις - πιστώσεις - καταθέσεις. Γι' αυτό λέγεται και τραπεζικό. Δημιουργείται χωρίς να αυξηθεί η ποσότητα του εκδιδόμενου νομίσματος, που θα ασκούσε άμεσες πληθωριστικές πιέσεις στην Οικονομία. Το λογιστικό Χρήμα, που έχει μεγάλη σημασία για την χρηματοδότηση μιας Οικονομίας και είναι δημιούργημα των αποταμιευτών, θα εξετάζεται ιδιαίτερα στο Κεφάλαιο Αποταμίευση και Λογιστικό Χρήμα, για να κατανοηθεί καλύτερα η δημιουργία του και η κυκλοφορία του, που συμβάλλει στην αποχρηματοδότηση μιας δοσμένης Εθνικής Οικονομίας. Γι' αυτό η Χρηματοδότηση μιας Οικονομίας με λογιστικό Χρήμα αποκαλείται και εθνική Χρηματοδότηση.

**1.6. Κερματικά ή βοηθητικά, μεταλλικά, χάρτινα
και πλαστικά νομίσματα.**

Το κερματικό νόμισμα μπορεί να είναι κατασκευασμένο από χαρτί ή από μέταλλο, που εκδίδεται και χρησιμοποιείται σαν βοηθητικό νόμισμα ή για συμπληρωματικές πληρωμές και για κάλυψη ελλειμματικών κρατικών προϋπολογισμών. Σε περίπτωση που πρόκειται για μεταλλικό κέρμα, τούτο είναι κατασκευασμένο από φτηνό μέταλλο, που η αξία του ως μετάλλου δεν είναι η ίδια, αλλά μικρότερη από εκείνη που γράφεται πάνω στο κέρμα και με την οποία τούτο γίνεται δεκτό στις συναλλαγές. Συνήθως τα μεταλλικά κερματικά νομίσματα κατασκευάζονται από χαλκό, αλουμίνιο, νικέλιο, σίδηρο ή άλλα μέταλλα. Τα κέρματα δεν είναι υποχρεωτικά δεκτά στις συναλλαγές, αλλά οι συναλλασσόμενοι τα αποδέχονται σαν κανονικό νόμισμα της χώρας που κυκλοφορεί. Εκδίδονται σε μικρές ποσότητες και αποσκοπούν στην κάλυψη ελλειμμάτων και καταναλωτικών κρατικών δαπανών, που δεν μπορούν να καλύψουν τα προϋπολογιζόμενα Έσοδα και τα Αποθεματικά του Κρατικού Προϋπολογισμού. Γι' αυτό αποτελούν μια μορφή δανεισμού του Κράτους από τους πολίτες του.

Τα πρώτα μεταλλικά κέρματα κυκλοφόρησαν στην Ελλάδα το 1833 και ήσαν κατασκευασμένα από χαλκό, ενώ το 1855, παράλληλα με μεταλλικά κέρματα, κυκλοφόρησαν και χάρτινα.

Επίσης το 1918-1926, κυκλοφόρησαν και κρατικά κερματικά γραμμάτια. Γενικά μέχρι σήμερα κυκλοφόρησαν κατά καιρούς στη χώρα μας χάρτινα και μεταλλικά κέρματα, ανάλογα με τις ανάγκες του προϋπολογισμού και τις επιδιώξεις της νομισματικής και πιστωτικής πολιτικής.

Τα τελευταία χρόνια κυκλοφορεί και έχει αντικατασταθεί και το νόμισμα και λογιστικό χρήμα «το πλαστικό χρήμα». Η κυκλοφορία του, που συνεχώς αυξάνεται, καλύπτει δοσοληψίες που εξυπηρετούν στιγμιαίες, καθημερινές και διαρκείς ανάγκες με αγορές και πωλήσεις καταναλωτικών ειδών σε εθνική, διεθνή και παγκόσμια κλίμακα.

Λέγεται δε το πλαστικό μέσο αυτό δοσοληψίας γιατί ενσωματώνεται σε πλαστική κάρτα μια πίστωση στον κομιστή που χορηγούν οι Τράπεζες σε ενδιαφερόμενους για τους οποίους παίρνουν κάποια υπογραφή τρίτου ή μια δήλωση για τις αναλαβές του και τα περιουσιακά του στοιχεία. Τα προσωπικά δάνεια κατανάλωσης - όπως λέγονται τα μικροδάνεια αυτά που χορηγούν οι Τράπεζες - σκοπεύουν στην τόνωση της εγχώριας παραγωγής και στον εφοδιασμό της κατανάλωσης με τέτοια είδη. Εξέλιξη του πλαστικού χρήματος της ενιαίας και αυτόνομης ενημέρωσης των Τραπεζικών καταστημάτων για τους λογαριασμούς των καταθετών και της ανάληψης καταθέσεων με πλαστικές κάρτες από τους δικαιούχους, αποτελεί το ηλεκτρονικό χρήμα.

1.6.1. Ηλεκτρονικό Χρήμα

Σε έκθεσή του τον Μάιο 1994 το ΕΝΙ, συνέστησε να επιτρέπεται μόνο στα Π.Ι. η έκδοση προπληρωμένων καρτών και η έκδοση ηλεκτρονικών πορτοκαλιών. Από τότε μέχρι σήμερα όλες οι χώρες της ΕΕ έχουν αναπτυχθεί και τεθεί σε λειτουργία, πολλά συστήματα προπληρωμένων καρτών. Στα πλαίσια αυτών των συστημάτων εμφανίστηκε ένας άλλος τρόπος πληρωμής που είναι το χρήμα του ηλεκτρονικού δικτύου.

Προς το παρόν διακρίνονται δύο είδη ηλεκτρονικού χρήματος (α) το ηλεκτρονικό χρήμα που αποθηκεύεται σε πιστωτική κάρτα με μικροϋπολογιστή (Χρήμα σε κάρτα) και (β) το ηλεκτρονικό χρήμα που αποθηκεύεται σε σκληρό δίσκο ενός Υπολογιστή και χρησιμοποιείται σε δίκινα (χρήμα δικτύων).

1.7. Ποια λέγονται νόμιμα νομίσματα.

Όσα νομίσματα καλύπτονται στην έκδοσή τους και στην κυκλοφορία τους από σχετικό Νόμο, μπορούν να χαρακτηριστούν σαν νόμιμα νομίσματα και γίνονται υποχρεωτικά δεκτά από τους συναλλασσόμενους. Παράλληλα με τα νόμιμα νομίσματα, πολλές φορές κυκλοφορούν και άλλα νομίσματα, που δεν συγκεντρώνουν τα προσόντα και τα χαρακτηριστικά των νόμιμων νομισμάτων. Τα τελευταία αυτά γίνονται δεκτά προαιρετικά

στην Κατοχή 1940-1941 παράλληλα με το εθνικό κατοχικό νόμισμα, όπως γερμανικά Μάρκα, ιταλικές λιρέτες κλπ. Το ίδιο, ύστερα από την απελευθέρωση του 1944, κυκλοφορούσαν παράλληλα με την σταθερή δραχμή, που έκοψε η κυβέρνηση της απελευθέρωσης του Γεωργίου Παπανδρέου, χάρτινες αγγλικές λίρες και χάρτινα αμερικάνικα δολάρια, που εκτόπιζαν ακόμα και το νόμιμο εθνικό μας νόμισμα. Μετά από το 1932, που έγινε στην Ελλάδα επίσημα η εισαγωγή του αναγκαστικού νομίσματος, απαγορεύτηκε η κυκλοφορία μη νόμιμων νομισμάτων ενώ και πριν από το 1932 επιτρεπόταν η κυκλοφορία ξένων νομισμάτων, που δεν αποτελούσαν φυσικά νόμιμο νόμισμα.

Στο νομισματικό καθεστώς του νόμιμου νομίσματος, ανεξάρτητα αν πρόκειται για χάρτινο ή μεταλλικό, η Αρχή η οποία το εκδίδει είναι υποχρεωμένη να το απαλλάξει με άλλη κατηγορία νομισμάτων, που έχουν εσωτερική και πραγματική αξία στον πλατύτερο συναλλακτικό χώρο. Ενώ στην περίπτωση του αναγκαστικού νομίσματος η Αρχή που το εξέδωσε δεν έχει τέτοια υποχρέωση.

Από την εμφάνιση του Χρήματος και τη χρήση του νομίσματος μέχρι σήμερα, έχουν δημιουργηθεί ορισμένες βασικές αρχές, που ακολουθούνται στην έκδοση και στην κυκλοφορία των νομισμάτων στις διάφορες χώρες του κόσμου. Οι μυθολογικοί θρύλοι για θησαυρούς που φρουρούνται από δράκοντες και νεράιδες, έχουν μια σχέση με τους

περιορισμούς που ακολουθούνται στη διαδικασία έκδοσης κυκλοφορίας και διαφύλαξης της αξίας του νομίσματος. Σε όλες τις χώρες του κόσμου, που έχουν μια σύγχρονη οικονομική οργάνωση, ακολουθούνται και ισχύουν κάτω από μικρές παραλλαγές οι ίδιες αρχές και αυτά περιορισμοί, που στο σύνολό τους αποτελούν τα νομισματικά συστήματα.

1.8. Περιεχόμενο και κατηγορία Νομισματικών Συστημάτων

Όταν τα νομίσματα που κυκλοφορούν κόβονται με βάση την αξία πολύτιμου μετάλλου ή κόβονται από πολύτιμο μέταλλο, τότε τα συστήματα αυτά, που καθορίζουν την αναλογία του πολύτιμου μετάλλου και τις προσμίξεις του με άλλα μέταλλα και γενικά ρυθμίζουν τη λειτουργία και την αξία του νομίσματος, λέγονται συστήματα μεταλλικής βάσης. Αν δηλ. η εκδοτική Τράπεζα μιας χώρας, έχει στα θησαυροφυλάκιά της χρυσό αξίας 100 εκατομμυρίων, τότε λέμε ότι το νομισματικό τούτο σύστημα έχει μεταλλική βάση και κάλυψη. Το ίδιο θα μπορούσαμε να πούμε αν ο χρυσός αυτός ήταν κατασκευασμένος σε νομίσματα, που θα είχαν πραγματική αξία 100 εκατομμυρίων. Όταν οι νομισματικές μονάδες είναι κατασκευασμένες από δύο μέταλλα, δηλαδή χρυσό και άργυρο, τα συστήματα αυτά λέγονται διμεταλλικά. Στα μεταλλικά νομισματικά συστήματα η αξία των νομισμάτων που κυκλοφορούν και είναι κατασκευασμέ-

να από πολύτιμα μέταλλα, ταυτίζεται με την εμπορική αξία των μετάλλων, από τα οποία αποτελούνται, πλέον τα έξοδα της νομισματοκοπής. Αν υποθέσουμε ότι κόψαμε χρυσό αξίας 100 εκατομμυρίων, σε νομίσματα και τα έξοδα νομισματοκοπής είναι 10.000, τότε η αξία των νομισμάτων που κόψαμε θα είναι 100.010.000. Δηλαδή αξία χρυσού σαν μέταλλον πλέον έξοδα ίσον με αξία χρυσών νομισμάτων.

Συνήθως στα συστήματα αυτά κυκλοφορούν παραστατικά του νομίσματος, τα οποία είναι χαρτονομίσματα που εκδίδει το Κράτος ή η εκδοτική Τράπεζα και τα οποία προσκομίζονται από τον κάτοχο και ανταλλάσσονται με ίσης αξίας πολύτιμο μέταλλο ή μεταλλικού νομίσματος από πολύτιμο μέταλλο.

Τα συστήματα που βασίζονται στο μέταλλο για την κοπή νομισμάτων, έχουν την αφετηρία τους στην Βαβυλώνα και την Αίγυπτο και χρονολογούνται από 3.000 χρόνια πριν, φυσικά σε μια πρωτόγονη μορφή νομισματικής και νομισματοχρηματικής κυκλοφορίας.

Το σύστημα του χρυσού κατά κανόνα εμφανίζεται σε διάφορες παραλλαγές και καλείται στη σχετική νομισματοοικονομική φιλολογία σαν σύστημα χρυσού νομίσματος όταν κυκλοφορούν χρυσά νομίσματα, σαν σύστημα χρυσού καλύμματος όταν υπάρχει χρυσός σε ράβδους που μπορεί να ανταλλαγεί με τα πιστωτικά χαρτονομίσματα, σαν σύστημα χρυσού συναλλάγματος, όπου τα αποθέματα που αποτελούν τη βάση για το ύψος

της αξίας των νομισμάτων, που θα κυκλοφορήσουν μέσα στην υπόψη χώρα, αποτελούνται και από νομίσματα μιας άλλης χώρας εύρωστης οικονομικά, που έχει τη δυνατότητα να μετατρέψει τα νομίσματα αυτά σε χρυσό και σε όμοιες άλλες αξίες σταθερής συναλλαγής.

Σύμφωνα, δηλαδή, με τις πάγιες αρχές των διαφόρων αρχών του παραπάνω συστήματος, κάθε νόμιμο χρήμα ή νόμισμα μπορεί ελεύθερα να ανταλλάσσεται, χωρίς απολύτως κανένα περιορισμό, με καθορισμένο βάρος χρυσού ή άλλου πολύτιμου μετάλλου διεθνούς παραδοχής και χρήσης.

Ειδικότερα, κατά τη λειτουργία του συστήματος της χρυσής βάσης πρέπει να τηρούνται οι ακόλουθες αρχές:

1. Να είναι σε θέση η εκδοτική Αρχή, το Κράτος ή η Εκδοτική Τράπεζα (στη χώρα μας η Τράπεζα Ελλάδος) και μετατρέψει τα τραπεζογραμμάτιά της σε χρυσά και να είναι υποχρεωμένη με νόμο στην αγοραπωλησία χρυσού σε μια καθορισμένη τιμή.
2. Να είναι υποχρεωμένη η εκδοτική Αρχή να αγοράζει και να πουλάει χρυσό σε μια ορισμένη τιμή, χωρίς να έχει παράλληλα υποχρέωση της απαλλαγής των τραπεζογραμμάτων της σε χρυσό και
3. Να είναι υποχρεωμένη η εκδοτική Αρχή να αγοράζει και να πουλάει σε καθορισμένες τιμές τα νομίσματα άλλων χωρών που εφαρμόζουν τον κανόνα του χρυσού.

Σήμερα, που έχει εγκαταλειφθεί ο κανόνας της χρυσής βάσης, μερικές χώρες και άτομα μπορούν να προμηθευτούν χρυσό για τον διακανονισμό Ισοζυγίων και Λογ/σμών με άλλες χώρες ή για λόγους επαγγελματικούς ενώ τούτο απαγορεύεται για εσωτερικό αποθησαυρισμό. Ακόμα σήμερα το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, όταν πρόκειται να εγκρίνει την υποτίμηση ή την υπερτίμηση του νομίσματος μιας χώρας, λαμβάνει υπόψη του τη σχέση τούτου με το χρυσό, που σημαίνει ότι και σήμερα ισχύει κατά κάποιο τρόπο ο χρυσός κανόνας. Και το ίδιο μπορούμε να πούμε, μετά από την εισβολή του αμερικανικού δολαρίου στις περισσότερες χώρες, ότι έχουμε ένα κανόνα δολαρίου που συνδέεται με την αξία του χρυσού κατά τρόπο έμμεσο, για να μην πούμε αυθαίρετο.

1.8.1. Συστήματα του Χάρτινου Νομίσματος.

Τα συστήματα του χάρτινου νομίσματος ιστορικά ακολούθησαν τα μεταλλικά συστήματα που επιβλήθηκαν στο διεθνή νομισματικό χώρο, γιατί εξυπηρετούν καλύτερα τις εθνικές και διεθνείς συναλλαγές. Το νόμισμα που κυκλοφορεί στα συστήματα αυτά και χρησιμοποιείται για την εξυπηρέτηση της συναλλακτικής ζώνης δεν έχει μεταλλική βάση έκδοσης. Δηλαδή δεν έχει μεταλλικό αντίκρισμα που στη χρηματική γλώσσα λέγεται κάλυμμα και επομένως τα γραμμάτια του

χαρτονομίσματος που κυκλοφορούν δεν απαλλάσσονται με πολύτιμο μέταλλο ή νομίσματα μεταλλικά από πολύτιμο μέταλλο ίσης αξίας με εκείνης που είναι γραμμένη και κυκλοφορεί το χαρτονόμισμα.

Βασικά, τα παραπάνω συστήματα βασίζονται στην αναγκαστική κυκλοφορία του χαρτονομίσματος και η διαμόρφωση της αξίας του επιδιώκεται με μια σειρά ρυθμίσεων και ελέγχων, που καθορίζουν εκάστοτε την ποσότητα του χαρτονομίσματος που κυκλοφορεί, σε σχέση με την αξία της εθνικής παραγωγής και τις ανάγκες της Οικονομίας. Οι ρυθμίσεις αυτές γίνονται πάντα σε συνάρτηση με το επίπεδο στο οποίο βρίσκεται η οικονομία, την αποταμίευση εκείνη που αυξάνει την προσφορά χρήματος και τους στόχους της οικονομικής πολιτικής για την οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική εξυπηρέτηση των διαφόρων εισοδηματικών ομάδων που κατοικούν και εργάζονται στο χώρο της Οικονομίας, όπου λειτουργεί το νομισματικό σύστημα. Η δε μεταβολή στην ποσότητα κυκλοφορίας της χρηματικής μάζας συναρτάται με την μεταβολή του συνολικού ακαθάριστου εθνικού εισοδήματος.

Ανάλογα με τον βαθμό έντασης των κρατικών παρεμβάσεων στην έκδοση και την κυκλοφορία του χαρτονομίσματος, καθώς και στην όλη διαδικασία λειτουργίας του οικονομικού συστήματος, τα συστήματα του χάρτινου νομίσματος χωρίζονται σε διάφορες παραπέρα κατηγορίες, που αναφέρονται παρακάτω:

1.8.2. Ελεύθερα Νομισματικά Συστήματα

Στα ελεύθερα νομισματικά Συστήματα ο έλεγχος στην ποσότητα του χαρτονομίσματος αφήνεται να διαμορφωθεί από τη ζήτηση για χορήγηση πιστώσεων και την πληρωμή αμοιβών, που συνήθως είναι ανεξέλεγκτη. Η αξία του νομίσματος σε σχέση με τα αγαθά στο εσωτερικό της χώρας δεν μπορεί να ρυθμιστεί οργανικά, γιατί δεν ελέγχονται οι χορηγούμενες πιστώσεις προς την οικονομία. Η δε αξία του νομίσματος, σε σχέση με τα νομίσματα των ξένων χωρών, διαμορφώνεται από τις συνθήκες τις ψυχολογικές, τις πολιτικές, τις οικονομικές και τις κοινωνικές, που επικρατούν στον εθνικό και το διεθνή χώρο. Τέτοια συστήματα δημιουργούνται και επιβάλλονται σε ανώμαλες περιστάσεις και περιόδους.

Στην Ελλάδα κατά την περίοδο 1941-1944 με την Ιταλογερμανική κατοχή, επικράτησε ελεύθερο νομισματικό σύστημα με υπερδιογκωμένη νομισματική κυκλοφορία και πολυδιάστατες καταστροφικές συνέπειες για την Ελληνική Οικονομία και τον Ελληνικό λαό. Η ανεξέλεγκτη έκδοση πληθωρικού χαρτονομίσματος από την Ελληνική πλευρά και κατοχικού από τις κατοχικές Αρχές δημιούργησαν καλπάζοντα πληθωρισμό, που έφερε ασυγκράτητη ανατίμηση και προκάλεσε απόκρυψη αγαθών, αποθησαυρισμό χρυσών λιρών, εξανέμισμα περιουσιών και πολλά άλλα δεινά, από τα οποία βγήκαν πολλοί

νεόπλουτοι, που αργότερα έγιναν πλουσιότερα με το σχέδιο Μάρσαλ τις παγωμένες πιστώσεις, και την αναπροσαρμογή Μαρκεζίνη, όσοι την γνώριζαν από πριν.

Η περίοδος αυτή υπήρξε τόσο σκοτεινή για την Ελληνική Οικονομία και για την εθνική μας ζωή, ώστε επικράτησε από τότε να λέγονται «μαυραγορίτες» όσοι κρύβανε τα είδη για να ανεβάσουν τις τιμές και η αγορά, όπου γινόστανται αυτού του είδους οι συναλλαγές, «μαύρη αγορά», ενώ καταστράφηκαν περιουσίες και βγήκαν στο δρόμο όσοι ακολούθησαν ανυποψίαστοι, τον έντιμο τρόπο ζωής.

Επίσης όμως επιβάλλεται η επαγρύπνηση των νομισματικών Αρχών για την περιφρούρηση της εσωτερικής και της εξωτερικής αξίας του νομίσματος, δημιουργήθηκαν τρόποι ελέγχου και ρύθμισης στην έκδοση και την κυκλοφορία του νομίσματος καθώς και στην παροχή πιστώσεων στην Οικονομία, σύμφωνα με τις σύγχρονες αντιλήψεις που αποβλέπουν στην ανάπτυξη της κάθε οικονομίας. Από τις ρυθμίσεις αυτές και τους ελέγχους διαμορφώθηκαν τα διευθυνόμενα νομισματικά συστήματα.

1.8.3. Βασικές διαφορές των μεταλλικών και χάρτινων νομισμάτων.

Το χαρτονόμισμα συμπλήρωσε ή αντικατέστησε το μεταλλικό νόμισμα στις συναλλαγές και, όπως προαναφέρω, άλλοτε η

Αρχή που έκδιδε το χαρτονόμισμα ήταν υποχρεωμένη να το ανταλλάξει με μεταλλικό νόμισμα ή πολύτιμο μέταλλο ίσης αξίας με εκείνη που γράφεται στο χαρτονόμισμα και άλλοτε, όπως συμβαίνει στα διευθυνόμενα νομισματικά συστήματα, δεν έχει τέτοια υποχρέωση. Κανένας όμως, όταν παίρνει στα χέρια του το χαρτονόμισμα, είτε τούτο είναι αντιπροσωπευτικό μεταλλικού νομίσματος είτε όχι, δεν σκέφτεται να το ανταλλάξει με μεταλλικό, αλλά το διαθέτει για να αγοράσει αγαθά, όπως θα διέθετε και το μεταλλικό νόμισμα. Γιατί, τόσο το χαρτονόμισμα όσο και το μεταλλικό νόμισμα, έχει προορισμό να διατεθεί για την αγορά αγαθών και την πληρωμή Υποχρεώσεων και επομένως αμφότερα τα νομίσματα έχουν συμβατική αξία, για να μην πούμε περιστασιακή.

Εκείνο το οποίο έδωκε πραγματική και ίσως μεγαλύτερη από την πραγματική αξία στα πολύτιμα μέταλλα, είναι η χρησιμοποίησή τους για νομίσματα και σαν μέσα προβολής, στολιδιών και διακοσμήσεων. Παρά την κοινή αποστολή και των δύο ειδών νομισμάτων, υπάρχουν μεταξύ τους βασικές διαφορές:

1. Το χαρτονόμισμα επειδή δεν έχει άλλη αξία από εκείνη που του δίνει ο νόμος, δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τον διακανονισμό διεθνών συναλλαγών απευθείας και γι' αυτό παραμένει το κύριο Εθνικό νόμισμα. Ενώ το μεταλλικό

έχει διεθνή αξία, που αναγνωρίζεται από όλες τις χώρες, λόγω της αξίας του.

2. Το Χαρτονόμισμα, επειδή στηρίζεται στη βούληση του νομοθέτη που το δημιούργησε, δεν έχει εμπορική αξία, αλλά τη νόμιμη που του δόθηκε. Το μεταλλικό νόμισμα όμως, πέρα από τη νόμιμη αξία, που πολλές φορές είναι μεγαλύτερη από την πραγματική, έχει και εμπορική αξία, λόγω των φυσικών ιδιοτήτων που έχει σαν μέταλλο και

3. Η αξία του χαρτονομίσματος έχει μεγαλύτερη μεταβλητότητα, γιατί εκδίδεται από τις κυβερνήσεις, που μπορούν ανάλογα με το οικονομικό σύστημα και την ασκούμενη νομισματική και πιστωτική πολιτική να το αυξήσουν ή να το ελαττώσουν. Τούτο δεν συμβαίνει με τα μεταλλικά νομίσματα, τα οποία μπορούν να αυξομειωθούν, μόνο αν το επιτρέπουν οι φυσικές και οι τεχνικές συνθήκες παραγωγής μετάλλων για νομισματοκοπή, χάρια από τη διαμόρφωση της τιμής τους στις διεθνείς χρηματιστηριακές αγορές. Ακόμα και αν υπάρξει μεγάλη παραγωγή πολύτιμων μετάλλων και αυξημένη νομισματοκοπή και κυκλοφορία, οι διακυμάνσεις στην οικονομία θα είναι μικρές και θα αμβλυνθούν εύκολα, γιατί τα μεταλλικά νομίσματα θα μπούνε και σε άλλες χώρες και θα επέλθει κάποια εξισορρόπηση, ενώ δεν συμβαίνει το ίδιο με το Χαρτονόμισμα, που κυκλοφορεί μόνο μέσα στη χώρα που εκδίδεται.

Μερικές από τις παραπάνω διαφορές, που θα μπορεί να χαρακτηριστούν σαν μειονεκτήματα του χαρτονομίσματος, γιατί επισωρεύουν συνήθως δεινά στις εθνικές Οικονομίες, θα μπορούσαν να λείψουν και το χαρτονόμισμα να καταστεί διεθνές πλήρες ή συμβατικό νόμισμα, αν ύστερα από σχετικές συμφωνίες διεθνών οργανισμών, όπως είναι η Ο.Η.Ε., η Ε.Ο.Κ., κλπ. θα εξασφάλιζαν:

1. Τη νόμιμη κυκλοφορία σε ένα και το αυτό χαρτονόμισμα, και

2. Η ποσότητα που θα κυκλοφορούσε, να ήταν ανάλογη με τον πληθυσμό κάθε χώρας ή με το εθνικό της εισόδημα, υπολογισμένο στις ίδιες βασικές τιμές.

Η προσπάθεια που έχει αναληφθεί από τις χώρες - μέλη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας για κοινό νόμισμα, την ECU δεν καρποφόρησε μέχρι σήμερα, γιατί και οι συνεταίροι της ΕΟΚ έχουν τα ιδιαίτερα συμφέροντά τους, πέρα από την πολεμική που ασκείται εναντίον της ECU, από κράτη - μέλη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας που προσπαθούν να επιβάλλουν το δικό τους Νόμισμα στην ΕΟΚ ή να βοηθήσουν την επικράτηση του δολαρίου.

Θετικό βήμα προόδου για τα νομισματικά θέματα της Ε.Ο.Κ. και της χώρας μας είναι η αναγνώριση της Ευρωπαϊκής Νομισματικής Μονάδας από όλα τα κράτη-μέλη της Ε.Ο.Κ. καθώς και από τρίτες χώρες, σαν διεθνούς νομισματικής μονάδας και

αποθεματικού νομίσματος, πράγμα που δίνει την ευκαιρία στις περισσότερες οικονομίες καθώς και στην Οικονομία της Χώρας μας, να αποδεσμευτούν από την κηδεμονία του δολαρίου και τις αδυναμίες του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου.

Ήδη η Τράπεζα της Ελλάδος με αποφάσεις της όρισε ότι η Ευρωπαϊκή Νομισματική Μονάδα (Ε.Σ.Υ.) μπορεί να χρησιμοποιείται και να γίνεται δεκτή αντί οποιουδήποτε ξένου νομίσματος σε όλες τις συναλλαγές (καταθέσεις, εμβάσματα, κλπ.). Η δε Συνθήκη του Μάαστριχτ έχει δρομολογήσει τη χρησιμοποίηση ως κοινού νομίσματος την ECU από τα κράτη - μέλη το έτος 1999.

1.8.4. Το Ελληνικό Νομισματικό σύστημα (ιστορική εξέλιξη).

1.8.4.1. Από την αρχαιότητα μέχρι την απελευθέρωση από τον τουρκικό ζυγό.

Από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα η δραχμή αποτελεί τη μονάδα του Ελληνικού νομισματικού συστήματος. Το βάρος της αρχαίας ελληνικής δραχμής ήταν το 1/100 της μνας, που ήταν μονάδα νομισματική και η μονάδα βάρους, ισοδυναμούσε με 600 οβολούς και είχε αξία -η αττική μνα- 100 δραχμών. Το δε βάρος της μνας ήταν 436.6 γραμμάρια και ήταν κατασκευασμένη

από χρυσό, άργυρο ή χαλκό, όπως και η δραχμή. Η ελληνική δραχμή είχε διαφορετικό βάρος σε κάθε ελληνική πόλη - κράτος. Το βάρος της Αιγιτινικής δραχμής ήταν 6,06 γραμμάρια, της Ροδίτικης 3,64 ή 7,23 γραμμάρια και της δραχμής που έκοψε ο Νομοθέτης Σόλωνας στην Αθήνα κοντά στο 600 π.Χ. ήταν βάρους 4,36 γραμμαρίων και τίτλου 985/1000 αργύρου.

Κάθε μια δραχμή, όπως είπαμε, ισοδυναμούσε με έξι οβολούς. Δηλαδή με έξι σιδερένιες ή χαλκωματένιες βέργες, που είχαν μάκρος περίπου ένα μέτρο και όπως πιανόντουσαν με την παλάμη του ενός χεριού, αποτελούσαν ένα δεμάτι, δηλαδή, μία δέσμη που λέγεται δράγμα που εξελίχτηκε στη λέξη δραχμή. Αξιοσημείωτο είναι ότι στα ελληνικά χωριά, όταν θερίζουν στάρι το δένουν σε μικρά δεμάτια, που τα λένε χερόβολα, λέξη που θυμίζει το δεμάτι των οβολών. Με την δραχμή σαν βάση του νομισματικού τους συστήματος, οι Έλληνες της αρχαιότητας σχημάτιζαν την νομισματική τους κλίμακα, που ήταν το 12δραχμο, το 10δραχμο, 6δραχμο, 4δραχμο, 2δραχμο, δραχμή. Πριν από την καθιέρωση της δραχμής χρησιμοποιούνταν στις συναλλαγές ο «αργυρένιος στατήρας», που ήταν ισοδύναμος με δύο δραχμές και λεγόταν δίδραχμο. Επίσης, με βάση τους οβολούς, η νομισματική κλίμακα διακρινόταν σε τετράβολον, τριώβολους, διώβολους, οβολούς, ημιωβόλιον κλπ.

Τους οβολούς, που όπως είπαμε αποτελούσαν το πρώτο νόμισμα των συναλλαγών, αντικατέστησε ο βασιλιάς του Αργους Φείδωνας με την δραχμή, που έκοψε πρώτος στην Αίγινα στις αρχές του 7^{ου} π.Χ. αιώνα, αφού αφιέρωσε στο ναό της Ήρας στο Άργος, 6 οβολούς, που σήμερα βρίσκονται στο Νομισματικό Μουσείο Αθηνών. Με την χειρονομία αυτή ήθελε συμβολικά ο Φείδωνας να δείξει, ότι έπρεπε να σταματήσει η χρησιμοποίηση των οβολών στις συναλλαγές και να αντικατασταθεί από την δραχμή που έκοψε. Παρά το γεγονός ότι η λέξη δραχμή δεν ανταποκρινόταν νοηματικά στο σχήμα του νέου νομίσματος, εντούτοις επικράτησε λόγω της σχέσης που είχε με τους οβολούς και την συνήθεια των συναλλαγών.

Άλλες πόλεις - κράτη στην Αρχαία Ελλάδα, όπως η Πάτρα, η Κόρινθος και η Δύμη, έκοβαν αργυρένια κυρίως νομίσματα, με διάφορες παραστάσεις. Η Πάτρα και η Δύμη, στα πλαίσια της Αχαϊκής Συμπολιτείας, έκοβαν νομίσματα εξαιρετικής τέχνης, που είχαν το μονόγραμμα X και την παράσταση του δελφινιού, όπως γράφει ο Πατρινός δικηγόρος και ιστορικό Κ. Τριανταφύλλου στο ιστορικό του λεξικό. Μετά από την διάλυση της Αχαϊκής Συμπολιτείας, η Πάτρα προνομιακά έκοβε νομίσματα που είχαν τις ενδείξεις «ΠΑΤΡΕΩΝ» και διάφορες κεφαλές θεών. Κατά τους ρωμαϊκούς χρόνους που η Πάτρα έγινε αποικία των Ρωμαίων, εξακολουθούσαν να κόβονται νομίσματα που έφεραν παραστάσεις Ρωμαίων αυτοκρατόρων σε λατινική

γλώσσα και ελληνόγλωσσα, όπως το νόμισμα που είχε κοπεί προς τιμή του Νέρωνα και γράφει «ΝΕΡΩΝ ΠΑΤΡΕΩΝ». Το ίδιο η Δύμη, όπως γράφει ο ίδιος ιστορικός, έκοβε αργυρένια και χάλκινα νομίσματα, πριν και μετά από την ρωμαϊκή περίοδο.

Τα νομίσματα αυτά φέρνανε ανάλογα, διάφορες επιγραφές, όπως «ΔΥΜΑ» «ΑΧΑΙΩΝ ΔΥΜΑΙΩΝ» και παραστάσεις αρχαίων θεών και κατά τη ρωμαϊκή εποχή ονόματα Ρωμαίων Αυτοκρατόρων. Τα παραπάνω νομίσματα κυκλοφορούσαν στην Κόρινθο, στην Αρκαδία και σε άλλες κοντινές με την Πάτρα περιοχές. Στο Βυζάντιο το νομισματικό σύστημα ήταν μονομεταλλικό, με βάση το χρυσό και νομισματική μονάδα το «Σολίντους» που είχε βάρος 4,48 γραμμάρια και που από ένα κιλό χρυσού κοβόντουσαν 72 τέτοιες νομισματικές μονάδες. Επίσης Βυζαντινά νομίσματα ήταν και τα υπέρπυρα (νομίσματα που είχαν το χρώμα της φωτιάς), που είχαν διεθνή ισχύ, καθώς και τα «κεντηνάρια». Κατά την περίοδο των Σταυροφοριών, στην Ελλάδα κυκλοφορούσαν διάφορα νομίσματα από τις χώρες κυρίως των Σταυροφόρων καθώς και τα Βυζαντινά. Επίσης κυκλοφορούσαν τα τουρκικά γρόσια, που ήταν ασημένια στην αρχή και κλιμακωνόντουσαν σε 400 παράδες και κάθε παράς σε 3 άσπρα. Η κυκλοφορία του τούρκικου νομίσματος κατά την διάρκεια της τουρκοκρατίας ήταν παράλληλη και με άλλα ξένα νομίσματα, που μπαίνανε στην Ελλάδα από όλη σχεδόν την περιοχή της Δύσης. Το γρόσι, λόγω της έκτασης της Οθωμανικής

Αυτοκρατορίας, είχε μια πλατύτερη οικονομική ισχύ και γινόταν δεκτό σαν καλό νόμισμα. Είχε δε τόσο πολύ μπει στις συναλλαγές το τούρκικο γρόσι, ώστε αποτελούσε το μέτρο των άλλων ξένων νομισμάτων που κυκλοφορούσα στη χώρα μας, λίρες, στερλίνες, βενετικά φλωριά, ναπολεόνια, κορώνες ολλανδικές, ρεγγίνες, ντούπες Ισπανίας, κ.λ.π.). Ακόμα και οι «Φοίνικες» που έκοψε ο Καποδίστριας το 1828 και το 1931, αποτιμήθηκαν σε τουρκικά γρόσια.

1.8.4.2. Από την απελευθέρωση της Ελλάδας μέχρι την πτώχευση του 1893

Μετά από την κήρυξη της επανάστασης κατά του τούρκικου ζυγού και την ανεξαρτησία της Ελλάδας, εξακολουθούσαν να κυκλοφορούν στη χώρα μας ξένα νομίσματα μαζί με το τούρκικο γρόσι, που ήταν το κυριότερο νόμισμα των συναλλαγών μέχρι το 1824 που ήρθε στην Ελλάδα, ο Ιωάννης Καποδίστριας, σαν ο πρώτο απελευθερωτικός Έλληνας Κυβερνήτης. Ο Καποδίστριας, το 1828, με μια παλιά νομισματοκοπτική μηχανή που αγόρασε από τη Μάλτα, έκοψε τα πρώτα ελληνικά νομίσματα, που ήσαν οι ασημένιοι «Φοίνικες», βάρους 3,30 γραμμαρίων περίπου και αξίας ίσης με ένα τούρκικο παρά. Οι «Φοίνικες» ή τα «Φοινίκια», που ήσαν συμβολικά νομίσματα, είχαν από τη μία μεριά τον φοίνικα και τις λέξεις «Ελληνική Πολιτεία» και

από την άλλη στεφάνι από ελιά και δάφνη και τα γράμματα «Κυβερνήτης Γ.Α. Καποδίστριας 1928». Μέχρι τότε και ύστερα ακόμα από την κυκλοφορία του ελληνικού νομίσματος, οι προϋπολογισμοί του ελληνικού κράτους, οι συναλλαγές και οι λογαριασμοί στην ανεξάρτητη Ελλάδα, γινόστανται σε τούρκικα γρόσια, λόγω της συνήθειας των συναλλαγών και της δυσπιστίας των Ελλήνων στο νόμισμά τους και στο γεγονός ότι δεν μπορούσαν να πιστέψουν στην ελευθερία τους, μετά από τόσα χρόνια τούρκικης σκλαβιάς.

Οι ελληνικοί προϋπολογισμοί εκείνου του καιρού παρουσίαζαν συνήθως τριπλάσιες δαπάνες από τα έσοδα. Γιατί οι καταστροφές στη διάρκεια του απελευθερωτικού αγώνα ήταν τόσο μεγάλες και ανεπανόρθωτες, ώστε ήταν δύσκολη η κάλυψή τους με τα πραγματοποιούμενα έσοδα, αν λάβει κανείς μάλιστα υπόψη του και τις αυξημένες δαπάνες για την οργάνωση του νεοσύστατου Ελληνικού Κράτους. Επίσης, λόγω της έλλειψης πληροφοριακών στοιχείων σχετικά με τα πραγματοποιούμενα εισοδήματα και της αυξημένης φοροδιαφυγής - όπως συμβαίνει και σήμερα, ιδιαίτερα το δεύτερο - ήταν αδύνατη η κατάρτιση ενός συνεπούς κρατικού προϋπολογισμού και η πραγματοποίησή του. Ακόμα, οι Έλληνες, ύστερα από τόσα χρόνια σκλαβιάς, δεν μπορούσαν εύκολα να συνειδητοποιήσουν την ευθύνη τους ότι έπρεπε να πληρώσουν φόρους και ιδιαίτερα τώρα που ήταν ελεύθεροι.

Ο πρώτος ελληνικός προϋπολογισμός του κράτους, που συντάχθηκε ύστερα από την απελευθέρωση, παρουσίαζε έλλειμμα 3.000.000, απέναντι σε δαπάνες 7.000.000 «φοινίκια». Γι' αυτό, μέσα στις πρώτες προσπάθειες του Καποδίστρια, ήταν και η σύναψη δανείων από τους τότε φίλους της Ελλάδας, για τη διοργάνωση της διοίκησης και της οικονομίας της χώρας. Αλλά ο Δαλματός στην καταγωγή, από την πόλη Κάπο νι' Ιστρία της Δαλματίας (όπως γράφει στην «Ιστορία» του ο Γ. Ρούσσο), Κυβερνήτης της Ελλάδας έπεσε στις πλεκτιάνες των ασύδοτων συμφερόντων των ξένων φίλων μας, που με κάποια γεύση υπερηφάνειας και γλωσσικής ικανοποίησης ονομαζόντουσαν προστάτιδες δυνάμεις και δεν μπόρεσε να τους πείσει να χορηγήσουν ή να εγγυηθούν δάνεια για την αναδιοργάνωση της χώρας μας.

Το 1832 οι μεγάλες δυνάμεις, που ήσαν και «προστάτιδες», μαζί με την εγκατάσταση του Βασιλιά Όθωνα που πρόσφεραν στην Ελλάδα, εγγυήθηκαν και τη χορήγηση δανείου ύψους 60.000.000 γαλλικών φράγκων. Την εποχή αυτή, προκειμένου και ο Όθωνας να δείξει την αφοσίωσή του στην ελληνική παράδοση, επανέφερε σε ισχύ το νομισματικό σύστημα που πρόβλεπε την δραχμή σαν επίσημο ελληνικό νόμισμα. Πράγμα που δείχνει ότι είχε διαβάσει την αρχαία νομισματική ιστορία της χώρας μας!! Η δραχμή, σύμφωνα με το νέο νομισματικό σύστημα, είχε βάρος 4 γραμμάρια και ήταν

διαιρεμένη σε 100 λεπτά, κυκλοφορούσε δε σε νομίσματα χρυσά και ασημένια παράλληλα με χαρτονομίσματα.

Ουσιαστικά, στη σύναψη του δανείου των 60.000.000 γαλλικών φράγκων και στη διάθεσή του η Ελλάδα δεν έλαβε μέρος, γιατί έτσι φτωχή και ρημαγμένη που ήταν, δεν μπορούσε να έχει γνώμη για θέματα που την αφορούσαν και για τα οποία αποφάσιζαν «οι προστάτιδες δυνάμεις». Έτσι σύμφωνα με το πρωτόκολλο της εγγύησης του δανείου, αποφασίστηκε να διατεθεί το 1/3 για την εξόφληση καθυστερουμένων τοκοχρεολυσίων παλαιών δανείων (πάλι στις μεγάλες δυνάμεις) και το υπόλοιπο να διατεθεί για τις δαπάνες εγκατάστασης και λειτουργίας της Οθωνικής Αντιβασιλείας. Και είναι φανερό ότι η Ελλάδα όχι μόνο δεν ωφελήθηκε από το δάνειο αλλά ζημίωσε και ζημιώνει ακόμα, γιατί το ποσό του δανείου διατέθηκε για την εγκατάσταση των Βαυαρών στη χώρα μας, οι οποίοι αποτέλεσαν προηγούμενο επικυριαρχίας στα ελληνικά πράγματα.

Το 1858 η Ελλάδα, προσχώρησε στη Λατινική Νομισματική Ένωση, που την αποτελούσαν η Γαλλία, το Βέλγιο, η Ιταλία και η Ελβετία. Η συμφωνία αυτή που έγινε το 1863, ρύθμισε την ισοτιμία των αργυρών νομισμάτων που κυκλοφορούσαν στις χώρες αυτές, σε σχέση με το χρυσό και καθόρισε για νομισματική μονάδα το φράγκο. Το 1878 σταμάτησε το κόψιμο αργυρών νομισμάτων των πέντε φράγκων, λόγω υποτίμησης του μετάλλου

και η σχετική σύμβαση ατόνησε κατά τον Α' παγκόσμιο πόλεμο, γιατί επικράτησε η αναγκαστική κυκλοφορία του χαρτονομίσματος. Η Ελλάδα, στα πλαίσια της νομισματικής αυτής συμφωνίας, δέχτηκε για νόμισμά της την χρυσή δραχμή, που ήταν ισάξια του γαλλικού φράγκου της Λατινικής Νομισματικής Ένωσης και κυκλοφόρησε νομίσματα χρυσά των 10, 15, 20, 50 και 100 δραχμών, που ήταν φτιαγμένα κατά τα 9/10 από χρυσό και κατά το 1/10 από άργυρο. Παράλληλα κυκλοφόρησε και τραπεζογραμμάτια, που είχαν εκδοθεί από την Εθνική Τράπεζα, την Ιονική Τράπεζα και την Τράπεζα Ηπειροθεσσαλίας, τα οποία κατά το 1868 κατέστησαν καταναγκαστικής κυκλοφορίας για λόγους δημοσιονομικούς. Κατά την περίοδο αυτή άρχισε να κλονίζεται η Ελληνική οικονομία, γιατί είχε πολλά βάρη, που είχαν συσσωρευτεί από τοκοχρεολύσια δανείων για τους εθνικούς αγώνες, για την οργάνωση του κράτους, για την κατασκευή έργων υποδομής και την παράλληλη διεξαγωγή αμυντικών πολέμων, με συνέπεια την προσφυγή σε νέα εξωτερικά δάνεια. Οι όροι των νέων δανείων ήσαν ασύμφοροι και γινόταν κάτω από συνθήκες απάνθρωπης κερδοσκοπίας και καιροσκοπικής πίεσης από μέρους των χρηματιστηριακών κύκλων, που αναλάμβαναν να προωθήσουν στις ξένες χρηματαγορές τους τίτλους των νέων δανείων. Χαρακτηριστικά της κερδοσκοπίας αυτής ήταν ότι το προϊόν της απόδοσης των δανείων αυτών ήταν πολύ μικρότερο από το ποσό που έγραφαν

τα χρεόγραφα τα οποία αναλάμβανε να πληρώσει η χώρα μας.

Έτσι, αφού στην περίοδο 1879-1890, το ονομαστικό ποσό του δανείου, ήταν 630 εκατομμύρια δραχμές, με μέσο ονομαστικό επιτόκιο 4,3%, το οποίο αναλάμβανε να πληρώσει η Ελλάδα στους νέους ομολογιούχους, εισέπραξε έναντι τούτων το ποσό των δραχμών 458 περίπου εκατομμυρίων με μέσο πραγματικό επιτόκιο 6,4%.

Η ιδιωτική οικονομία, έπασχε από την έλλειψη εμπιστοσύνης στο εθνικό νόμισμα με επακόλουθα την μειωμένη απόδοση των δανείων, την αύξηση της κυκλοφορίας των τραπεζογραμματίων, την ύψωση του εξωτερικού συναλλάγματος και τη μείωση τη εσωτερικής αξίας του νομίσματος, που είχε άμεσο αντίκτυπο στο ανέβασμα των τιμών των αγαθών. Έτσι οι υποχρεώσεις της Ελλάδας στο εξωτερικό αυξήθηκαν από δάνεια σε χρυσό και συνάλλαγμα που είχε συνάψει, και τα δάνεια που άρχισε να συνάπτει στο εσωτερικό το ελληνικό κράτος μεγάλωναν με την παράλληλη αναγκαστική κυκλοφορία του χαρτονομίσματος και την οικονομική καχεξία.

Κατά την εποχή του Ι. Καποδίστρια και όταν η Ελλάς ήταν μέλος της Λ.Ν.Ε. οι ελληνικές κυβερνήσεις θέσπισαν την καταναγκαστική κυκλοφορία του χαρτονομίσματος με παράλληλη είσπραξη κρατικών δανείων από τις Τράπεζες. Το ύψος των εισπρατιόμενων δανείων συμπίπτει με την διόγκωση της χρηματικής κυκλοφορίας, η οποία μείωνε την αξία της δραχμής

απέναντι στο ξένο συνάλλαγμα. Μεταξύ των ετών 1886-1891 η διόγκωση των τραπεζογραμματίων που κυκλοφορούν και οι χορηγήσεις δανείων προς το ελληνικό κράτος παρουσιάζονται αισθητά αυξημένες, πράγμα που δείχνει την αγωνία των ελληνικών κυβερνήσεων και τον κατήφορο που είχε πάρει η ελληνική οικονομία. Γιατί η Ελλάδα βρισκόταν ουσιαστικά σε πτώχευση από το 1886, άσχετα αν επίσημα αναγγέλθηκε αργότερα, αφού τα ελλείμματα στους προϋπολογισμούς του κράτους στην προηγούμενη πριν από την πτώχευση περίοδο ήταν μεγαλύτερα από το 1/3 των τακτικών δημοσίων εσόδων. Η πληρωμή τοκοχρεολυσίων για δάνεια που είχαν συναφθεί στο εξωτερικό, είχε ουσιαστικά σταματήσει, ενώ η κυκλοφορία χαρτονομίσματος σε μεγάλη ποσότητα, σχετικά με την δυναμικότητα της ελληνικής οικονομίας για απορρόφηση και αύξηση της εθνικής παραγωγής και ο κλονισμός της εμπιστοσύνης του κοινού στο εθνικό νόμισμα, δημιουργούσαν κλίμα αβεβαιότητας και οικονομικού πανικού. Ύστερα ήρθε το σταμάτημα πληρωμών από μέρους του κράτους, που έπαψε να εξοφλεί τρέχουσες υποχρεώσεις του στο εσωτερικό και εκδηλώθηκε με την αδυναμία αυτή η πτώχευση, η οποία παρουσιάστηκε επίσημα το 1893 με το «δυστυχώς επιτωχεύσαμε» του τότε Έλληνα Πρωθυπουργού Χαρ. Τρικούπη.

Μετά την κήρυξη της χώρας μας σε κατάσταση πτώχευσης, η αξία της δραχμής μειώθηκε ακόμα απέναντι στο γαλλικό

φράγκο σε ποσοστό 37%, σε σχέση με τη βασική της ισοτιμία. Η εμπιστοσύνη του κοινού στο εθνικό νόμισμα κλονίστηκε ακόμα περισσότερο και η ελληνική οικονομία αντιμετώπιζε μεγάλες λειτουργικές δυσκολίες, γιατί πολλές επιχειρήσεις και Τράπεζες στο εσωτερικό είχαν αγοράσει κρατικά χρεόγραφα δανείων σε συνάλλαγμα και χρυσό, που το κράτος ύστερα από την κήρυξη της χώρας σε κατάσταση πτώχευσης έπαψε να πληρώνει. Για τον ίδιο λόγο οι ελληνικές κυβερνήσεις δεν μπορούσαν να προσφύγουν σε δάνεια στο εξωτερικό, μέχρι να κάμουν το διακανονισμό των υποχρεώσεων της Ελλάδας για τα καθυστερούμενα τοκοχρεολύσια στους ξένους δανειστές της. Έτσι η Ελληνική οικονομία πήγαινε από το κακό στο χειρότερο, μέχρι που ήρθε σε συμβιβασμό με τους δανειστές της του εξωτερικού.

1.8.4.3. Από την επιβολή του Δ.Ο.Ε. του 1898 μέχρι το 1929 που ιδρύθηκε η Τράπεζα Ελλάδος και το Β' παγκόσμιο πόλεμο.

Το 1898 η χώρα μας ήρθε σε συμβιβασμό με τους δανειστές της και έδωσε εγγύηση τα δημόσια έσοδά της για την εξόφληση των χρεών της.

Για την εφαρμογή των όρων του συμβιβασμού επιβλήθηκε Διεθνής Οικονομικός Έλεγχος (Δ.Ο.Ε.) και συστήθηκε ειδική

Επιτροπή παρακολούθησης της βεβαίωσης και είσπραξης των δημοσίων εσόδων καθώς και ελέγχου εφαρμογής των όρων του συμβιβασμού. Παρά την διεθνή ταπείνωση της Ελλάδας, στην οποία βοήθησαν και οι «προστάτιδες δυνάμεις» στα πλαίσια του διεθνούς οικονομικού ελέγχου και παρά την τραγική θέση της Ελληνικής οικονομίας και της κατάπτωσης της δραχμής στην εσωτερική και στην εξωτερική αγορά, τα οικονομικά της χώρας μας άρχισαν να μπαίνουν σε ένα δρόμο εξυγίανσης.

Ακόμα άρχισε να δημιουργείται ένα κλίμα βεβαιότητας και εμπιστοσύνης στο εθνικό νόμισμα.

Το 1910 δόθηκε το δικαίωμα στην Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος να αγοράζει και να πουλάει χρυσό και μετατρέψιμο συνάλλαγμα. Με βάση τις αγορές αυτές η Τράπεζα θα μπορούσε να εκδίδει και να κυκλοφορεί τραπεζογραμμάτια πέρα από την κανονική ποσότητα που ήδη κυκλοφορούσε. Τα επιπλέον αυτά τραπεζογραμμάτια θα τα απέσυρε από την κυκλοφορία όταν μειωνόταν ο χρυσός και τα ξένα νομίσματα που είχε αγοράσει. Γιατί στο μεταξύ άρχισε να εφαρμόζεται ο χρυσός κανόνας στη χώρα μας, ύστερα από την πτώχευση και την επιβολή του Δ.Ο.Ε. Το δικαίωμα τούτο, που δόθηκε στην Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, η οποία είχε το αποκλειστικό προνόμιο έκδοσης χαρτονομίσματος σε τραπεζογραμμάτια, αποσκοπούσε στην αποκατάσταση της εμπιστοσύνης στο εθνικό μας νόμισμα, στην εσωτερική και εξωτερική αγορά καθώς και στη δημιουργία

προϋποθέσεων λειτουργίας και εξυπηρέτησης της ελληνικής οικονομίας σε μέσα πληρωμής. Αργότερα δόθηκε επίσης στην Εθνική Τράπεζα το δικαίωμα, με σκοπό την τόνωση της εθνικής οικονομίας, να εκδίδει και να κυκλοφορεί τραπεζογραμμάτια ίσης αξίας με πιστώσεις σε συνάλλαγμα που θα άνοιγαν υπέρ της Ελλάδας ξένες χώρες. Έτσι η Τράπεζα, σαν βάση έκδοσης τραπεζογραμματίων, θα είχε τα συναλλαγματικά της αποθέματα, την αξία του χρυσού και του μετατρέψιμου συναλλάγματος που θα αγόραζε καθώς και την αξία των πιστώσεων σε συνάλλαγμα, που θα άνοιγαν οι ξένες χώρες. Το τελευταίο δικαίωμα δόθηκε στην Εθνική Τράπεζα γιατί οι συμμαχικές δυνάμεις της Αγγλίας, της Γαλλίας και της Αμερικής, προκειμένου να βοηθήσουν στην αναδιοργάνωση και στην ενίσχυση της ελληνικής οικονομίας, άνοιξαν πιστώσεις σε συνάλλαγμα υπέρ της Ελλάδας.

Με βάση το παραπάνω συναλλαγματικό κάλυμμα, η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος έκδωσε και κυκλοφόρησε τραπεζογραμμάτια ανάλογης αξίας. Αλλά οι «καλοί μας σύμμαχοι» δεν πραγματοποίησαν τις πιστώσεις που είχαν ανοίξει υπέρ της Ελλάδας και τα τραπεζογραμμάτια που κυκλοφόρησε η Τράπεζα ήταν ακάλυπτα και έφεραν νομισματικό πληθωρισμό που επηρέασε δυσμενώς την ελληνική οικονομία. Εκτός της μη πραγματοποίησης των πιστώσεων, η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος όταν αγόραζε ξένο συνάλλαγμα και χρυσό κυκλοφορούσε ανάλογο

χαρτονόμισμα με τραπεζογραμμάτια, όπως προαναφέραμε.

Αλλά δεν απόσυρε από την κυκλοφορία τα τραπεζογραμμάτια αυτά όταν πουλούσε συνάλλαγμα και χρυσό, όπως ήταν υποχρεωμένη από το σχετικό νόμο. Αποτέλεσμα της ανακόλουθης τακτικής της Τράπεζας και της αθέτησης των πιστώσεων σε συνάλλαγμα από μέρους των συμμάχων μας, ήταν η υποτίμηση της δραχμής στο εσωτερικό και στο εξωτερικό και η αναταραχή της ελληνικής οικονομίας, η οποία βρισκόταν στο ξεκίνημα της ανάπτυξής της.

Το σύστημα κοπής επιπλέον τραπεζογραμματίων, που προαναφέραμε, λειτούργησε σχετικά καλά από το 1910 μέχρι το 1917. Από το 1918 όμως μέχρι το 1927 για τους λόγους που αναφέραμε, εξαντλήθηκαν τα συναλλαγματικά αποθέματα και δημιουργήθηκε νομισματικός πληθωρισμός, που όπως είπαμε επηρέασε την οικονομική, την κοινωνική και την πολιτική ζωή του τόπου. Η ανακολουθία της Εθνικής Τράπεζας να συμμορφωθεί με τον εξουσιοδοτικό νόμο στην έκδοση επιπλέον τραπεζογραμματίων με βάση το συνάλλαγμα που θα αγόραζε και τα οποία θα απόσυρε ύστερα από την ελάττωση των συναλλαγματικών της μέσων, είχε σαν επακόλουθη συνέπεια την σκέψη δημιουργίας μιας Τράπεζας, που θα αντιμετώπιζε υπεύθυνα τα νομισματικά και πιστωτικά θέματα της χώρας μας. Έτσι, το 1928 ιδρύθηκε η Τράπεζα της Ελλάδος από στελέχη της Εθνικής Τράπεζας, η οποία έλαβε ειδικές εξουσιοδοτήσεις και

αρμοδιότητες με τον ιδρυτικό νόμο στα θέματα έκδοσης τραπεζογραμματίων και άσκησης νομισματικής και πιστωτικής πολιτικής. Η ισοτιμία της δραχμής καθορίστηκε σε σχέση με τη λίρα Αγγλίας στο ποσό των 375 δραχμών και σε σχέση με το δολάριο Αμερικής στο ποσό των 77 δραχμών.

Σύμφωνα με τη νέα νομισματική ρύθμιση, η Τράπεζα της Ελλάδος έπρεπε να διατηρεί κάλυμμα σε χρυσό και μετατρέψιμο συνάλλαγμα ίσης αξίας με το 40% της αξίας των τραπεζογραμμάτων που κυκλοφορούσε. Έτσι, στα επίπεδα αυτά της νομισματικής ρύθμισης σταθεροποιήθηκε η εσωτερική και η εξωτερική αξία της δραχμής και άρχισε μια νέα περίοδος για την ελληνική οικονομία, η οποία δεν έμελλε να ολοκληρωθεί και να καρποφορήσει. Η Αμερικάνικη οικονομική κρίση που ξέσπασε το 1929 και είχε παγκόσμιο αντίκτυπο, επηρέασε και τη συναλλαγματική τακτοποίηση της δραχμής και τη σταθερότητα της αξίας της στην ελληνική και στην ξένη αγορά. Αποτέλεσμα αυτής της κρίσης, που επηρέασε και τη γενικότερη ελληνική νομισματική και οικονομική θέση, ήταν η επιβολή της αναγκαστικής κυκλοφορίας της δραχμής και το σταμάτημα της πληρωμής, τόσο των δανείων σε συνάλλαγμα που χρώσταγε η Ελλάδα σε ξένους και ντόπιους δανειστές, όσο και των εσωτερικών δανείων που είχε συνάψει πριν και μετά από την μικρασιατική καταστροφή, που ολοκληρώθηκε με την υποχώρηση του 1922.

Υστερα από τη συνειδητοποίηση της έκτασης της αμερικανικής οικονομικής κρίσης και της παρέλευσης των αρχικών επιδράσεων, αποκαταστάθηκε ο ψυχολογικός παράγοντας της φοβίας που είχε δημιουργηθεί στον ελληνικό χώρο με παράλληλη βελτίωση των δημοσιονομικών ελληνικών πραγμάτων. Η αξία της δραχμής σταθεροποιήθηκε στα επίπεδα 550-560 δραχμών της μιας Αγγλικής λίρας και σε όλη τη μετέπειτα περίοδο που ίσχυσε η αναγκαστική κυκλοφορία της δραχμής μετά από το 1932 και μέχρι το 1940-41, δεν διαταράχτηκε η νομισματική ισορροπία της χώρας, παρά τη συναλλαγματική στενότητα και την έλλειψη βασικών ειδών από την ελληνική αγορά, που είχε σαν επακόλουθο την άνοδο των τιμών στα είδη τροφίμων. Η εικόνα της στενότητας και της οπισθοδρόμησης της ελληνικής οικονομίας κατά την περίοδο αυτή πρέπει να αποδοθεί στην ανώμαλη πολιτική κατάσταση που επικρατούσε στη χώρα μας, στις πολεμικές προπαρασκευές της Ελλάδας και της γενικότερης οικονομικής κρίσης που επικρατούσε στο διεθνή χώρο στις παραμονές του Β' παγκόσμιου πολέμου. Σημειώνεται, ότι η αμερικάνικη οικονομική κρίση έδωσε την χαριστική βολή στον κανόνα της χρυσής βάσης για την νομισματοκοπή, γιατί απόδειξε ότι ο χρυσός δεν αποτελεί καμιά εγγύηση για την οικονομική και νομισματική σταθερότητα, η οποία επηρεάζεται και διαμορφώνεται από άλλους παράγοντες πέρα από τον χρυσό ή το πολύτιμο μέταλλο

που αποτελεί το κάλυμμα για τη νομισματοκοπή. Έτσι, οι περισσότερες χώρες, όπως η Ελλάδα, εγκατέλειψαν το νομισματικό σύστημα του χρυσού κανόνα από τότε που εφαρμόζουν με διάφορες παραλλαγές το σύστημα του διευθυνόμενου νομίσματος.

1.8.4.4. Από την Ιταλογερμανική κατοχή μέχρι την αναπροσαρμογή της αξίας της δραχμής το 1953.

Το 1940 η Ελλάδα αναγκάστηκε να συρθεί στον πόλεμο, για να υπερασπίσει την εδαφική της ακεραιότητα και την εθνική της αξιοπρέπεια και ανεξαρτησία. Ύστερα από μια υπέρτατη προσπάθεια της ελληνικής οικονομίας και του ελληνικού λαού για να αντεπεξέλθουν στις δυσκολίες και τις απαιτήσεις του πολέμου, η ελληνική άμυνα κατέρρευσε στα πολεμικά μέτωπα και η Ελλάδα βρέθηκε, μαζί με τα ερείπια και τις συνέπειες του πολέμου, κάτω από την ιταλογερμανική κατοχή. Οι στρατοί κατοχής κόψανε ανεξέλεγκτα πληθωριστικό χαρτονόμισμα σε λιρέτες και μάρκα, χωρίς καμία νομισματική βάση, με σκοπό μοναδικό να αγοράσουν αγαθά από την ελληνική αγορά για την συντήρησή τους, την προσωπική τους χρήση και για μεταπώληση σε μεγαλύτερες τιμές. Παράλληλα, κυκλοφόρησε από τις κατοχικές ελληνικές κυβερνήσεις πληθωριστικό

χαρτονόμισμα, με αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός ανεξέλεγκτου πληθωρισμού και με επακόλουθο το ανέβασμα των τιμών, το κρύψιμο και την σπανιότητα των βασικών ειδών διατροφής, τον κλονισμό της εμπιστοσύνης στη δραχμή, την μείωση της τιμής των ελληνικών χρεογράφων και την προοδευτική επικράτηση του διογκωμένου πληθωρισμού στις συναλλαγές, ο οποίος εδημιούργησε, λόγω της συνεχιζόμενης πτώσης του εθνικού νομίσματος, τη συνήθεια συναλλαγών με ανταλλαγή χρυσών λιρών ή ειδών μεταξύ των επαγγελματιών και του πληθυσμού στην ελληνική αγορά. Η σχέση της δραχμής προς τη χρυσή λίρα Αγγλίας, που ήταν ένα σταθερό και παραδοσιακό μέτρο σύγκρισης και αξίας, διαμορφώθηκε και εξελίχθηκε σε φανταστικά επίπεδα κατά την περίοδο αυτή.

Βέβαια η συναλλαγή με χρυσές λίρες δεν ήταν ελεύθερη, αλλά διαμορφωνόταν ανεξέλεγκτα, στην κρυφή αγορά, που επικράτησε να λέγεται μεταφορικά και «Μαύρη Αγορά». Όπως και να έχει το πράγμα, η παραπάνω εξέλιξη της τιμής της λίρας δείχνει την αγωνία του πληθυσμού να ντύσει τα πληθωριστικά του χαρτονομίσματα σε χρυσό, που για τους περισσότερους, ακόμα και σήμερα, αποτελεί την μοναδική ίσως ελπίδα ζωής και περιουσιακής εγγύησης.

Μετά από την απελευθέρωση της Ελλάδας, που ολοκληρώθηκε το Νοέμβριο του 1944, εκδόθηκε από την κυβέρνηση της απελευθέρωσης του Γ. Παπανδρέου, η νέα

δραχμή, η οποία κυκλοφορούσε παράλληλα και με χάρτινες Αγγλικές λίρες. Η σχέση ισοτιμίας της νέας δραχμής με την χάρτινη αγγλική λίρα καθορίστηκε σε δραχμές 600 για μια λίρα και η τιμή αυτή αποτελούσε και την βάση μέτρησης της αξίας της δραχμής με τα υπόλοιπα ξένα νομίσματα. Η δε ανταλλακτική σχέση της νέας δραχμής προς την πληθωριστική δραχμή καθορίστηκε σε μια νέα δραχμή για 50.000.000 κατοχικές δραχμές. Η ελληνική οικονομία άρχιζε μια νέα πορεία με την δραχμή της νέας έκδοσης και με πάρα πολλές δυσκολίες πολιτικών αντιθέσεων, εθνικών συγκρούσεων στο εσωτερικό, εξωτερικών πιέσεων και ερειπίων από την ξένη κατοχή. Οι δυνατότητές της ήσαν περιορισμένες και γι' αυτό τα κρατικά δάνεια, οι καταθέσεις στις Τράπεζες και στα Ταμειευτήρια, που είχαν γίνει πριν από τον πόλεμο, δεν άρχισαν να εξοφλούνται και να αποδίδονται και η ρύθμισή τους αφέθηκε για αργότερα. Η ισοτιμία της δραχμής και της αγγλικής λίρας που προαναφέρθηκε, δεν κράτησε για πολύ καιρό. Τα ερείπια της εχθρικής κατοχής, οι ανώμαλες πολιτικές συνθήκες και μια μορφή εμφυλίου πολέμου που άρχισε να αναπτύσσεται και να επικρατεί στον ελληνικό χώρο, δεν άφησαν να σταθεροποιηθεί η αξία της δραχμής και η γενικότερη νομισματική, οικονομική και πολιτική κατάσταση της χώρας. Παρά τις συνεχείς προσπάθειες των νομισματικών Αρχών και τις αναπροσαρμογές, η νέα δραχμή έχανε σιγά -

σιγά την αξία της, σε σχέση με τα αγαθά και τα ξένα νομίσματα. Η εθνική μας οικονομία δεν λειτουργούσε παρά σε βαθμό υποτυπώδη και απογοητευτικό. Το συγκοινωνιακό και οδικό δίκτυο της χώρας ήταν κατεστραμμένο. Οι περισσότερες Βιομηχανίες και Βιοτεχνίες, με παλαιά οργάνωση και ασυγχρόνιστο μηχανολογικό και τεχνικό εξοπλισμό, δεν μπορούσαν να καλύψουν ούτε τις εσωτερικές ανάγκες της χώρας σε βασικά είδη. Η Γεωργία, σε όλους σχεδόν τους κλάδους της, λειτουργούσε υποτονικά με παμπάλαια μέσα και μεθόδους και χωρίς καμιά στοιχειώδη οργάνωση και προοπτική αύξησης της παραγωγής σε τρόφιμα και ύλες εφοδιασμού των μεταποιητικών κλάδων. Ο κρατικός μας μηχανισμός, ύστερα από την διάβρωση της κατοχής και τις έκτακτες εθνικές περιπέτειες, βρισκόταν στο στάδιο της αναδιάρθρωσης και της οργάνωσης για να αντιμετωπίσει τα γενικότερα προβλήματα του τόπου στους τομείς της διοίκησης, της δικαιοσύνης, της παιδείας, της υγείας και της οικονομικής ανάπτυξης.

Μπροστά στα παραπάνω εκτεταμένα προβλήματα, οι μηχανισμοί του τραπεζικού μας συστήματος για την πιστοδότηση της οικονομίας και την άσκηση μιας έκτακτης και προσαρμοσμένης στη χρηματική ζήτηση νομισματικής πολιτικής, ήσαν απροετοίμαστοι και βρισκόστανται σε αδυναμία να βρουν κριτήρια χρηματοδότησης των επιχειρήσεων στους διάφορους παραγωγικούς τομείς και σε υποδομικά έργα ανασυγκρότησης.

Τα προβλήματα ήσαν πολυσύνθετα γιατί, παρά το γεγονός των μεγάλων αναγκών της, η ελληνική οικονομία δεν είχε τις προϋποθέσεις απορρόφησης πιστώσεων, που θα βελτίωναν και θα αύξαναν την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών, επειδή ούτε έγκυρα πληροφοριακά στοιχεία υπήρχαν ούτε σχετικές μελέτες έργων μπορούσαν να γίνουν, γιατί έλειπαν οι κατάλληλοι οργανωτικοί και λειτουργικοί μηχανισμοί. Στην κατάσταση αυτή που βρισκόταν η δομή των προβλημάτων της χώρας μας, η τεχνική και η χρηματοδοτική βοήθεια ξένων οργανισμών, που άρχισε να γίνεται, βελτίωσε τον μηχανοτεχνικό εξοπλισμό στη Βιομηχανία, εφοδίασε την Γεωργία με μέσα μηχανοκαλλιέργειας και έδωσε μέσα κατασκευής και ανακατασκευής του οδικού και συγκοινωνιακού δικτύου της χώρας, στους διάφορους φορείς. Έτσι, η Γεωργία, με τα πενιχρά μέσα που τέθηκαν στη διάθεσή της και τον μόχθο των ανθρώπων της υπαίθρου, άρχισε να τροφοδοτεί την εσωτερική αγορά με κάποια επάρκεια αγαθών, να εφοδιάζει με ύλες τις μεταποιητικές μονάδες παραγωγής και να δημιουργεί αγαθά για την ανάπτυξη του εξαγωγικού εμπορίου της Ελλάδας.

Αλλά παρά την έναρξη της παραγωγικής λειτουργίας της ελληνικής οικονομίας, η μείωση της αξίας του εθνικού μας νομίσματος συνεχίστηκε στην εσωτερική αγορά, γιατί οι δοκιμασίες που πέρασε ο τόπος είχαν δημιουργήσει κλίμα ανασφάλειας, ψυχολογικής αβεβαιότητας και έλλειψη

εμπιστοσύνης προς την δραχμή, που αυξανόταν με την τάση αγοράς λιρών Ιταλικής και Αγγλικής κοπής.

Παρά τα ρυθμιστικά μέτρα των Ελληνικών Κυβερνήσεων για την συγκράτηση της αξίας της δραχμής και τις συνεχείς μικροαναπροσαρμογές της δραχμής προς τα ξένα νομίσματα με βάση την αγγλική λίρα, η ελληνική οικονομία δεν μπόρεσε να σταθεροποιηθεί και να δημιουργήσει προϋποθέσεις ανάπτυξης, ούτε να σταθεροποιηθούν οι τιμές των αγαθών σε σχέση με την φθίνουσα αξία της δραχμής. Η απόκρυψη χρυσών λιρών και η απαλλαγή από το εθνικό νόμισμα έπαιρνε την μορφή πανικού από μέρους των περισσότερων Ελλήνων και όλες σχεδόν οι συναλλαγές γινόντουσαν σε χρυσές λίρες καθώς και διάφορα ιδιωτικά δάνεια. Ο εξωτραπεζικός δανεισμός είχε πάρει μεγάλες διαστάσεις και η τοκογλυφία αποτελούσε κοινό μυστικό των συναλλασσόμενων και όλων των αρμόδιων Αρχών προστασίας... του εθνικού μας νομίσματος. Οι λίγες εξαγωγές που γινόντουσαν για να ανακουφίσουν το Ισοζύγιο των εξωτερικών συναλλαγών, έπρεπε να priμοδοτηθούν από τον ελληνικό προϋπολογισμό, για να είναι συναγωνίσιμα τα εξαγόμενα προϊόντα μας στις ξένες αγορές. Οι Τραπεζικές Καταθέσεις δεν ήταν σε θέση να χρηματοδοτήσουν τους διάφορους τομείς της οικονομίας, με αποτέλεσμα την μη απασχόληση παραγωγικών συντελεστών, την οπισθοδρόμηση της οικονομίας και τη δημιουργία μεγάλου μεταναστευτικού ρεύματος προς την

Ευρώπη, την Αυστραλία και τον Καναδά, χώρες στις οποίες συγκεντρώθηκαν τα ελληνικά νιάτα αφήνοντας πίσω γονείς και οικογένειες και περισσότερο, εγκαταλείποντας την ύπαιθρο που άρχιζε να παρουσιάζει εικόνα ερήμωσης για να βρουν εργασία.

Για να ξεπεραστούν οι παραπάνω δυσκολίες της ελληνικής οικονομίας αποφασίστηκε, ύστερα από πρόταση του Έλληνα Οικονομολόγου και Συμβούλου της Διεθνούς Τραπεζής Κυριάκου Βαρβαρέσου, η υποτίμηση της δραχμής κατά 50% απέναντι του αμερικάνικου δολαρίου και των ξένων νομισμάτων που ήσαν συνδεδεμένα με το δολάριο. Η αναπροσαρμογή της δραχμής έγινε με την 267/9.4.53 πράξη του Υπουργικού Συμβουλίου της χώρας μας και καθορίστηκε η τιμή των 30.000 δραχμών για ένα δολάριο Αμερικής, αντί της τιμής των 15.000 δραχμών που ίσχυε μέχρι τότε. Η αναπροσαρμογή συμπληρώθηκε και με την περικοπή των τριών μηδενικών από την ονομαστική αξία του εθνικού μας νομίσματος και την απαλοιφή της λέξεως χιλιάδες. Και έτσι η αξία ενός δολαρίου υπολογιζόταν πλέον σε 30 δραχμές νέας έκδοσης.

Με βάση την προηγούμενη σχέση, εξουσιοδοτήθηκε η Τράπεζα της Ελλάδος να εκδώσει νέα τραπεζογραμμάτια και να προσδιορίσει την αξία της δραχμής απέναντι στα υπόλοιπα ξένα νομίσματα. Η αναπροσαρμογή έγινε ύστερα και από την συγκατάθεση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, του οποίου

είναι μέλος και η Ελλάδα και το οποίο αποτελεί ένα διεθνή οργανισμό που ρυθμίζει την ομαλή λειτουργία της νομισματικής πολιτικής των μελών του και εναρμονίζει τις διεθνείς εμπορικές και συναλλακτικές συναλλαγές.

Παράλληλα με την αναπροσαρμογή της δραχμής, για να δοθεί η εμπιστοσύνη στη δραχμή και να τονωθεί η κεφαλαιαγορά, δόθηκε η άδεια σύναψης ιδιωτικών και κρατικών δανείων με ασφαλιστική ρήτρα το δολάριο και ρυθμίστηκε το θέμα των οφειλομένων δανείων στο εξωτερικό και στο εσωτερικό με την νέα ισοτιμία της δραχμής. Επιτράπηκαν οι καταθέσεις σε συνάλλαγμα και η απαλλαγή από τους φόρους για όσους βάζανε συνάλλαγμα στη χώρα και το διέθεταν για την αγορά ακινήτων, με σκοπό την εισαγωγή συναλλάγματος και την τόνωση της συναλλαγματικής θέσης της Ελλάδας. Για δε τις εισαγωγές και τις εξαγωγές θεσπίστηκε φιλελεύθερη πολιτική και καταργήθηκαν οι προμοδοτήσεις των εξαγωγών και οι εισφορές για τα εισαγόμενα αγαθά, με σκοπό να μην επηρεαστεί η εγκαινιιαζόμενη νομισματική πολιτική και για να μη γίνουν ανατιμήσεις και διαταραχτεί η νομισματική ισορροπία. Οι διαφορές που προέκυπταν από τις υποχρεώσεις σε συνάλλαγμα, ύστερα από την υποτίμηση της δραχμής, σύμφωνα με τις αρχές της αναπροσαρμογής, έπρεπε να μεταφερθούν από τις επιχειρήσεις που τις όφειλαν, όχι σε βάρος του κόστους των αγαθών που είχαν αγοραστεί, αλλά σε βάρος των αποτελεσμάτων της κάθε

επιχείρησης. Γενικά μαζί με την αναπροσαρμογή της δραχμής θεσπίστηκαν και μια σειρά από διατάξεις και ρυθμίσεις που αποβλέπανε στην προστασία της νέας νομισματικής πολιτικής και στην οικονομική πολιτική, που σκοπούσε να δημιουργήσει προϋποθέσεις και κίνητρα ανάπτυξης της κεφαλαιαγοράς, αποκατάστασης της εμπιστοσύνης στον εθνικό μας νόμισμα και ανάκαμψης της ελληνικής οικονομίας.

Τα αποτελέσματα της αναπροσαρμογής ήσαν ευνοϊκά, από την μια μεριά για την σταθεροποίηση της δραχμής, την αύξηση των εξαγωγών, την εισαγωγή συναλλάγματος και τη δημιουργία κινήτρων και προϋποθέσεων ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας. Αλλά από την άλλη μεριά, έπληξε τους ημερομίσθιους, τους μισθωτούς και άλλες τάξεις που τα εισοδήματά τους παρέμεναν σταθερά απέναντι στην ανοδική πορεία που πήρε ο γενικός τιμάριθμος των ειδών πρώτης ανάγκης. Επίσης κατάστησε περισσότερο πλούσιους εκείνους που είχαν στα χέρια τους λίρες και δολάρια ή άλλα ξένα νομίσματα, των οποίων η αξία διπλασιάστηκε. Φυσικά δεν λείψανε και σκανδαλώδεις περιπτώσεις πλουτισμού από τον διπλασιασμό της τιμής του συναλλάγματος, από ανθρώπους που την παραμονή της αναπροσαρμογής της τιμής της δραχμής αγόραζαν λίρες και δολάρια για να διπλασιάσουν τα λεφτά τους μέσα σε μια μέρα.

Γενικά, όμως, η υποτίμηση της δραχμής άνοιξε τις πόρτες ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας και της αποκατά-

στασης εμπιστοσύνης στο εθνικό μας νόμισμα, στην εθνική και διεθνή αγορά. Η ελληνική οικονομία μπήκε σε περίοδο διευθυνόμενης και προγραμματισμένης οικονομίας και με την άδεια εισαγωγής ξένων κεφαλαίων κάτω από ευνοϊκούς όρους, για τη δημιουργία επιχειρήσεων και δραστηριοτήτων, άρχισε να αναζωογονείται, σε σχέση με την στασιμότητα στην οποία βρισκόταν πριν από την αναπροσαρμογή και την ανασφάλεια από την οποία κυριαρχούταν. Ειδικότερα, σταμάτησε το κυνήγι των χρυσών λιρών και η απόκρυψή τους, γιατί η Τράπεζα της Ελλάδος πουλούσε ελεύθερα χρυσές λίρες και ρύθμιζε την τιμή της στην ελεύθερη αγορά, πράγμα που είχε σαν αποτέλεσμα την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης του κοινού προς το εθνικό μας νόμισμα.

**1.8.4.5. Από την αναπροσαρμογή της αξίας της
δραχμής το 1953 μέχρι την αποδέσμευ-
σή της από το δολάριο το 1975**

Η αναπροσαρμογή της αξίας της δραχμής σε σχέση με το δολάριο, που έγινε το 1953, δημιούργησε όπως είπαμε αισιόδοξες προοπτικές απαλλαγής της ελληνικής οικονομίας από τα πιεστικά προβλήματα του παρελθόντος, αλλά δεν κατάφερε να λύσει και το θέμα της μετανάστευσης μέρους του ελληνικού πληθυσμού προς τις ξένες αγορές εργασίας. Γιατί η

μετανάστευση πήρε τη μορφή εξαγωγής πληθυσμού, που εγκατέλειπε τη χώρα και ερήμωνε την ελληνική ύπαιθρο για να βρει εργασία, εισόδημα και ακριβό συνάλλαγμα στις ξένες αγορές της Ευρώπης, του Καναδά και της Αυστραλίας, αφού η πατρίδα του δεν μπορούσε να του προσφέρει μια καλύτερη και ανθρωπινότερη ζωή. Η χώρα μας, ύστερα από την υποτίμηση του εθνικού μας νομίσματος, έγινε η φθηνότερη χώρα και το ξένο κεφάλαιο, κάτω από ευνοϊκούς όρους, άρχισε να εισβάλλει στον ελληνικό χώρο, πράγμα που βραχυπρόθεσμα απόβαινε σε βάρος των ελληνικών επιχειρήσεων.

Αλλά όπως είπαμε και παραπάνω, η υποτίμηση της δραχμής δημιούργησε πλαίσια και προϋποθέσεις σταθεροποίησης και ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας. Άρχισε η αποκατάσταση της νομισματικής ισορροπίας και η δραχμή σταθεροποιήθηκε στην εσωτερική αγορά και στις διεθνείς συναλλαγές. Η ψύχωση, από τον φόβο του παρελθόντος για πληθωρισμό, άρχισε να αποβάλλεται και σταμάτησε η μετατροπή της δραχμής σε λίρες. Οι καταθέσεις σε συνάλλαγμα και σε δραχμές αυξήθηκαν στις Τράπεζες, με επακόλουθο τον εφοδιασμό των διαφόρων τομέων της οικονομίας με τον κατάλληλο κεφαλαιουχικό εξοπλισμό και την χρηματοδότηση των διαφόρων κλάδων και ιδιαίτερα της Γεωργίας, η οποία χάρη στη μηχανοκαλλιέργεια και σε νέες μεθόδους εκμετάλλευσης, άρχισε να παρουσιάζει ιδιαίτερη ανάπτυξη.

Κατά την περίοδο αυτή αρχίζει και η αναζωπύρωση των συναλλαγών στο Χρηματιστήριο Αξιών με αξιόλογη αύξηση των χρηματιστηριακών πράξεων σε Κρατικά χρεόγραφα και Μετοχές Ανωνύμων Εταιριών.

Προκύπτει η αύξηση των καταθέσεων, των χρηματιστηριακών συναλλαγών και της χρηματοδότησης της Γεωργίας, που ήσαν τα αποτελέσματα της αποκατάστασης της εμπιστοσύνης προς την δραχμή, ύστερα από την υποτίμησή της. Επίσης, μετά την υποτίμηση της δραχμής, αυξήθηκαν οι ελληνικές εξαγωγές, γιατί τα ελληνικά προϊόντα έγιναν φθηνότερα στις ξένες αγορές, αυξήθηκαν οι άδηλοι πόροι, σε επίπεδο που κάλυπταν το έλλειμμα των υποχρεώσεων από εισαγωγή αγαθών διαρκείας, που χρησίμευαν για τον εφοδιασμό και την ανάπτυξη των τομέων και κλάδων της ελληνικής οικονομίας. Το ίδιο αυξήθηκαν το τουριστικό συνάλλαγμα και τα συναλλαγματικά αποθέματα της χώρας μας.

Κατά το έτος 1957 ιδρύθηκε ο Οργανισμός Βιομηχανική Αναπτύξεως (Ο.Β.Α.) που είχε σκοπό, σε συνεργασία με ιδιώτες, να ιδρύσει νέες μεταποιητικές μονάδες με μορφή Ανωνύμων Εταιρειών και στη συνέχεια να μεταβιβάσει στους ιδιώτες τις μετοχές των Εταιρειών που θα είχε στα χέρια του, προκειμένου να προωθηθεί η βιομηχανική ανάπτυξη της χώρας και να τονωθεί η κεφαλαιαγορά. Η ενίσχυση του σκοπού αυτού, δηλαδή της ανάπτυξης της κεφαλαιαγοράς, έγινε με την

ψήφιση ειδικού νόμου, που καθιέρωνε την έκδοση ομολογιακών δανείων, με ασφαλιστική ρήτρα το δολάριο και διάφορα άλλα πλεονεκτήματα, που βοήθησαν στο σκοπό αυτό, αν λάβει κανείς υπόψη του την επιτυχία που σημείωσε η διάθεση των τίτλων του Εθνικού Παραγωγικού Δανείου του 1954 προς 5% δρχ. 300.000.000. Παράλληλα, η Ελλάδα διακανόνισε το δημόσιο χρέος της προς τους ξένους δανειστές και αποκατέστησε την αξιοπιστία της στο εξωτερικό.

Οι εκδόσεις ομολογιακών δανείων από μέρους του Δημοσίου και των Δημόσιων Οργανισμών και η χρηματοδότηση της οικονομίας από τα προϊόντα των δανείων υπήρξε σημαντική κατά την περίοδο 1957-1963.

Ιδιαίτερα, αυξήθηκε η χρηματοδότηση προς τη Βιομηχανία και τη Βιοτεχνία, με αποτέλεσμα την αύξηση της παραγωγής προϊόντων, τα οποία υποκατέστησαν την εισαγωγή ξένων εμπορευμάτων στη χώρα μας, πράγμα που ελάφρωσε το ισοζύγιο των εξωτερικών μας πληρωμών.

Το 1964 ανοίγονται νέοι ορίζοντες για την ελληνική οικονομία και θέτονται νέοι στόχοι της νομισματικής και πιστωτικής πολιτικής. Εξετάζεται η απορροφητικότητα της οικονομίας σε πιστώσεις και η απόδοσή τους, σε συνάρτηση με την αύξηση της εθνικής παραγωγής και του εισοδήματος, από άποψη σύνθεσης και ατομικής απολαβής, κατά επαγγελματικές τάξεις. Χαράζεται νέα οικονομική πολιτική και συντάσσεται

το πρώτο πενταετές σχέδιο προγράμματος οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης σε επιστημονική βάση. Ιδιαίτεροι στόχοι αυτού του προγράμματος, που καλύπτει την περίοδο 1966-1970, είναι η χρηματοδότηση μελετών, έργων υποδομής, τεχνολογικού συγχρονισμού της οικονομίας, της βασικής και προχωρημένης έρευνας, της οργάνωσης βιομηχανικών περιοχών, με την ίδρυση ειδικού φορέα, που είναι η ΕΤΒΑ. Το έτος 1964 αποτελεί σταθμό στην ανάπτυξη της χώρας, γιατί τότε αρχίζει η εφαρμογή της δωρεάν Παιδείας, η οποία πλέον θεωρείται σαν μια βασική προϋπόθεση για την οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας. Οι δαπάνες για την Παιδεία θεωρούνται σαν παραγωγικές επενδύσεις που γίνονται στην σπουδάζουσα νεολαία και όχι σαν δαπάνες πολυτέλειας, όπως χαρακτηριζόστανται πριν.

Γενικά κατά την περίοδο αυτή, που επικεφαλής της ελληνικής Κυβέρνησης βρίσκεται ο Γεώργιος Παπανδρέου, παντού πνέει άνεμος δημιουργίας και το μέλλον της χώρας μας διαφαίνεται λαμπρό και αισιόδοξο. Ιδρύεται ένα νέο Πανεπιστήμιο στην Πάτρα με προπτυχιακές και μεταπτυχιακές σπουδές, που αποτελεί την αρχή ίδρυσης Πανεπιστημιακών Σχολών και σε άλλα διαμερίσματα της χώρας, και μεταρρυθμίζεται το εκπαιδευτικό σύστημα για να συμβάλλει στη δημιουργία επαγγελματοτεχνικών και επιστημονικών στελεχών, που να βοηθήσουν στην εκμετάλλευση των εθνικών πόρων, στη

στελέχωση της διοίκησης και της οικονομίας και να συμβάλλουν έτσι στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας.

Αλλά η ανάπτυξη, η οικονομική καχεξία, η φτώχεια και η ταπείνωση, θεωρούνται στον τόπο μας πολλές φορές εθνική παράδοση, που πρέπει να μην μεταβάλλονται, γιατί... νοθεύεται το Ελληνικό Έθνος και η ιστορία του γένους... Και τη νοοτροπία αυτή εκμεταλλεύονται οι μεγάλοι «σύμμαχοι» και «φίλοι» μας. Περισσότερο την εκμεταλλεύονται όταν κινδυνεύουν τα συμφέροντά τους, που κατά παράδοση..... πρέπει να ταυτίζονται με τη δική μας δυστυχία και την εθνική ταπείνωσή μας, αρχή που εφαρμόζεται από τον καιρό της απελευθέρωσής μας από τον τουρκικό ζυγό. Και η αρχή αυτή εφαρμόζεται με την κηδεμονία και τη βοήθεια των συμμάχων, που στο παλιό καιρό ονομαζόντουσαν «προστάτιδες δυνάμεις». Έτσι, όταν άνοιξαν δρόμοι για ένα καλύτερο μέλλον της Ελλάδας, η στρατιωτική εξουσία, για να σώσει τον Ελληνικό πολιτισμό..., την παράδοση του γένους και την ελευθερία... των Ελλήνων πολιτών, τους φυλάκισε με τη δικτατορία που επέβαλε τον Απρίλιο του 1967. Χιλιάδες Έλληνες, όλων των τάξεων και των αξιωμάτων, σύρθηκαν στις φυλακές....., στο όνομα του χριστιανοελληνικού πολιτισμού και της ελευθερίας. Σειρά από αναγκαστικούς Νόμους και καταπιεστικά μέτρα επέβαλαν ένα σκληρό καθεστώς που παρεμπόδισε την ομαλή και φυσική εξέλιξη της οικονομικής, της κοινωνικής και της πολιτιστι-

κής ζωής του τόπου. Οι καταναλωτικές ανάγκες για την στήριξη του δικτατορικού καθεστώτος αύξησαν την ποσότητα και την ταχύτητα κυκλοφορίας των μέσων πληρωμής και μείωσαν την αξία της δραχμής στο εσωτερικό και στο εξωτερικό. Η πιστοδότηση της οικονομίας έγινε αλόγιστη, απρογραμμάτιστη και σπάταλη, σε βαθμό που πήρε τη μορφή χαριστικών πράξεων. Και ήταν επόμενο ο τιμάριθμος να εξελιχθεί σε πληθωριστικά επίπεδα, ύστερα από την έντονα καταναλωτική πολιτική των κυβερνήσεων της δικτατορίας και τη μείωση της αξίας της δραχμής. Στη συνέχεια, η πτώση του αμερικάνικου δολαρίου στη διεθνή αγορά, με την ισοτιμία του οποίου ήταν δεμένη η δραχμή, είχε σαν επακόλουθο την μείωση της αξίας του εθνικού μας νομίσματος στις ξένες αγορές και την εισαγωγή αγαθών σε αυξημένες τιμές, με παραπέρα επίταση του πληθωρισμού. Γιατί η αύξηση των εξαγωγών για συνάλλαγμα απογύμνωσε την ελληνική αγορά από βασικά προϊόντα και μείωνε σιγά - σιγά την συναλλαγματική μας θέση, γιατί πουλάγαμε φτηνά και αγοράζαμε ακριβά στο εξωτερικό.

Από την άλλη μεριά, η πίεση της Τουρκίας και των μεγάλων μας συμμάχων για ασύμφορη εθνική λύση, που είχε σαν επακόλουθο τον ολιγοήμερο πόλεμο στην Κύπρο και το ξεσπίτωμα 250 χιλιάδων Ελληνοκυπρίων, επηρέασαν δυσμενώς τη νομισματοοικονομική κατάσταση της χώρας μας, που βρέθηκε σε θέση πολεμικής προπαρασκευής και δυστυχώς..... απροετοίμαστης

να υπερασπίσει τις εθνικές της θέσεις.

Τον Ιούλιο του 1974, έπεσε η δικτατορία κάτω από το βάρος των εγκλημάτων της και των εθνικών συμφορών και χαλασμάτων που σώρασε σε βάρος του ελληνικού λαού, του κυπριακού ελληνισμού και της χώρας ολόκληρης στο εσωτερικό και το εξωτερικό. Η κυβέρνηση της μεταπολίτευσης που ανάλαβε τις τύχες της χώρας, μαζί με τα τόσα προβλήματα που κληρονόμησε από τη δικτατορία, άρχισε να αντιμετωπίζει τον εντεινόμενο πληθωρισμό και να παίρνει μέτρα αποκατάστασης της νομισματικής ισορροπίας και της οικονομικής σταθερότητας. Ιδιαίτερα η Κυβέρνηση που ανέλαβε υπό τον Κ. Καραμανλή, αναθεώρησε τη νομισματική και πιστωτική πολιτική της δικτατορίας και στράφηκε κύρια στη σταθεροποίηση του εθνικού μας νομίσματος και τη στήριξή του στη διεθνή αγορά, ανεξάρτητα από την τιμή του δολαρίου. Έτσι, ύστερα από αποφάσεις της Νομισματικής Επιτροπής, που ανακοινώθηκαν από τον Υπουργό Συντονισμού Π. Παπαληγούρα, η τιμή της δραχμής από την αρχή του έτους 1975 σε σχέση με τα ξένα νομίσματα καθορίζεται βάση της αξίας ομάδας νομισμάτων, από τις Νομισματικές Αρχές της Ελλάδας. Η απόφαση αποδέσμευσης της δραχμής από την τύχη και την τιμή του δολαρίου, ανεξάρτητα από τα βραχυπρόθεσμα αποτελέσματα που είχε, υπήρξε μια πράξη -έστω και τυπικής μορφής- εθνικής αξιοπρέπειας. Γιατί η νέα κυβέρνηση που ανέλαβε ύστερα από τη δικτατορία,

υποχρεώθηκε από τα πράγματα να είναι επιφυλακτική και δέσμια πολλές φορές σε ουσιαστικά εθνικά θέματα απέναντι των ίδιων συμμάχων και φίλων που μέχρι ενός ορίου υποστήριξαν τη δικτατορία και την παρότρυναν να δημιουργήσει την κατάσταση στην Κύπρο, και που σήμερα ακόμα σε μεγάλο βαθμό επηρεάζει αρνητικά την εθνική, την οικονομική και κοινωνική μας ζωή.

Στο επόμενο κεφάλαιο επανερχόμαστε στο θέμα της αποδέσμευσης της δραχμής από το δολάριο και εκεί λέμε κάτω από ποιες προϋποθέσεις μπορεί η δραχμή να αποκτήσει μια καλύτερη θέση στη διεθνή νομισματική αγορά, αφού μέχρι σήμερα δεν αποτελεί διεθνές αποθεματικό νόμισμα και η αξία της, πάλι επηρεάζεται, μέσω των τρίτων νομισμάτων, από την αξία του δολαρίου.

1.8.4.6. Η εμφάνιση και η εξέλιξη του δολαρίου σε σχέση με τα εθνικά νομίσματα.

Κατά καιρούς, το δολάριο ήταν η νομισματική μονάδα σε διάφορες χώρες και σήμερα αποτελεί το επίσημο νόμισμα της Αμερικής, του Καναδά και της Αυστραλίας. Αλλά όταν σήμερα μιλάμε για δολάριο εννοούμε πάντοτε το δολάριο της Αμερικής, το οποίο καθιερώθηκε σαν επίσημο νόμισμά της από το έτος 1785 και έχει γίνει αποθεματικό νόμισμα.

Η λέξη DOLLAR στην αγγλική γλώσσα, προέρχεται από το αργυρό νόμισμα που κυκλοφορούσε στην Γερμανία το έτος 1600 μ.Χ. σε διάφορες μορφές και αντικαταστήθηκε αργότερα από το γερμανικό μάρκο της Γερμανικής Νομισματικής Ενώσεως, που κυκλοφόρησε κατά τα έτη 1857-1873.

Αποτελεί η λέξη αυτή τροποποίηση των λέξεων TALER ή TRALER, που είναι βραχυλογική απόδοση της λέξης "ΓΙΟΣΤΙΜ - ΣΤΑΛΛΕΡ" και σήμαινε το όνομα των γερμανικών ορυχείων αργύρου στη Βοημία, τα οποία ανακαλύφθηκαν το 1516 μ.Χ.

Επίσης ισπανικά νομίσματα που κυκλοφορούσαν στην Λατινική Αμερική, στις αγγλικές κτήσεις της Αμερικής και στην Ισπανία, ονομαζόντουσαν δολάρια. Τα ισπανικά αυτά δολάρια, που κυκλοφορούσαν σε διαφορετικές περιοχές της Αμερικής, είχαν τέσσερις διαφορετικές αξίες και ένεκα τούτου αποτελούσαν μέσο κερδοσκοπίας. Η ελάχιστη υποδιαίρεση των παραπάνω δολαρίων ήσαν 1.400 μονάδες και η μικρότερη μονάδα του συστήματος που επρόκειτο να ισχύει ήταν το 1/1400 της αξίας τους. Αλλά η μονάδα αυτή της υποδιαίρεσης, ήταν πάρα πολύ μικρή και επομένως αδύνατη στην πράξη και στην εξυπηρέτηση των συναλλαγών, και γι' αυτό σταμάτησε η προσπάθεια καθιέρωσης του συστήματος τούτου.

Για μια περίοδο κυκλοφόρησε στην Αμερική το μάρκο, που ήταν το 70% της αξίας του δολαρίου. Η κυκλοφορία αυτή έγινε

δοκιμαστικά, για να διαπιστωθεί κατά πόσο το νόμισμα τούτο θα μπορούσε να εξυπηρετήσει την αμερικάνικη συναλλακτική ζωή. Αργότερα, το Κογκρέσο υποδέχθηκε το σύστημα του Προέδρου της Αμερικής Τζέφερσον, το οποίο βασιζόταν στο ασημένιο δολάριο. Μετά από την ανεξαρτησία της Αμερικής, το 1783, και ύστερα από Απόφαση του Ηπειρωτικού Συνεδρίου της Αμερικής, που έγινε το έτος 1785, το δολάριο καθιερώθηκε σαν επίσημο νόμισμα των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, με υποδιαίρεση τα 100 σεντς. Κατά την απόφαση που προαναφέρθηκε, η περιεκτικότητα του δολαρίου σε άργυρο καθορίστηκε σε 412,5 κόκκους ή 26,730 γραμμάρια αργύρου τίτλου 9/10.

Το έτος 1792 ιδρύθηκε δημόσιο νομισματοκοπείο, γιατί πριν η υπόθεση της νομισματοκοπής είχε ανατεθεί σε ιδιώτες, με κέρδος που έδιναν οι νομισματοκόπτες υπέρ της αμερικανικής κυβέρνησης 2%, οι οποίοι έκοβαν δολάρια με την παραπάνω περιεκτικότητα. Το 1873, η περιεκτικότητα του χρυσού δολαρίου καθορίστηκε σε 250 κόκκους τίτλου 9/10 και από κάθε κιλό ή κοπή, δηλαδή ο αριθμός των δολαρίων που κοβότανε, ήταν 664 δολάρια περίπου. Φυσικά, ο χρυσός δεν ήταν καθαρός αλλά είχε και μικρές ξένες προσμίξεις. Αλλά με την προηγούμενη περιεκτικότητα σε χρυσό και σε ξένες προσμίξεις, καθιερώθηκε τελικά σαν το επίσημο νόμισμα των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής.

Η σχέση του χρυσού δολαρίου προς το ασημένιο καθορί-

στηκε περίπου σε 1,16. Κατά την περίοδο αυτή κόπηκαν χρυσά δολάρια σε νομίσματα του 1, των 2, 5, 10 και 20 χρυσών δολαρίων. Σύμφωνα με το Σύνταγμα, το Κογκρέσο της Αμερικής απόκτησε το δικαίωμα να ρυθμίζει τα του νομισματικού συστήματος και τη νομισματική κυκλοφορία. Το 1933, με νόμο του Κογκρέσου, αποφασίστηκε ο Πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, να έχει το δικαίωμα να καθορίζει τη νομισματική βάση, να προσδιορίζει τη νέα περιεκτικότητα του καθαρού χρυσού στο δολάριο και γενικότερα να καθορίζει το νομισματικό σύστημα της χώρας, χωρίς η περιεκτικότητα του δολαρίου σε καθαρό χρυσό να είναι μικρότερη από το 50% της νομισματικής αξίας του δολαρίου.

Έτσι ο Πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής κάνοντας χρήση του δικαιώματος που του παραχώρησε με νόμο το Κογκρέσο, με διάταγμα που εξέδωσε το 1934, μείωσε κατά 41% περίπου την περιεκτικότητα κάθε δολαρίου σε καθαρό χρυσό, σε σχέση με το 1873. Έτσι, αντί για 664 περίπου δολάρια, με το διάταγμα του 1934 κοβόντουσαν 1.125 δολάρια, φυσικά με μεγάλες ξένες μεταλλικές προσμίξεις. Μετά το 1934 αποσύρθηκαν από την κυκλοφορία τα παλιά χρυσά νομίσματα των χρυσών δολαρίων και δεν κόπηκαν άλλα δολάρια με την νέα περιεκτικότητα σε χρυσό.

Μετά από το Β' παγκόσμιο πόλεμο επικράτησε το χάρτινο δολάριο, με μειωμένη μεταλλική βάση. Από τότε και μέχρι

σήμερα κυκλοφορούν χαρτονομίσματα του 1, των 5, των 20, των 100 και των 500 δολαρίων εντός και εκτός της Αμερικής.

Το δολάριο παρασταίνεται με ένα \$. Για το γράμμα S υπάρχουν εκδοχές ότι προέρχεται από το αρχικό της λέξης SPANIC, επειδή τα πρώτα δολάρια είχαν ισπανική προέλευση που κυκλοφόρησαν στην Λατινική Αμερική, ή από παράφραση του 8, επειδή το ισπανικό δολάριο είχε 8 ρέλια.

Σε παρακάτω κεφάλαια, θα δούμε το ρόλο που παίζει αμερικάνικο δολάριο στην παγκόσμια οικονομία και ποια σχέση έχει με τα άλλα νομίσματα.

1.8.4.7. Η δραχμή, το δολάριο και τα άλλα νομίσματα

Σύμφωνα με τον καθαρό χρυσό που περιεχόταν σε κάθε δολάριο, η ισοτιμία του σε σχέση με τα άλλα νομίσματα κατά το 1873 καθορίστηκε ως εξής: Ένα χρυσό δολάριο περιεκτικότητας 25,8 κόκκων τίτλου 9/10 ήταν ίσης αξίας με 5,18 χρυσά φράγκα της Λατινικής Νομισματικής Ενώσεως ή 5,18 χρυσές δραχμές, γιατί όπως γνωρίζουμε στη Λ.Ν.Ε. είχε προσχωρήσει και η Ελλάδα. Επίσης, ένα δολάριο της προηγούμενης περιεκτικότητας σε χρυσό, ήταν ίσης αξίας με 4,8 της αγγλικής λίρας και κάθε χρυσή λίρα Αγγλίας, ίση με 4,9 δολάρια.

Προκύπτει ότι τα άλλα νομίσματα, με μοναδική εξαίρεση

το ελβετικό φράγκο, έχασαν ένα μεγάλο μέρος της αξίας τους, ενώ η αξία του αμερικάνικου δολαρίου παρέμεινε σταθερή, γιατί η εισβολή του στις εκτός της Αμερικής αγορές συνδυάστηκε με πολλές επιτηδεύσεις και ευνοϊκές για την Αμερική προϋποθέσεις. Έτσι, μετά από τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο, το Αμερικανικό δολάριο, έγινε σχεδόν παγκόσμιο νόμισμα, ένεκα της βοήθειας που παραχώρησε η Αμερική στην Ευρώπη, τόσο κατά την διάρκεια του πολέμου όσο και μετά από τον τερματισμό του, με σκοπό την αποκατάσταση των ζημιών του πολέμου, την στήριξη των οικονομιών των διαφόρων χωρών και την προώθηση της οικονομικής τους προόδου, κάτι που έγινε και σε άλλες χώρες εκτός της Ευρώπης.

Η παροχή βοήθειας, η χορήγηση δανείων σε διάφορες χώρες με ταυτόχρονη πολιτική, εμπορική, οικονομική και στρατιωτική διείσδυση της Αμερικής, με διάφορα σχήματα αποστολών και μετεκπαίδευσεων επιστημόνων από τις χώρες αυτές ή των στρατιωτικών και επιστημονικών ανταλλαγών καθώς και η συμμετοχή της σε διάφορους οργανισμούς διεθνούς αρμοδιότητας, κατάστησαν την Αμερική κυρίαρχη δύναμη και το δολάριο παγκόσμιο συναλλακτικό νόμισμα.

Πρέπει όμως να τονιστεί και ιδιαίτερα να σημειωθεί, ότι το δολάριο αποτέλεσε και αποτελεί για τις περισσότερες χώρες του Δυτικού κόσμου αποθεματικό νόμισμα και βάση μέτρησης της αξίας του εθνικού τους νομίσματος. Ακόμα,

αποτέλεσε βάση για την κυκλοφορία της ποσότητας των εθνικών νομισμάτων και μονάδα μέτρησης της συμμετοχής κάθε χώρας στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Καθημερινά δελτία των Τραπεζών, στις διάφορες χώρες, καθορίζουν την τιμή του δολαρίου σε σχέση με το δικό τους νόμισμα ή τα νομίσματα των άλλων χωρών. Ακόμα, λογιστικές καταστάσεις και διάφοροι πίνακες των Κεντρικών Τραπεζών και άλλων συναλλακτικών και οικονομικών οργανισμών, εμφανίζουν τα αποθέματα δολαρίων που κατέχουν ή εισέπραξαν κατά μια χρονική περίοδο από εμβάσματα και εξαγωγές εθνικών προϊόντων σε ξένες αγορές.

Από την αρχή του έτους 1975, η ελληνική δραχμή έπαψε να ρυθμίζεται από την αξία του δολαρίου στην εσωτερική και στην διεθνή αγορά και η αξία της σε σχέση με τα ξένα νομίσματα καθορίζεται με περιοδικές αποφάσεις των Νομισματικών Αρχών και με βάση την αξία ομάδας ξένων νομισμάτων, μέσα στην οποία όμως είναι και το δολάριο.

Η ελληνική οικονομία ζημίωσε ύστερα από την αποσύνδεση της δραχμής από το δολάριο, γιατί η τιμή του αυξήθηκε στο μεταξύ στη διεθνή αγορά και, όπως αναφέραμε, το εθνικό νόμισμα δεν έχει επιρροή στη διεθνή αγορά, επειδή η οικονομία μας βρίσκεται στο στάδιο της ανάπτυξής της. Και επειδή στο διεθνή χώρο η Ελλάδα εκλαμβάνεται σαν μια χώρα φτωχή και αδύνατη, που βρίσκεται πάντοτε σχεδόν κάτω από την οικονομική, την πολιτική και την στρατιωτική επιρροή

και εξάρτηση των μεγάλων φίλων και συμμάχων της. Σήμερα όμως, ύστερα από την πλήρη ένταξη της χώρας μας στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες, δημιουργήθηκαν οι προϋποθέσεις ειδικής μεταχείρισης και μπορεί η δραχμή να αποκτήσει μια διεθνή συναλλαγματική και αποθεματική αξία, στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού νομίσματος, για το οποίο γράφω σε άλλο κεφάλαιο.

Όπως προαναφέραμε, η αξία της δραχμής σε σχέση με τα ξένα νομίσματα καθορίζεται, ύστερα από την αποσύνδεση του 1975, από ομάδα ξένων νομισμάτων και με περιοδικά δελτία ισοτιμιών που εκδίδει η Τράπεζα της Ελλάδος, μετά από απόφαση των Νομισματικών Αρχών, που βασίζεται σε δέσμη ξένων νομισμάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΣΤΟ ΕΥΡΩ

2.1. Το χρονοδιάγραμμα μετάβασης στο ενιαίο νόμισμα

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Μαδρίτης, (15-16 Δεκεμβρίου 1995), υιοθέτησε ένα χρονοδιάγραμμα μετάβασης στο ενιαίο νόμισμα, βάσει του οποίου η μετάβαση στο Τρίτο Στάδιο της Οικονομική και Νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ) θα πραγματοποιηθεί σε τρεις διακεκριμένες φάσεις (Σχεδιάγραμμα 1), ενώ η 1^η Ιανουαρίου 1999 ορίστηκε ως ημερομηνία έναρξης του **Τρίτου Σταδίου** (Πλαίσιο 1.1.). Η διαδικασία επιλογής των χωρών που θα συμμετάσχουν στη Νομισματική Ένωση (ΝΕ), με γνώμονα την πλήρωση των κριτηρίων που προβλέπει η Συνθήκη του Μάαστριχτ άρχισε την άνοιξη του 1998.

ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1: ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΒΑΣΗΣ ΣΤΟ ΕΥΡΩ	
Μάιος 1998	ΦΑΣΗ Α: Προετοιμασία της ΟΝΕ
	<ul style="list-style-type: none"> • Το Συμβούλιο Αρχηγών Κρατών ή Κυβερνήσεων αποφασίζει για τα κράτη που θα συμμετάσχουν στη ζώνη του ευρώ (ΖΕ) • Ανακοίνωση των σταθερών διμερών συναλλαγματικών ισοτιμιών που θα ισχύουν από την 1-1-1999 μεταξύ των συμμετεχόντων νομισμάτων. • Ίδρυση της ΕΚΤ και διορισμός του Εκτελεστικού Συμβουλίου της. • Έναρξη έκδοσης των χαρτονομισμάτων και κερμάτων σε ευρώ. • Υιοθέτηση της απαραίτητης δευτερεύουσας νομοθεσίας.
1 Ιανουαρίου 1999	Φάση Β: Έναρξη του Τρίτου Σταδίου ΟΝΕ
	<ul style="list-style-type: none"> • Αμετάκλητος καθορισμός των ισοτιμιών μετατροπής σε ευρώ και εισαγωγή της νομοθεσίας αναφορικά με το ευρώ. • Εφαρμογή της ενιαίας νομισματικής πολιτικής στη ζώνη του ευρώ. • Νέα ομόλογα Δημοσίου εκδίδονται μόνο σε ευρώ.
1 Ιανουαρίου 2002	ΦΑΣΗ Γ: Αντικατάσταση των νομισμάτων και ολοκλήρωση της νομισματικής μετάβασης
	<ul style="list-style-type: none"> • Έναρξη κυκλοφορίας των χαρτονομισμάτων και κερμάτων σε ευρώ. • Απόσυρση των εθνικών χαρτονομισμάτων και κερμάτων. • Πλήρης μετάβαση της δημόσιας διοίκησης στο ευρώ.
1 Ιουλίου 2002 (το αργότερο)	* Κατάργηση του νομισματικού καθεστώτος των εθνικών χαρτονομισμάτων και κερμάτων.

Την τελευταία εβδομάδα του Φεβρουαρίου 1998 οι κυβερνήσεις των υποψηφίων χωρών υπέβαλαν στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή τα στατιστικά στοιχεία για το έτος 1997 βάσει των οποίων αξιολογούνται οι χώρες για την ένταξη στη ζώνη του ευρώ (ΖΕ). Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία (Eurostat) αξιολογεί τη συμβατότητα των στοιχείων, ως προς τις ειλημμένες αποφάσεις, σχετικά με τον τρόπο κατάρτισής τους. Αν η μέθοδος κατάρτισης των στοιχείων αυτών διαφέρει από αυτήν που καθορίστηκε από την Eurostat, τότε τα στατιστικά δεδομένα, βάσει των οποίων θα αξιολογηθούν οι χώρες, μπορεί να διαφέρουν από αυτά που έχουν ήδη καταθέσει.

Στις 25 Μαρτίου 1998, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Ίδρυμα (ΕΝΙ) ανακοίνωσαν τις εκθέσεις τους, στις οποίες εξετάζεται ο βαθμός σύγκλισης που επιτεύχθηκε από τις υποψήφιες χώρες. Οι εκθέσεις αυτές υποβλήθηκαν στα εθνικά κοινοβούλια, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο Υπουργών Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών (Ecofin).

Πριν το Ecofin συνεδριάσει για να κρίνει ποιες χώρες πληρούν τα κριτήρια για να συμμετάσχουν στη ΖΕ, θα πρέπει να ανακαλέσει πρότερη γνωμοδότηση περί υπάρξεως υπερβολικού δημοσιονομικού ελλείμματος σε μια χώρα - μέλος της ΕΕ. Όπως

είναι γνωστό στα πλαίσια της πολυμερούς εποπτείας της οικονομικής πολιτικής των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το Συμβούλιο Υπουργών βάσει του Άρθρου 104 C, παράγραφος 6, εκτιμά βάσει των συστάσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αν υφίσταται υπερβολικό έλλειμμα σε ένα κράτος. Έτσι, το Συμβούλιο Υπουργών στις **30 Απριλίου** αποφασίζει αν ανακαλεί (Άρθρο 104 C παράγραφος 12) πρότερη γνωμοδότησή του για παρουσία υπερβολικού ελλείμματος σε μια χώρα-μέλος της ΕΕ.

Στην 1^η Μαΐου 1998, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υποβάλλει στο Ecofin τις συστάσεις της αναφορικά με τις χώρες που πληρούν τα κριτήρια. Την ίδια ημέρα συνεδριάζει το Ecofin και με βάση τις συστάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αποφασίζει με ειδική πλειοψηφία κατά πόσον ένα κράτος πληροί τις αναγκαίες προϋποθέσεις για την υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος. Το Ecofin διαβιβάζει τα πορίσματά του στο Συμβούλιο Αρχηγών Κρατών ή Κυβερνήσεων.

Στις 2 Μαΐου 1998, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο γνωμοδοτεί για το ποιες χώρες πληρούν τα κριτήρια. Την ίδια ημέρα το Συμβούλιο σε επίπεδο Αρχηγών Κρατών ή Κυβερνήσεων αποφασίζει, με ειδική πλειοψηφία, βάσει των συστάσεων του Ecofin και λαμβάνοντας υπόψη τις εκθέσεις του ENI και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής καθώς και τη γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ποιες χώρες θα συμμετάσχουν τελικά στη

Νομισματική Ένωση. Εκτιμούμε ότι η απόφαση για τις χώρες που θα συμμετάσχουν στο ευρώ θα έχει ληφθεί εκ των προτέρων ώστε να μην προκύψει κάποια διαφωνία στις 2 Μαΐου.

ΠΛΑΙΣΙΟ 1.1: ΤΑ ΤΡΙΑ ΣΤΑΔΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΟΝΕ

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Μαδρίτης (Ιούνιος 1989) ανέθεσε σε επιτροπή με επικεφαλής τον Πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Jacques Delors τη διερεύνηση των δυνατοτήτων και τη διατύπωση προτάσεων για τη μετάβαση προς την Οικονομική και Νομισματική Ένωση. Η Επιτροπή Delors κοινοποίησε τα συμπεράσματά της την άνοιξη του 1989. Η έκθεση Delors (Delors Report [1989]) προέβλεπε την πραγμάτωση της ΟΝΕ μέσω τριών σταδίων με καταληκτικό το Τρίτο Στάδιο. Η έκθεση προσδιόριζε μόνο την ημερομηνία έναρξης του Πρώτου Σταδίου αφήνοντας τον προσδιορισμό της ημερομηνίας έναρξης των άλλων δύο σταδίων στη νέα συνθήκη για την οικονομική και νομισματική ενοποίηση.

Βάσει των προτάσεων της έκθεσης, η έναρξη του Πρώτου Σταδίου καθορίστηκε την 1^η Ιουλίου 1990 με την απελευθέρωση της κυκλοφορίας κεφαλαίων εντός της Κοινότητας. Μεταξύ άλλων, προβλεπόταν ότι κατά τη διάρκεια αυτού του Σταδίου τα κράτη - μέλη είχαν υποχρέωση:

- να εντάξουν τα νομίσματά τους στο Μηχανισμό Συνολο-λογηματικών Ισοτιμιών (ΜΣΙ),
- να προχωρήσουν σε ενίσχυση της συνεργασίας στην άσκηση της οικονομικής και νομισματικής τους πολιτικής,
- να παραμερίσουν όλα τα εμπόδια, για τη χρησιμοποίηση του ECU στις ιδιωτικές συναλλαγές,
- να υπογράψουν τη νέα συνθήκη για την οικονομική και νομισματική ενοποίηση.

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ, που υπέγραψαν οι χώρες - μέλη της ΕΕ το Φεβρουάριο του 1992 και τέθηκε σε ισχύ την 1^η Νοεμβρίου 1993, υιοθέτησε τις προτάσεις της έκθεσης Delors και τη λογική των Τριών Σταδίων. Η Συνθήκη προσδιόρισε ως ημερομηνία έναρξης του Δευτέρου Σταδίου την 1^η Ιανουαρίου 1994. Κατά τη διάρκεια αυτού του Σταδίου, οι χώρες προβαίνουν σε όλες τις απαραίτητες ενέργειες για την προετοιμασία του Τρίτου Σταδίου. Προβλέπεται η δημιουργία του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Ιδρύματος το οποίο έχει ως κύρια επιδίωξη την προετοιμασία του έργου της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Στην περίοδο αυτή, τα κράτη - μέλη θα πρέπει να εντείνουν τις προσπάθειές τους για επίτευξη οικονομικής σύγκλισης με στόχο την πλήρωση των κριτηρίων που αναφέρονται στη Συνθήκη. Επιπροσθέτως, οι εθνικές κεντρικές τράπεζες καλούνται να λάβουν όλα τα απαραίτητα

μέτρα ώστε να ενισχύσουν την οικονομική και πολιτική τους ανεξαρτησία και να καταστήσουν συμβατό το Καταστατικό της εθνικής κεντρικής τράπεζας με αυτό του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών.

Τέλος, αναφορικά με την ημερομηνία έναρξης του Τρίτου Σταδίου, η Συνθήκη προβλέπει ότι αρχίζει την 1^η Ιανουαρίου 1999 το αργότερο, εκτός αν το Συμβούλιο σε επίπεδο Αρχηγών Κρατών ή Κυβερνήσεων ορίσει πριν από το τέλος του 1997 διαφορετική ημερομηνία έναρξης (άρθρο 109 J παράγραφος 4).

Στις 3 Μαΐου 1998, το Ecofin ανακοινώνει τις σταθερές διμερείς συναλλαγματικές ισοτιμίες των νομισμάτων των χωρών που θα συμμετάσχουν στη ΖΕ. Είναι πιθανό, την ημέρα αυτή, να υποβληθούν και οι υποψηφιότητες για το Εκτελεστικό Συμβούλιο της ΕΚΤ. Τέλος, υιοθετείται ο Κανονισμός που προβλέπει το Άρθρο 109 L παράγραφος 4 της Συνθήκης, αναφορικά με το νομικό πλαίσιο για τη χρήση του ευρώ. Στις αποφάσεις αυτές ψηφίζουν μόνο οι χώρες που έχουν προκριθεί να μετάσχουν στη ΖΕ την 1^η Ιανουαρίου 1999.

Σύμφωνα με το σενάριο της Μαδρίτης η **οργάνωση της μετάβασης** στο ενιαίο νόμισμα πραγματοποιείται σε τρεις φάσεις ώστε να διασφαλιστεί ο συντονισμός των ενεργειών προετοιμασίας για την εισαγωγή του ευρώ. Έτσι, η **Πρώτη φάση** του σεναρίου ξεκινά στις 2 Μαΐου και κατά τη διάρκειά της

πραγματοποιούνται οι προπαρασκευαστικές ενέργειες που προηγούνται της έναρξης του Τρίτου Σταδίου.

Στην 1^η Ιανουαρίου 1999, αρχίζει το **Τρίτο Στάδιο** της ΟΝΕ και η **Δεύτερη Φάση** της διαδικασίας μετάβασης. Την ημερομηνία αυτή επισημοποιούνται οι προανακοινωθείσες σταθερές διμερείς συναλλαγματικές ισοτιμίες των νομισμάτων των κρατών - μελών, που θα συμμετέχουν στη ΝΕ και ανακοινώνονται οι συναλλαγματικές ισοτιμίες τους έναντι του ευρώ, το οποίο αντικαθιστά το ECU με ισοτιμία $1 \text{ ECU} = 1 \text{ ευρώ}$. Τα εθνικά νομίσματα των χωρών - μελών αποτελούν υποδιαίρεσεις του ευρώ, αλλά εξακολουθούν να αποτελούν νόμιμο χρήμα, με αναγκαστική κυκλοφορία μόνο εντός των εθνικών ορίων. Η νομισματική και συναλλαγματική πολιτική της ΟΝΕ ασκείται με βάση το ευρώ, το οποίο χρησιμοποιείται και ως βάση υπολογισμού για πολλές κρατικές και διακρατικές συναλλαγές (ομόλογα, έντοκα γραμμάτια του Δημοσίου κ.ά.).

Η **Τρίτη Φάση** της διαδικασίας μετάβασης αρχίζει την 1^η Ιανουαρίου του 2002. Χαρτονομίσματα και κέρματα σε ευρώ κυκλοφορούν παράλληλα με τα εθνικά, τα οποία αποσύρονται σταδιακά. Η Τρίτη Φάση θα κρατήσει έξι, το πολύ, μήνες, αλλά η κάθε χώρα έχει το δικαίωμα, αν το επιθυμεί, να συντημήσει τη διάρκειά της. Μέχρι και την 1^η Ιουλίου του 2002, το αργότερο, ολοκληρώνεται η απόσυρση των εθνικών νομισμάτων, τα οποία παύουν να αποτελούν νόμιμο χρήμα με

αναγκαστική κυκλοφορία. Οι κεντρικές τράπεζες συνεχίζουν να ανταλλάσσουν τα παλαιά εθνικά τραπεζογραμμάτια με ευρώ.

2.2. Από την απόφαση για την είσοδο στη ζώνη του Ευρώ μέχρι την έναρξη του Τρίτου Σταδίου.

Η ημερομηνία (2 Μαΐου 1998) λήψης της απόφασης για τα κράτη - μέλη, που θα συμμετάσχουν στη ΖΕ, σηματοδοτεί και την έναρξη μιας ενδιάμεσης περιόδου πριν από την είσοδο στο Τρίτο Στάδιο, κατά την οποία θα ληφθούν πρόσθετες αποφάσεις, αναγκαίες για την ολοκλήρωση των προετοιμασιών. Αμέσως, μετά τη λήψη της απόφασης, τα συμμετέχοντα κράτη - μέλη πρέπει να θεσπίσουν πολλές νομικές διατάξεις σχετικά με το ευρώ. Ήδη η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε συνεργασία με το Συμβούλιο Υπουργών και το ΕΝΙ προετοίμασε τη νομοθεσία για την εισαγωγή του ενιαίου νομίσματος. Στην εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων έχει δημοσιευτεί ο Κανονισμός 1103/97 «για ορισμένες διατάξεις σχετικές με την εισαγωγή του ευρώ» και το Σχέδιο Κανονισμού .../97 «για την εισαγωγή του ευρώ. Ο πρώτος Κανονισμός έχει τεθεί ήδη σε εφαρμογή και διασφαλίζει νομικά τη συνέχεια των συμβολαίων μετά την εισαγωγή του ευρώ», ενώ το Σχέδιο Κανονισμού θα υιοθετηθεί στις 3 Μαΐου 1998 (Bank of England [1998]).

Ένα θέμα που έχει απασχολήσει την ΕΕ καθώς και πολλούς αναλυτές (Obsfeld [1997]), de Grauwe and Spaventa [1997]

κ.ά) αφορά το ενδεχόμενο αστάθειας στις συναλλαγματικές ισοτιμίες κατά την περίοδο από το Μάιο έως το Δεκέμβριο του 1998. Το ενδεχόμενο αστάθειας πηγάζει από δύο δεσμεύσεις στις οποίες υπόκειται η Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η πρώτη δέσμευση προκύπτει από τη Συνθήκη (Άρθρο 109 L παράγραφος 4) και ορίζει ότι με την έναρξη του Τρίτου Σταδίου, το Συμβούλιο Υπουργών θεσπίζει τις συναλλαγματικές ισοτιμίες μετατροπής των εθνικών νομισμάτων σε ECU με τέτοιο τρόπο ώστε να μη μεταβληθεί η «εξωτερική ισοτιμία» του ECU, δηλαδή η αξία του ECU ως προς τρίτα νομίσματα, όπως π.χ. το δολάριο. Η δέσμευση αυτή συνεπάγεται ότι οι διμερείς ισοτιμίες μεταξύ των νομισμάτων της ζώνης του ευρώ θα είναι αναγκαστικά οι ισοτιμίες που επικρατούν στο κλείσιμο της αγοράς την Πέμπτη, 31-12-1998, διαφορετικά δεν διασφαλίζεται η εξωτερική αξία του ECU με την έναρξη του Τρίτου Σταδίου (Obsfeld [1997]).

Η δεύτερη δέσμευση προκύπτει από την απόφαση του Συμβουλίου της Μαδρίτης που ορίζει ότι, την 1^η Ιανουαρίου 1999, 1 ευρώ ισούται με 1 ECU. Η δεύτερη δέσμευση έγινε για νομικούς λόγους, επειδή η ονομασία «ευρώ», αντικατέστησε την ονομασία «ECU». Επιβάλλει, όμως, τον επιπλέον περιορισμό ότι η εξωτερική αξία του ευρώ στο άνοιγμα της αγοράς του 1999 (μάλλον τη Δευτέρα 4/1/1999 γιατί η Παρασκευή είναι αργία) δεν θα διαφέρει από την εξωτερική

αξία του ECU στο κλείσιμο της αγοράς, την Πέμπτη, 31-12-1999. Έτσι, οι διμερείς ισοτιμίες δεν μπορούν να μεταβληθούν στο ενδιάμεσο διάστημα από το κλείσιμο της αγοράς το 1998 στο άνοιγμά της το 1999.

Οι παραπάνω δεσμεύσεις της Συνθήκης του Μάαστριχτ και του Συμβουλίου της Μαδρίτης όχι μόνο αφήνουν τις ισοτιμίες αβέβαιες μέχρι την τελευταία στιγμή πριν από την έναρξη του Τρίτου Σταδίου, αλλά εξαιτίας τους μπορεί να δημιουργηθεί μια περίοδος διακύμανσης στις συναλλαγματικές αγορές από τις αρχές Μαΐου, όταν ανακοινωθούν οι χώρες που θα συμμετάσχουν στη ζώνη του ευρώ. Αιτία είναι το γεγονός ότι παροδικές διακυμάνσεις σε οικονομικές μεταβλητές που επιδρούν στις συναλλαγματικές ισοτιμίες και των οποίων η επίδραση, υπό κανονικές συνθήκες, θα αναιρείτο με την πάροδο του χρόνου, τώρα λόγω του αναμενόμενου παγώματος των ισοτιμιών στις 31-12-1998 ενδέχεται να παραμείνει εις το διηνεκές. Οι δεσμεύσεις, επίσης, δίνουν στην αγορά συναλλάγματος τη δυνατότητα να καθορίσει αυτή τις ισοτιμίες με τις οποίες θα κλειδωθούν τα νομίσματα των χωρών της ΖΕ. Είναι μάλιστα πιθανόν οι ισοτιμίες στην αγορά στις 31-12-1998 να μην είναι αναγκαστικά ισοτιμίες ισορροπίας.

Η απόφαση της Ευρωπαϊκής Ένωσης να προαναγγείλει, στις 3 Μαΐου 1998, τις διμερείς ισοτιμίες, που σκοπεύει να «καθορίσει» στις 31-12-1998, μειώνει την αβεβαιότητα και

οριοθετεί ισοτιμίες - άγκυρα προς τις οποίες ελπίζεται ότι θα μετακινηθούν και οι ισοτιμίες στην αγορά. Η ανακοίνωση, όμως, αυτή καθαυτή δεν μηδενίζει την πιθανότητα οι ισοτιμίες στις 31-12-1998 να διαφοροποιηθούν σε σχέση με αυτές που ανακοινώθηκαν το Μάιο. Θα απαιτηθεί πλήρης συντονισμός μεταξύ των κεντρικών τραπεζών της ζώνης του ευρώ, και επίσης, τύχη. Συγκεκριμένα, από το Μάιο έως το Δεκέμβριο του 1998, δεν θα πρέπει να συμβεί κάποιο πολύ σημαντικό οικονομικό γεγονός, που να επηρεάζει τις ισοτιμίες ισορροπίας. Αν συμβεί κάτι τέτοιο, είναι δυνατόν η αγορά να αποκλίνει από τις ανακοινωθείσες ισοτιμίες και τελικά να επιβάλλει τη θέλησή της στις κεντρικές τράπεζες! Και αυτό, επειδή η αγορά γνωρίζει ότι οι κεντρικές τράπεζες υποχρεώνονται από τη Συνθήκη να αποδεχτούν τις ισοτιμίες, όπως θα διαμορφωθούν στις 31-12-1998, ενώ, αντιθέτως, δεν υποχρεώνονται να τηρήσουν τις ανακοινώσεις τους.

Μία ενδιαφέρουσα πρόταση, η οποία θα μπορούσε να αυξήσει την αξιοπιστία των διμερών συναλλαγματικών ισοτιμιών, που θα ανακοινωθούν στις 3 Μαΐου 1998 είναι η εξής: οι κεντρικές τράπεζες θα μπορούν να δημιουργήσουν μια προθεσμιακή αγορά μεταξύ των νομισμάτων των χωρών της ΖΕ με διακανονισμό μετά την 1/1/1999, στην οποία οι ίδιες υποχρεώνονται να πάρουν ανοικτές θέσεις. Παίρνοντας ανοικτές θέσεις, οι κεντρικές τράπεζες υφίστανται κόστος σε

περίπτωση που αλλάξουν τις ανακοινωθείσες ισοτιμίες. Συνεπώς οι κεντρικές τράπεζες θα υποχρεωθούν κατά πάσα πιθανότητα να τηρήσουν την ανακοίνωσή τους, γεγονός που γνωρίζουν οι συναλλαγματικές αγορές και, έτσι, διαπραγματεύονται πλησίον των ισοτιμιών που ανακοινώθηκαν (Obsfeld [1997]).

Μετά τον καθορισμό των χωρών, που θα συμμετάσχουν στη Νομισματική Ένωση, οι κυβερνήσεις τους διορίζουν τον Πρόεδρο, τον Αντιπρόεδρο και τα υπόλοιπα μέλη του Εκτελεστικού Συμβουλίου της ΕΚΤ. Σε περίπτωση που υπάρχουν κράτη σε παρέκκλιση, ο συνολικός αριθμός μελών του Εκτελεστικού Συμβουλίου μπορεί να είναι μικρότερος από έξι, αλλά σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να είναι μικρότερος από τέσσερα. Η απόφαση για το διορισμό των μελών του Εκτελεστικού Συμβουλίου θα ληφθεί πιθανόν στο διήμερο 16-17 Μαΐου 1998. Το αργότερο μέχρι την 1^η Ιουλίου θα συσταθεί η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) και το Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ), που αποτελείται από την ΕΚΤ και τις επιμέρους κεντρικές τράπεζες των χωρών της ΖΕ.

Αμέσως μετά τη συγκρότησή τους, η ΕΚΤ και το ΕΣΚΤ αποφασίζουν και δοκιμάζουν το πλαίσιο νομισματικής πολιτικής, που θα κρίνουν κατάλληλο προκειμένου να επιτελέσουν σωστά τα καθήκοντά τους στο Τρίτο Στάδιο. Η ΕΚΤ με απόφαση του Εκτελεστικού Συμβουλίου θα επισημοποιήσει

την ημερομηνία εισαγωγής των τραπεζογραμματίων και κερμάτων σε ευρώ. Έχει πλέον αποφασιστεί ότι τα κέρματα και τα χαρτονομίσματα σε ευρώ θα κυκλοφορήσουν την 1^η Ιανουαρίου 2002. Το Σχέδιο Κανονισμού, το οποίο έχει ετοιμαστεί, αφήνει κενό το σημείο που αναφέρονται οι ημερομηνίες, για να συμπληρωθεί από την ΕΚΤ, όταν αυτή συσταθεί και θέσει σε ισχύ το συγκεκριμένο Κανονισμό.

Τέλος, το ΕΣΚΤ και τα κράτη-μέλη θα προβούν στις απαιτούμενες ενέργειες, ώστε να αρχίσει η έκδοση τραπεζογραμματίων και η κοπή κερμάτων σε ευρώ. Η πλήρης άσκηση των εξουσιών της ΕΚΤ και του ΕΣΚΤ θα αρχίσει την πρώτη ημέρα του Τρίτου Σταδίου.

2.3. Ο νέος μηχανισμός συναλλαγματικών ισοτιμιών και το σύμφωνο ανάπτυξης και σταθερότητας

Οι συντάκτες της Συνθήκης του Μάαστριχτ άφησαν ορισμένες εκκρεμότητες αναφορικά με δύο ζητήματα, τα οποία συνδέονται άμεσα με την ομαλή λειτουργία της Νομισματικής Ένωσης. Το πρώτο θέμα αφορά τις συναλλαγματικές σχέσεις των χωρών που θα μετέχουν στη ζώνη του ευρώ με τις χώρες σε παρέκκλιση. Το δεύτερο θέμα αφορά τη δημοσιονομική πολιτική των χωρών - μελών της ΖΕ.

2.3.1. Οι Σχέσεις των Χωρών της Ζώνης του Ευρώ με τα Κράτη σε Παρέκκλιση.

Οι συναλλαγματικές κρίσεις του 1992 και 1993, που οδήγησαν στην κατάρρευση του σκληρού Μηχανισμού Συναλλαγματικών Ισοτιμιών, κατέδειξαν την αναγκαιότητα διευθέτησης των συναλλαγματικών σχέσεων των χωρών της ζώνης του ευρώ με τις χώρες σε παρέκκλιση. Το Συμβούλιο Κορυφής του Άμστερνταμ αποδέχτηκε τις προτάσεις του Ecofin για την εγκαθίδρυση ενός νέου Μηχανισμού Συναλλαγματικών Ισοτιμιών (ΜΣΙ 2), στον οποίο θα συμμετέχουν προαιρετικά οι χώρες σε παρέκκλιση. Στο ΜΣΙ 2, το ευρώ θα διαδραματίσει ειδικό ρόλο ως «νόμισμα - άγκυρα», στο οποίο θα προσδεθούν διμερώς τα ευρωπαϊκά νομίσματα των χωρών σε παρέκκλιση.

Ο ΜΣΙ 2 θα παρέχει τη δυνατότητα λειτουργίας ενός μηχανισμού συναλλαγματικών ισοτιμιών πολλών ταχυτήτων. Έτσι, τα νομίσματα των χωρών, που σημειώνουν μεγάλο βαθμό ονομαστικής απόκλισης (nominal divergence), θα μπορούν να κυμαίνονται σε μια διευρυμένη ζώνη $\pm 15\%$ από την κεντρική ισοτιμία, ενώ τα νομίσματα των χωρών, που θα έχουν επιτύχει ικανοποιητικό βαθμό ονομαστικής σύγκλισης και θα βρίσκονται στις παραμονές της ένταξής τους στο ενιαίο νόμισμα, θα

μπορούν, αν το επιθυμούν, να κυμαίνονται σε πιο στενά περιθώρια (+/- 2,25%). Η πρόταση αυτή παρουσιάζει το πλεονέκτημα της σχετικής ευκαμψίας στον τρόπο αντιμετώπισης των νομισμάτων των χωρών σε παρέκκλιση. Έχοντας υπόψη την άρνηση ορισμένων χωρών να συμμετάσχουν στο ΜΣΙ 2, τελικά υιοθετήθηκε η πρόταση να επιτραπεί στις χώρες σε παρέκκλιση να έχουν δικαίωμα να αποφασίζουν αν και πότε θα συμμετάσχουν στο νέο ΜΣΙ. Επισημαίνεται, όμως, ότι η συναλλαγματική πολιτική των χωρών αυτών θα παρακολουθείται και θα αξιολογείται από τα αρμόδια όργανα της Κοινότητας σύμφωνα με τις προϋποθέσεις του Άρθρου 109 Μ. Έτσι, θα διασφαλιστεί ότι οι χώρες - μέλη της Ένωσης, που δεν θα συμμετάσχουν στο νέο μηχανισμό συναλλαγματικών ισοτιμιών, δεν θα εκμεταλλευτούν τη συναλλαγματική πολιτική για να βελτιώσουν την ανταγωνιστικότητα των προϊόντων τους.

Την αναφορά της Συνθήκης (Άρθρο 109 Μ) ότι δηλαδή η συναλλαγματική πολιτική των χωρών της ΕΕ αποτελεί θέμα κοινού ενδιαφέροντος επικαλούνται ως επιχείρημα οι χώρες της ΕΕ, που δεν θα συμμετάσχουν από την 1^η Ιανουαρίου 1999 στην ΖΕ, για να αποτρέψουν το ενδεχόμενο δημιουργίας ενός άτυπου συμβουλίου Ecofin, στο οποίο θα μετέχουν μόνο οι χώρες της ΖΕ.

Στο ΜΣΙ 2 προβλέπεται αυτόματη και απεριόριστη παρέμβαση από το μηχανισμό της βραχυπρόθεσμης χρηματοδό-

τησης, μόλις η συναλλαγματική ισοτιμία αγγίξει το ανώτερο ή κατώτερο όριο της ζώνης διακύμανσης. Παρ' όλα αυτά, αν η ΕΚΤ η κεντρική τράπεζα χώρας - μέλους του ΜΣΙ 2 κρίνει ότι τίθεται σε κίνδυνο ο στόχος της διασφάλισης της σταθερότητας των τιμών, τότε η παρέμβαση μπορεί να ανασταλεί άμεσα. Και αυτό, γιατί κανείς στην παρούσα φάση δεν θα ήθελε η ΕΚΤ να αναλάβει τη δέσμευση -στα πλαίσια ενός ΜΣΙ- να υποστηρίξει απεριόριστα ένα νόμισμα που βρίσκεται σε κρίση, δεδομένου ότι μια ανάλογη δέσμευσή της πιθανόν να υπονόμει την αντιπληθωριστική πολιτική της.

Ο μηχανισμός των επιτοκίων θα έχει καθοριστικό ρόλο στη διασφάλιση της ομαλής λειτουργίας του ΜΣΙ ενώ παράλληλα προβλέπεται η δυνατότητα επανευθυγράμμισης της κεντρικής ισοτιμίας ενός συμμετέχοντος νομίσματος έναντι του ευρώ. Οι αποφάσεις που αφορούν τις κεντρικές ισοτιμίες και τη μετάβαση σε ζώνη διακύμανσης με μικρότερο εύρος θα λαμβάνονται κατόπιν συμφωνίας των Υπουργών των χωρών της ΖΕ, της ΕΚΤ καθώς επίσης των Υπουργών και των Διοικητών των κεντρικών τραπεζών των κρατών σε παρέκκλιση.

Όπως διαφαίνεται, ο ΜΣΙ 2 αξιοποιεί την εμπειρία που προέκυψε από τον ΜΣΙ. Όπως είναι γνωστό ο ΜΣΙ δημιουργήθηκε το 1979 σε μια προσπάθεια των ευρωπαϊκών χωρών να δημιουργήσουν μια όαση νομισματικής σταθερότητας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Αυτή η επιδίωξη είχε έναν εσωτερικό και

έναν εξωτερικό στόχο. Ο εσωτερικός στόχος αφορούσε την διασφάλιση χαμηλού πληθωρισμού στο εσωτερικό της ΕΕ, ενώ ο εξωτερικός στόχος αφορούσε τη μείωση των συναλλαγματικών διακυμάνσεων.

Ο ΜΣΙ σχεδιάστηκε ως ένα σύστημα σταθερών αλλά μεταβαλλόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών. Κατά το σχεδιασμό του ΜΣΙ προβλεπόταν ειδικός ρόλος στο ECU, το οποίο αποτελεί ένα καλάθι δώδεκα ευρωπαϊκών νομισμάτων - μεταξύ των οποίων και η δραχμή. Κατά το σχεδιασμό που προβλεπόταν η αναθεώρηση των ποσοστών με τα οποία συμμετέχουν τα νομίσματα στο καλάθι κάθε πέντε χρόνια. Η σύνθεση των νομισμάτων του καλαθιού οριστικοποιήθηκε με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ και έκτοτε δεν μεταβάλλεται (Άρθρο 109 G).

Κάθε νόμισμα έχει μια κεντρική ισοτιμία που ορίζεται σε ECU. Οι ισοτιμίες αυτές χρησιμοποιούνται για τον καθορισμό των διμερών συναλλαγματικών ισοτιμιών (Πίνακας 1). Ο ΜΣΙ λειτουργεί με βάση δύο κανόνες:

- του περιθωρίου διακύμανσης.
- των επανευθυγραμμίσεων

Ο κανόνας του περιθωρίου διακύμανσης ορίζει ότι ένα νόμισμα του Μηχανισμού μπορεί να κυμαίνεται έναντι ενός άλλου μέσα σε μία ζώνη εύρους $\pm 15\%$, από την κεντρική ισοτιμία. Μόλις οι ισοτιμίες των νομισμάτων του ΜΣΙ πλησιάζουν τα όρια διακύμανσης, τότε οι κεντρικές τράπεζες

παρεμβαίνουν προς ενίσχυση των νομισμάτων. Το περιθώριο αρχικά είχε οριστεί να είναι $\pm 2,25\%$ για όλα τα νομίσματα με εξαίρεση την ιταλική λιρέτα για την οποία επετράπη ευρύτερο περιθώριο του $\pm 6\%$. Μετά την κρίση του 1993 τα περιθώρια διευρύνθηκαν στο $\pm 15\%$. Το ολλανδικό φιορίνι διατήρησε το δικαίωμα να κυμαίνεται στη ζώνη του $\pm 2,25\%$. Τέλος, αναφορικά με τον κανόνα των κεντρικών ισοτιμιών ορίζεται ότι οι κεντρικές ισοτιμίες μπορούν να μεταβληθούν μόνο κατόπιν κοινής συμφωνίας. Αυτό αποτελεί καινοτομία σε σύγκριση με την πρακτική που ίσχυε στο καθεστώς του Bretton Woods όπου οι αποφάσεις για την επανευθυγράμμιση των κεντρικών ισοτιμιών λαμβάνονταν από την χώρα που μετέβαλε την ισοτιμία του νομίσματός της.

Μπορούμε να διακρίνουμε τέσσερις φάσεις στη λειτουργία του ΜΣΙ.

Η πρώτη φάση 1979 – 1983. Κατά την περίοδο αυτή, ο ΜΣΙ λειτουργεί ως ένα σύστημα σχεδόν κυμαινόμενων ισοτιμιών. Οι οικονομικές αποκλίσεις των χωρών – μελών του συστήματος είναι μεγάλες.

Τα χρόνια αυτά οι επανευθυγραμμίσεις ήταν πολύ συχνές, σταδιακά όμως έπαψαν να καθορίζονται από την αρχή ότι θα πρέπει να ισούνται με το διαφορικό πληθωρισμό ώστε να αποκαθίσταται η απώλεια της ανταγωνιστικότητας.

Η δεύτερη φάση 1984-1987. Στην περίοδο αυτή, το σύστημα βρέθηκε στη δίνη των πιέσεων που προκάλεσε η κατακόρυφη πτώση του δολαρίου το 1985 αλλά και η εισαγωγή καινοτομιών στο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Στο διάστημα αυτό οι χώρες - μέλη πέτυχαν το μεγαλύτερο βαθμό οικονομικής σύγκλισης, ενώ παράλληλα το σύστημα έγινε πιο αυστηρό αναφορικά με τη συχνότητα αλλά και το εύρος των επανευθυγραμμίσεων.

Η τρίτη φάση 1987 - 1992. Μετά την επανευθυγράμμιση του Ιανουαρίου 1987, το σύστημα εισέρχεται σε μια νέα φάση που διαπνέεται από την πεποίθηση των μελών ότι το σύστημα είναι σταθερό και έχει κερδίσει την εμπιστοσύνη των αγορών. Μέχρι το Σεπτέμβριο του 1992, δεν πραγματοποιείται καμία επανευθυγράμμιση. Η επιτυχία και η σταθερότητα του ΜΣΙ οδήγησε πολλούς ακαδημαϊκούς (Giavazzi and Pagano [1988], Giavazzi and Giovannini [1989], Giavazzi and Spaventa [1990] κ.ά.) στη διατύπωση της άποψης ότι η συμμετοχή στο ΜΣΙ χωρών με ροπή προς τον πληθωρισμό θα τις βοηθήσει να τον μειώσουν με το μικρότερο δυνατό κόστος στο εθνικό προϊόν και την απασχόληση. Τελικά, το σύστημα οδηγήθηκε το 1992 σε κατάρρευση με αφορμή τη δυσπιστία που προκάλεσε η διαδικασία επικύρωσης της Συνθήκης του Μάαστριχτ. Το Σεπτέμβριο του 1992 η ιταλική λιρέτα και η αγγλική στερλίνα αναγκάζονται λόγω των κερδοσκοπικών πιέσεων να εγκαταλεί-

ψουν το ΜΣΙ, ενώ το Νοέμβριο του ιδίου χρόνου υποτιμήθηκαν το ασκούδο και η πεσέτα.

Η τέταρτη φάση 1993 - 1998. Ένα χρόνο μετά την έξοδο της στερλίνας και της λιρέτας ο ΜΣΙ δέχτηκε νέες πιέσεις, οι οποίες οδήγησαν τον Αύγουστο του 1993 στη διεύρυνση των ορίων της ζώνης διακύμανσης σε +/- 15%. Στο σύστημα εντάχθηκαν το αυστριακό σελίνι στις 9-1-1995 και το φιλανδικό μάρκο στις 12-10-1996. Η ιταλική λιρέτα επανεντάχθηκε στις 24-11-1996, ενώ η ελληνική δραχμή εντάχθηκε στις 16-3-1998. Η κρίση του 1992 επέφερε καίριο πλήγμα στην αξιοπιστία του συστήματος. Σύμφωνα με πολλούς ερευνητές (Eichengreen and Wyplosz [1993], Wyplosz [1997], οι κρίσεις του 1992 και του 1993 οφείλονταν, όχι μόνο στην απελευθέρωση της κίνησης των κεφαλαίων, αλλά και στη δυσκαμψία που παρουσίασε ο ΜΣΙ μετά το 1987. Όπως αναφέραμε και στην Εισαγωγή, η ΕΕ βρέθηκε αντιμέτωπη με την «ασύμβαση τριλογία», με αποτέλεσμα να καταρρεύσει ο ΜΣΙ. Η εμπειρία από το ΜΣΙ συνέβαλε καθοριστικά στη διαμόρφωση των τελικών θέσεων της ΕΕ για το ΜΣΙ 2 που θα διαδεχτεί το ΜΣΙ την 1^η Ιανουαρίου 1999.

2.3.2. Το Σύμφωνο Ανάπτυξης και Σταθερότητας

Οι συντάκτες της Συνθήκης του Μάαστριχτ, με στόχο τη διασφάλιση νομισματικής σταθερότητας στο χώρο της ΖΕ, έδωσαν ιδιαίτερη βαρύτητα στην υιοθέτηση και εφαρμογή δεσμευτικών κανόνων στην άσκηση δημοσιονομικής πολιτικής κατά τη μεταβατική περίοδο προς το Τρίτο Στάδιο. Η αιτιολόγηση των δεσμευτικών δημοσιονομικών κανόνων στηρίζεται σε δύο θέσεις: η πρώτη θέση θεωρεί τις δυνάμεις της αγοράς ως ανεπαρκείς για την επιβολή δημοσιονομικής πειθαρχίας σε χώρες με προϊστορία χαλαρής δημοσιονομικής πολιτικής (Bishop [1992]). Η δεύτερη θέση προβάλλει κυρίως τις σοβαρές αρνητικές επιπτώσεις, που θα είχε για τη νομισματική σταθερότητα της ΖΕ η τυχόν δημοσιονομική απειθαρχία των σχετικά μεγαλύτερων επιμέρους εθνικών οικονομιών.

Οι συντάκτες της Συνθήκης απέφυγαν να υιοθετήσουν τις αρχικές προτάσεις της έκθεσης Ντελόρ (Delors Report) για θέσπιση δεσμευτικών κανόνων με ανώτατα όρια στα δημόσια ελλείμματα, μετά την έναρξη του Τρίτου Σταδίου, λόγω της έντονης κριτικής που ασκήθηκε στις απόψεις αυτές. Περιορίστηκαν, δηλαδή, στη θέσπιση ποσοτικών δημοσιονομικών κανόνων - τα δημοσιονομικά κριτήρια της Συνθήκης - που αφορούν μόνο το Δεύτερο Στάδιο. Η μόνη πρόβλεψη της Συνθήκης για τη δημοσιονομική πολιτική στο Τρίτο Στάδιο

είναι αυτή που αφορά τη διαδικασία αξιολόγησης για την παρουσία του «υπερβολικού ελλείμματος» σε μια χώρα.

Οι συντάκτες της Συνθήκης προφανώς έκριναν ότι, επειδή η δημοσιονομική πολιτική στο Τρίτο Στάδιο δεν θα ασκείται από ένα κεντρικό ομοσπονδιακό όργανο της ΕΕ, σε αντίθεση με την νομισματική πολιτική, οι επιμέρους εθνικές κυβερνήσεις πρέπει να διαθέτουν επαρκείς βαθμούς ελευθερίας κατά την άσκηση δημοσιονομικής πολιτικής, για να αντιμετωπίζουν αποτελεσματικά τις παρενέργειες των αρνητικών διαταραχών.

Οι προβλέψεις της Συνθήκης για την άσκηση της δημοσιονομικής πολιτικής στο Τρίτο Στάδιο δεν κρίθηκαν επαρκείς από τη Γερμανία (Tietmayer [1996]). Όπως είναι γνωστό, μεταπολεμικά η Γερμανία απολαμβάνει μία πρωτοφανή σταθερότητα τιμών. Για να δεχθεί η Γερμανία την αντικατάσταση του μάρκου από ένα νέο νόμισμα, που δεν έχει δοκιμαστεί, θα πρέπει να διασφαλιστεί ότι το νόμισμα αυτό θα έχει τις ίδιες τουλάχιστον αντιπληθωριστικές προδιαγραφές με το μάρκο. Έτσι, η Γερμανία, δια του Υπουργού Οικονομικών κ. Waigel, πρότεινε το λεγόμενο «Σύμφωνο Σταθερότητας» (Stability Pact). Σύμφωνα με την πρόταση αυτή, οι χώρες - μέλη της ΟΝΕ θα έπρεπε να αναλάβουν τη δέσμευση ότι τα δημοσιονομικά ελλείμματά τους, σε ομαλές οικονομικές περιόδους, δεν θα υπερβαίνουν το 1% του ΑΕΠ, αντί του 3% που ισχύει για το Δεύτερο Στάδιο.

Προτεινόταν ακόμη η θέσπιση κυρώσεων για τους «παραβάτες», δηλαδή η υποχρέωσή τους να καταθέτουν σε ειδικό κοινοτικό ταμείο το 25% της υπέρβασης του ελλείμματος από το επιτρεπόμενο όριο με δικαίωμα ανάληψης, μόνο αν καλυφθεί η υπέρβαση μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα. Η γερμανική αυτή πρόταση υποστηρίχθηκε και από τη Γαλλία και την Ολλανδία, αλλά προκάλεσε την αντίθεση άλλων χωρών, όπως το Βέλγιο (Barber, [1996]), που υποστήριξαν ότι η πρόταση αυτή είναι υπέρμετρα αυστηρή, ιδίως σε ό,τι αφορά τις ποινές που προβλέπονται για όσους ξεπεράσουν το όριο του 1%.

Τελικά, οι χώρες - μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης προχώρησαν στην υιοθέτηση του Συμφώνου Σταθερότητας, αφού τροποποίησαν επί το ηπιότερο κάποιες από τις προτάσεις του γερμανού υπουργού κ. Waigel και το μετονόμασαν σε Σύμφωνο Ανάπτυξης και Σταθερότητας. Οι προτάσεις, τις οποίες υιοθέτησε το Συμβούλιο Κορυφής του Δουβλίνου και που ενσωματώθηκαν σε δύο Κανονισμούς, παρέχουν το πλαίσιο για τον έλεγχο της δημοσιονομικής πολιτικής στο Τρίτο Στάδιο.

Το Σύμφωνο προβλέπει ότι οι χώρες - μέλη της ΖΕ υποχρεούνται στη σύνταξη εθνικών προγραμμάτων δημοσιονομικής σταθεροποίησης με προβλέψεις για την πορεία των δημοσιονομικών και ορισμένων βασικών οικονομικών μεγεθών στα επόμενα τρία έτη. Τα προγράμματα αυτά θα έχουν στόχο την εξάλειψη των δημοσιονομικών ανισορροπιών και θα

ελέγχονται από το Συμβούλιο Υπουργών σε δύο το πολύ μήνες μετά την υποβολή τους. Το Συμβούλιο μετά την εξέταση των προγραμμάτων υποχρεούται να εκφράσει την άποψή του. Οι χώρες της ΖΕ θα πρέπει να υποβάλλουν πριν από την 1^η Μαρτίου 1999 το πρώτο πρόγραμμά τους. Για τις χώρες που δεν θα συμμετάσχουν εξαρχής στη ΖΕ, προβλέπεται ότι υποχρεούνται να καταθέσουν το πρόγραμμά τους μέσα σε έξι μήνες από την ημερομηνία λήψης της απόφασης για τη συμμετοχή τους στη ΖΕ. Για τις χώρες σε παρέκκλιση, το Σύμφωνο προβλέπει ότι υποχρεούνται στην υποβολή προγραμμάτων σύγκλισης. Τα προγράμματα αυτά, που είναι παρεμφερή με τα προγράμματα σταθεροποίησης, περιλαμβάνουν, επίσης, προβλέψεις για τα επόμενα τρία έτη για το δημόσιο έλλειμμα, το δημόσιο χρέος και τις υποθέσεις για την πορεία των βασικών οικονομικών μεγεθών. Τα προγράμματα αυτά θα υποβληθούν πριν από την 1^η Μαρτίου 1999 και οι χώρες υποχρεούνται να τα ενημερώνουν σε ετήσια βάση. Το Συμβούλιο Υπουργών υποχρεούται δύο μήνες μετά την υποβολή των προγραμμάτων να τα εξετάσει και να εκφράσει την άποψή του σχετικά.

Αναφορικά με τη διαδικασία διαπίστωσης υπερβολικού ελλείμματος σε μία χώρα, το Σύμφωνο ορίζει συγκεκριμένες προθεσμίες για κάθε ένα από τα στάδια που προβλέπει η διαδικασία. Επίσης, προσδιορίζει πότε ένα έλλειμμα, που

υπερβαίνει το 3% του ΑΕΠ, δεν θεωρείται υπερβολικό. Αυτό μπορεί να συμβεί σε δύο περιπτώσεις: α) όταν κάποιο έκτακτο γεγονός εκτός της δικαιοδοσίας ελέγχου του κράτους - μέλους συμβαίνει να έχει σημαντικές επιπτώσεις στη δημοσιονομική του θέση β) όταν η οικονομία βρίσκεται σε ύφεση τέτοιας έκτασης ώστε η ετήσια πτώση του ΑΕΠ να είναι 2% ή παραπάνω.

Επιπροσθέτως, το Σύμφωνο ορίζει ότι σε περίπτωση που η μείωση του ΑΕΠ είναι μικρότερη από 2% αλλά υπερβαίνει το 0,75%, τότε το Συμβούλιο στην απόφασή του για την παρουσία υπερβολικού δημοσιονομικού ελλείμματος σε μια χώρα, που έχει υπερβεί το όριο του 3%, θα πρέπει να λάβει υπόψη του τις παρατηρήσεις και τα αποδεικτικά στοιχεία του κράτους - μέλους που δικαιολογούν το χαρακτηρισμό του συγκεκριμένου περιστατικού υπέρβασης ως έκτακτου.

Τέλος, το Σύμφωνο καθορίζει το μέγεθος και τον τρόπο επιβολής των ποινών, αν κριθεί ότι μια χώρα υπερέβη αδικαιολόγητα το όριο του 3% του ΑΕΠ. Σε αυτή την περίπτωση, της επιβάλλεται ως ποινή η καταβολή άτοκης κατάθεσης ενώ παράλληλα καλείται να λάβει μέτρα για τη διόρθωση της δημοσιονομικής ανισορροπίας. Ειδικότερα, το Σύμφωνο ορίζει ότι, αν διαπιστωθεί πως κάποια χώρα έχει υπερβεί την τιμή αναφοράς για το δημοσιονομικό έλλειμμα, τότε θα υποχρεούται στην καταβολή άτοκης κατάθεσης ίσης με το 0,2% του ΑΕΠ ανεξαρτήτως της διαπιστούμενης υπέρβασης.

Επιπροσθέτως, για κάθε ποσοστιαία μονάδα του ελλείμματος πάνω από την τιμή αναφοράς του 3% του ΑΕΠ και μέχρι το 6% του ΑΕΠ, η χώρα θα υποχρεούται να καταθέσει επιπλέον 0,1% του ΑΕΠ. Το ανώτατο όριο της άτοκης κατάθεσης δεν θα πρέπει να υπερβαίνει το 0,5% του ΑΕΠ. Σε περίπτωση που αποτύχει η δημοσιονομική προσαρμογή, τότε η χώρα χάνει οριστικά το ποσό που κατέθεσε, το οποίο μεταφέρεται και διανέμεται στις χώρες - μέλη της ΖΕ.

2.4. Οι θέσεις της Ελλάδος για την ΟΝΕ.

Η Ελλάδα, μετά από περίοδο προβληματισμού ως προς την ιδέα της ευρωπαϊκής ενοποίησης, έχει πλέον αποφασίσει ότι η ευρωπαϊκή οικονομική και νομισματική ενοποίηση είναι μονόδρομος διότι το κόστος διαφοροποίησης κρίνεται απαγορευτικό. Με δεδομένη την ομοφωνία της πλειοψηφίας του πολιτικού κόσμου, η Ελλάδα υποστηρίζει το στόχο της νομισματικής ενοποίησης. Πέρα από τα οικονομικά οφέλη τα οποία απορρέουν από τη συμμετοχή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η χώρα στηρίζει την ΟΝΕ για πολιτικούς λόγους. Η Νομισματική Ένωση θα αποτελέσει, σύμφωνα με πολλούς μελετητές των ευρωπαϊκών θεμάτων το εφαλτήριο για τη μελλοντική πολιτική ενοποίηση της Ευρώπης και τη διαμόρφωση μιας κοινής εξωτερικής και αμυντικής πολιτικής (Τσούκαλης

[1991]). Η ενεργοποίηση κοινής αμυντικής και εξωτερικής πολιτικής στην Ευρώπη, πέραν από την πιθανολογούμενη διασφάλιση των Ελληνικών συνόρων, θα έχει και θετικά οικονομικά αποτελέσματα, (Sachinides [1993]). Η Ελλάδα, όπως είναι γνωστό, δαπανά σημαντικά ποσά για την εθνική άμυνα, τα οποία θα μπορούσαν να περικοπούν ως ένα σημείο στα πλαίσια της ενωμένης Ευρώπης.

2.4.1. Η Ελλάδα και τα Κριτήρια της Συνθήκης του Μάαστριχτ.

Η Ελλάδα εφαρμόζει από το 1994 το Αναθεωρημένο Πρόγραμμα Σύγκλισης (ΑΠΣ) 1994-1999, το οποίο αντικατέστησε το προηγούμενο 1993-1998. Η εκπόνηση του ΑΠΣ θεωρήθηκε αναγκαία εξαιτίας των σημαντικών αποκλίσεων κυρίως στα δημοσιονομικά μεγέθη του 1993. Σύμφωνα με το ΑΠΣ, η Ελλάδα δεν στόχευε στην ικανοποίηση των κριτηρίων του Μάαστριχτ το 1997, αφού ο στόχος που έθετε για το δημοσιονομικό έλλειμμα για το έτος 1997 ήταν μεγαλύτερος του 3% του ΑΕΠ. Παρ' όλα αυτά, τέσσερα χρόνια μετά την εφαρμογή του ΑΠΣ, η Ελλάδα πέτυχε τη μεγαλύτερη σύγκλιση - σε ποσοστιαίες μονάδες - σε σύγκριση με οποιαδήποτε άλλη ευρωπαϊκή χώρα.

Η Κυβέρνηση στην Εισηγητική Έκθεση για τον Προϋπολογισμό του έτους 1998 αναφέρει ότι αποτελεί επιλογή της να

εξασφαλίσει τη συμμετοχή της χώρας στο Τρίτο Στάδιο της ΟΝΕ το έτος 2001, ένα χρόνο δηλαδή πριν από την έναρξη της κυκλοφορίας του ευρώ σε φυσική μορφή. Αυτό σημαίνει ότι η Ελλάδα επιδιώκει να πληροί τα κριτήρια το 1999 και ότι το 2000 θα υποβάλλει αίτηση αξιολόγησης.

A) Το κριτήριο του πληθωρισμού

Από το 1991, ο πληθωρισμός στην Ελλάδα αποκλιμακώνεται με σταθερούς ρυθμούς (Πίνακας 1). Η αξιολόγηση των χωρών ως προς την ανταπόκριση στο κριτήριο για τον πληθωρισμό θα γίνει με βάση τον πληθωρισμό, όπως αυτός καταρτίζεται από τους Εναρμονισμένους Δείκτες Τιμών Καταναλωτή (βλ. Παράρτημα Α). Έτσι, το 1997, παρά τη μείωση του πληθωρισμού που επιτεύχθηκε, ο πληθωρισμός με βάση τους Εναρμονισμένους Δείκτες Τιμών Καταναλωτή (ΕΔΤΚ) εξακολουθεί να είναι δύο φορές μεγαλύτερος από τη μέγιστη επιτρεπόμενη τιμή (Πίνακας 2), ενώ η χώρα μας είναι η μόνη που δεν ικανοποιεί το σχετικό κριτήριο. Για το 1999, έτος του οποίου τα στατιστικά στοιχεία θα υποβληθούν προς αξιολόγηση το έτος 2000, η Ελληνική Κυβέρνηση προβλέπει ότι το μέσο ετήσιο επίπεδο του πληθωρισμού θα κινείται στο 2,5%. Επομένως, αν ο μέσος όρος του πληθωρισμού των τριών χωρών με την καλύτερη επίδοση το έτος 1999 ισούται με 1%, τότε η μέγιστη επιτρεπόμενη τιμή θα διαμορφωθεί ακριβώς στο 2,5% και η Ελλάδα μόλις που θα πληροί το κριτήριο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: ΒΑΣΙΚΑ ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ

Οικονομικοί Δείκτες	1994	1995	1996	1997
Πληθωρισμός (Δ%)	10,9	8,9	7,6	4,0
Έλλειμμα Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	10,3	9,8	7,6	4,0
Δημόσιο Χρέος Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	109,6	111,3	112,6	108,7
Μέσο επιτόκιο ετησίων εντόκων γραμματίων (%)	19,0	15,5	12,9	10,2

Σημείωση: Οι τιμές για το 1997 έχουν αναθεωρηθεί με βάση τα νέα δεδομένα. Ο πληθωρισμός είναι με βάση τον αποπληθωριστή ιδιωτικής κατανάλωσης.

Πηγή: Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, Εξαμηνιαία Έκθεση, Δεκέμβριος 1997.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2: ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ

(Εναρμονισμένοι Δείκτες Τιμών Καταναλωτή, % Ετήσιος Μέσος Όρος)

	1995	1996	1997
Τιμή Αναφοράς	2,7	2,5	2,7
Γερμανία	1,5	1,2	1,5
Γαλλία	1,7	2,1	1,3
Ιταλία	5,4	4,0	1,9
Ην. Βασίλειο	3,1	2,5 Ε	1,9
Ισπανία	4,7	3,6	1,9
Ολλανδία	1,1	1,4 Α	1,9 Πρ
Βέλγιο	1,4	1,8	1,5
Αυστρία	2,0	1,8	1,2 Πρ
Σουηδία	2,9	0,8	1,8
Δανία	2,3	1,9	2,0
Φινλανδία	1,0	1,1 Α	1,2
Πορτογαλία	3,8	2,9	1,9
Ελλάδα	9,0	7,9	5,4
Ιρλανδία	2,4	2,2 Ε	1,2 Ε
Λουξεμβούργο	1,9	1,2	1,4

Σημείωση: 1) Η τιμή αναφοράς προκύπτει από το μέσο όρο του μέσου ετήσιου πληθωρισμού των τριών χωρών με την καλύτερη επίδοση συν μιάμιση ποσοστιαία μονάδα.

Για το 1997, οι χώρες αυτές είναι η Ιρλανδία, η Φινλανδία και η Αυστρία.

2) Τα στοιχεία για το 1995 βασίζονται στους Προσωρινούς Εναρμονισμένους Δείκτες Τιμών Καταναλωτή. Τα στοιχεία για τα έτη 1996, 1997 είναι με βάση τους Εναρμονισμένους Δείκτες Τιμών Καταναλωτή.

3) Α = Αναθεωρημένα στοιχεία, Πρ = Προσωρινά Στοιχεία, Ε = εκτιμήσεις.

4) Στις εκθέσεις που κατέθεσαν το ΕΝΙ και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, για την αξιολόγηση των κριτηρίων του πληθωρισμού και των επιτοκίων, τελικά χρησιμοποιήθηκαν τα στοιχεία του δωδεκάμηνου Ιανουαρίου 1997 - Ιανουαρίου 1998. Με βάση τα στοιχεία αυτά, οι τρεις ώρες με τον χαμηλότερο πληθωρισμό ήταν οι: Αυστρία, Γαλλία και Ιρλανδία. Η τιμή αναφοράς του πληθωρισμού παρέμεινε στο 2,7%, ενώ των επιτοκίων μειώθηκε στο 7,8%.

Πηγές: Ετήσια Έκθεση ΕΝΙ, Απρίλιος 1997, Eurostat.

Β) Το κριτήριο των επιτοκίων.

Στο παρελθόν τα ελληνικά στοιχεία για τα επιτόκια δεν ήταν συγκρίσιμα με αυτά των υπόλοιπων ευρωπαϊκών χωρών,

γιατί η Ελλάδα εξέδωσε για πρώτη φορά δεκαετή ομόλογα - τα οποία χρησιμοποιούνται για την αξιολόγηση του κριτηρίου των επιτοκίων - στις 19 Ιουνίου 1997. Με αυτά τα δεδομένα, οι αποκλίσεις των ελληνικών επιτοκίων σε σχέση με εκείνες των χωρών, που θα αποτελέσουν τον πυρήνα της ΟΝΕ το 1999 είναι μεγάλες. Για το 1997, η απόκλιση στα επιτόκια ήταν ίση με 1,9 ποσοστιαίες μονάδες από την τιμή αναφοράς (Πίνακας 3). Η παρατηρούμενη διαφορά των ελληνικών επιτοκίων σε σύγκριση με αυτά των υπόλοιπων ευρωπαϊκών χωρών αντανακλούσε τη διατήρηση των πληθωριστικών πιέσεων και την αυξημένη πιθανότητα υποτίμησης της δραχμής. Στην Εισηγητική Έκθεση για τον Προϋπολογισμό του έτους 1998 σημειώνεται ότι τα μέσα μακροχρόνια επιτόκια θα διαμορφωθούν το 1998 σε επίπεδα οριακά υψηλότερα αυτών που απαιτούνται για την ένταξη στην ΟΝΕ. Η πρόβλεψη όμως αυτή είχε διατυπωθεί πριν από τις πιέσεις που δέχτηκε η δραχμή. Την εβδομάδα μετά την υποτίμηση της δραχμής οι αποδόσεις των ελληνικών δεκαετών ομολόγων σταθερού τοκομεριδίου ήταν 330 μονάδες βάσης (3,3 ποσοστιαίες μονάδες) υψηλότερες των αντίστοιχων γερμανικών, τα οποία είχαν ύψος 4,85%.

Εκτιμήσεις για το 1999 προβλέπουν για την ΕΕ μακροπρόθεσμα επιτόκια που θα κυμαίνονται μεταξύ 5% - 6,5%. Αυτό για την Ελλάδα σημαίνει ότι, για να ικανοποιεί το κριτήριο κατά την αξιολόγηση, τα μακροπρόθεσμα επιτόκια θα πρέπει να

κυμαίνονται το ανώτερο μεταξύ 6,5 - 8%. Ο στόχος αυτός είναι εφικτός, εφόσον η αγορά πειστεί ότι ο πληθωρισμός θα παραμείνει σε χαμηλά επίπεδα για μακρό χρονικό διάστημα και υιοθετήσει επενδυτικές στρατηγικές που προεξοφλούν το γεγονός ότι η Ελλάδα τελικά θα συμμετάσχει στη ΖΕ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3: ΜΑΚΡΟΠΡΟΘΕΣΜΑ ΕΠΙΤΟΚΙΑ

(% Ετήσιος Μέσος Όρος)

	1995	1996	1997
Τιμή Αναφοράς	9,8	8,8	8,0
Γερμανία	6,9	6,2	5,6
Γαλλία	7,5	6,3	5,6
Ιταλία	12,2	9,4	6,9
Ην. Βασίλειο	8,3	7,9	7,1
Ισπανία	11,3	8,7	6,4
Ολλανδία	6,9	6,2	5,6
Βέλγιο	7,5	6,5	5,8
Αυστρία	7,1	6,3	5,7
Σουηδία	10,2	8,0	6,6
Δανία	8,3	7,2	6,3
Φινλανδία	8,8	7,1	6,0
Πορτογαλία	11,5	8,6	6,4
Ελλάδα	-	-	9,9
Ιρλανδία	8,3	7,3	6,3
Λουξεμβούργο	7,2	6,3	5,6

Σημείωση: 1) Η τιμή αναφοράς προκύπτει από το μέσο όρο του μέσου ετήσιου επιπέδου επιτοκίων των τριών χωρών

με την καλύτερη επίδοση στον πληθωρισμό δύο ποσοστιαίες μονάδες. Βλέπε σημειώσεις πίνακα 2.

Πηγές: Ετήσια Έκθεση ENI, Απρίλιος 1997.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Οικονομικές Προβλέψεις, Άνοιξη 1998.

Γ) Το κριτήριο του δημόσιου ελλείμματος

Η επιτευχθείσα δημοσιονομική σύγκλιση, αν και σημαντική και συνεπής προς τις προβλέψεις του ΑΠΣ, δεν κατέστησε εφικτή την προσέγγιση των αριθμητικών δεδομένων της Συνθήκης. Το δημοσιονομικό έλλειμμα, σύμφωνα με τα στοιχεία που κατέθεσε η ελληνική κυβέρνηση στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 1997 (Πίνακας 4) μειώθηκε στο 4% του ΑΕΠ, ενώ στην περίοδο 1994 - 1997 η μείωση που επιτεύχθηκε είναι ίση με 6,3 ποσοστιαίες μονάδες (Πίνακας 1).

Η ελληνική κυβέρνηση, στις διαπραγματεύσεις ένταξης της δραχμής στο ΜΕΙ, ανέλαβε την υποχρέωση να ικανοποιήσει το στόχο του 2,4% του ΑΕΠ για το δημοσιονομικό έλλειμμα του έτους 1998, όπως ήδη προβλεπόταν στον Προϋπολογισμό του 1998, ενώ για το 1999 ανέλαβε να μειώσει το έλλειμμα στο 2,1 % του ΑΕΠ, ανεξάρτητα από τις συνθήκες που θα επικρατούν στην οικονομία. Τέλος, η Ελλάδα οφείλει να καταθέσει επικαιροποιημένο Πρόγραμμα Σύγκλισης, με προβλέψεις για τη μελλοντική πορεία των οικονομικών μεγεθών

που θα λαμβάνουν υπόψη την επίδραση της υποτίμησης και θα παρουσιάζουν πως μεσοπρόθεσμα θα επιτευχθεί ο ισοσκελισμός του προϋπολογισμού, όπως προβλέπει το Σύμφωνο Ανάπτυξης και Σταθερότητας και για τις χώρες σε παρέκκλιση.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3: ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟ ΕΛΛΕΙΜΜΑ

(ως ποσοστό του ΑΕΠ)

	1995	1996	1997
Τιμή Αναφοράς	3,0	3,0	3,0
Γερμανία	3,3	3,4	2,7
Γαλλία	5,0	4,1	3,0
Ιταλία	8,0	6,8	2,7
Ην. Βασίλειο	5,5	4,9	1,9
Ισπανία	7,3	4,7	2,6
Ολλανδία	4,0	2,3	1,4
Βέλγιο	3,9	3,2	2,1
Αυστρία	5,0	3,8	2,5
Σουηδία	7,1	3,7	0,8
Δανία	2,4	0,8	-0,7
Φινλανδία	5,0	3,1	0,9
Πορτογαλία	5,8	3,2	2,5
Ελλάδα	9,8	7,6	4,0
Ιρλανδία	2,1	0,4	-0,9
Λουξεμβούργο	-2,0	-2,6	-1,7

Σημείωση: Η τιμή αναφοράς για το δημόσιο έλλειμμα είναι το 3% του ΑΠΕ.

Πηγές: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Οικονομικές Προβλέψεις, Άνοιξη 1998.

Δ) Το κριτήριο του δημόσιου χρέους.

Η συντήρηση των υψηλών δημόσιων ελλειμμάτων ευθύνεται με τη σειρά της για τη συσσώρευση του δημόσιου χρέους. Το 1997, το δημόσιο χρέος της Ελλάδας ως ποσοστό του ΑΕΠ, ήταν ίσο με 108,7 % (Πίνακας 5) δηλαδή 1 ποσοστιαία μονάδα χαμηλότερα σε σχέση με το 1994 (Πίνακας 6). Η πτωτική τάση του δημόσιου χρέους ως ποσοστού του ΑΕΠ πιθανόν να ανακοπεί ελαφρώς το 1998 (η υποτίμηση της δραχμής αναμένεται να το αυξήσει περίπου 3 ποσοστιαίες μονάδες, δεδομένου ότι πάνω από 20% του χρέους συνδέεται με ξένα νομίσματα). Η πώση αναμένεται να συνεχιστεί το 1999, γεγονός που σημαίνει ότι κατά την αξιολόγησή της η Ελλάδα θα εμφανίζεται να έχει επιτύχει σταθεροποίηση του χρέους κατά την τελευταία διετία.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5: ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ

(Ως ποσοστό του ΑΕΠ)

	1995	1996	1997
Τιμή Αναφοράς	60,0	60,0	60,0
Γερμανία	58,0	60,4	61,3
Γαλλία	52,5	55,7	58,0
Ιταλία	124,4	123,8	121,6
Ην. Βασίλειο	53,8	54,4	53,4
Ισπανία	65,3	70,1	68,8
Ολλανδία	79,1	77,2	72,1
Βέλγιο	131,2	126,9	122,2
Αυστρία	69,3	69,5	66,1
Σουηδία	78,2	77,8	76,6
Δανία	73,8	71,6	65,1
Φινλανδία	52,5	55,7	55,8
Πορτογαλία	66,5	65,6	62,0
Ελλάδα	111,3	112,6	108,7
Ιρλανδία	82,2	72,7	66,3
Λουξεμβούργο	5,9	6,6	6,7

Σημείωση: Η τιμή αναφοράς για το δημόσιο έλλειμμα είναι το 3% του ΑΕΠ.

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Οικονομικές Προβλέψεις, Άνοιξη 1998.

Ε) Κριτήριο συμμετοχής στο Μηχανισμό Συναλλαγματικών**Ισοτιμιών**

Η Ελλάδα αποφάσισε να εισάγει τη δραχμή στο Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών τη Δευτέρα, 16 Μαρτίου, 1998. Έτσι, θα μπορεί την άνοιξη του 2000, να ικανοποιεί το κριτήριο συμμετοχής στο ΜΣΙ. Η απόφαση να ενταχθεί η δραχμή στο ΜΣΙ ελήφθη μετά από πεντάμηνη πίεση της αγοράς, η οποία προεξοφλούσε υποτίμησή της πριν εισαχθεί στο ΜΣΙ το Μάιο του 1998, όταν δηλαδή θα ανακοινωθούν οι σταθερές διμερείς ισοτιμίες των νομισμάτων των χωρών της ζώνης του ευρώ. Για να παραμείνει σταθερή η δραχμή στο ΜΣΙ και να σταματήσουν οι πιέσεις της αγοράς, που είχαν αναγκάσει την Τράπεζα της Ελλάδος να διατηρεί τα επιτόκια υψηλά, αποφασίστηκε η είσοδος της να συνοδευτεί και με υποτίμηση κατά 13,8% σε σχέση με το κλείσιμο της ECU στην ελληνική αγορά την Παρασκευή, 13 Μαρτίου. Οι κεντρικές ισοτιμίες της δραχμής σε σχέση με τα νομίσματα του ΜΣΙ παρατίθενται στον Πίνακα 6.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6: ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΙΣΟΤΙΜΙΕΣ ΤΗΣ ΔΡΑΧΜΗΣ

(στις 16/03/98)

ΕΥΡ. ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ	FIXING*	ΚΕΝΤΡΙΚΗ**	ΕΥΡ. ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ	FIXING*	ΚΕΝΤΡΙΚΗ**
ECU	313,70	357,00	Σελίνι Αυστρίας	22,49	25,66
Μάρκο Γερμανίας	158,15	180,54	Κορόνα Δανίας	41,47	47,33
Φράγκο Γαλλίας	47,17	53,83	Μάρκο Φινλανδίας	52,14	59,39
Φράγκο Βελγίου	7,66	8,75	Πεσέτα Ισπανίας	1,86	2,12
Φιορίνι Ολλανδίας	140,33	160,23	Εσκούδο Πορτογαλίας	1,54	1,76
Λιρέτα Ιταλ. (100)	16,07	18,24	Λίρα Ιρλανδίας	394,10	448,35

* Fixing Παρασκευής 13/3/98

** Κεντρική ισοτιμία εισόδου της δραχμής στο ΜΣΙ.

2.4.2. Οι προοπτικές της Ελλάδος για την ΟΝΕ

Στην ανατολή του 21^{ου} αιώνα, η Ελλάδα βρίσκεται αντιμέτωπη με δύο μεγάλες προκλήσεις. Πρώτον, πώς θα επιτύχει την απαιτούμενη ονομαστική σύγκλιση, απαραίτητη προϋπόθεση για την ισότιμη συμμετοχή της στις ευρωπαϊκές διεργασίες και δεύτερον, πώς θα ενεργοποιήσει αναπτυξιακή διαδικασία, η οποία θα οδηγήσει στην πραγματική σύγκλιση της Ελληνικής οικονομίας με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές και θα διασφαλίσει καλύτερο επίπεδο διαβίωσης για τον ελληνικό λαό.

Η απάντηση στις παραπάνω προκλήσεις δεν είναι εύκολη. Όπως είδαμε προηγουμένως, οι οικονομικοί δείκτες της Ελλάδος βρίσκονται κοντά στις τιμές αναφοράς, που ορίζονται στη Συνθήκη του Μάαστριχτ. Οι προσπάθειες που καταβάλλονται τα τελευταία χρόνια για τον περιορισμό των δημόσιων δαπανών αρχίζουν να αποδίδουν, αλλά είναι απαραίτητο να συνεχιστούν με την ίδια προσπάθεια, ακόμη και μετά τη συμμετοχή της Ελλάδος στην ΟΝΕ, μέχρις ότου να διασφαλιστεί η δημοσιονομική σταθεροποίηση. Ήδη η ελληνική κυβέρνηση ανήγγειλε σειρά διαρθρωτικών μέτρων που στοχεύουν στη δημοσιονομική εξυγίανση και την αύξηση της παραγωγικότητας (Εθνική Τράπεζα [1998]).

Η ένταξη της δραχμής στο ΜΣΙ το Μάρτιο του 1988 αποτελεί επιτυχία διότι δείχνει ότι οι Ευρωπαίοι εταίροι εκτιμούν τις μέχρι το 1997 μακροοικονομικές επιδόσεις και την προσπάθεια ονομαστικής σύγκλισης που καταβάλλεται. Συγχρόνως, όμως, σηματοδοτεί την έναρξη μιας περιόδου κατά τη διάρκεια της οποίας θα πρέπει να εντατικοποιηθούν οι προσπάθειες ώστε να ικανοποιηθούν όλα τα κριτήρια του Μάαστριχτ το 1999.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΟΠΟΙΗΣΗΣ

3.1. ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

3.1.1. Πληθωρισμός και Επιτόκια στη Νομισματική Ένωση

Από την 1^η Ιανουαρίου 1999 το ΕΣΚΤ θα είναι υπεύθυνο για τη χάραξη και την εφαρμογή της νομισματικής πολιτικής στη Νομισματική Ένωση. Σύμφωνα με το Καταστατικό του ΕΣΚΤ (Άρθρο 105 παρ. 1) πρωταρχικός του στόχος είναι η διατήρηση της σταθερότητας των τιμών. Η καταστατική κατοχύρωση της οικονομικής και πολιτικής ανεξαρτησίας του ΕΣΚΤ θεωρείται ότι θα συμβάλλει καθοριστικά στην επίτευξη του πρωταρχικού στόχου.

Λόγω των αυστηρών αντιπληθωριστικών προδιαγραφών που σχεδιάζονται για το ευρώ, το σπουδαιότερο μακροοικονομικό αποτέλεσμα θα είναι η μόνιμη διατήρηση νομισματικής σταθερότητας. Το άμεσο όφελος για την κοινωνία και τους πολίτες θα είναι η εξάλειψη του «φόρου πληθωρισμού» (inflation tax), ο οποίος διαβρώνει την αγοραστική δύναμη των χρηματικών εισοδημάτων, αποθαρρύνει την αποταμίευση και στρεβλώνει τη λειτουργία των σχετικών τιμών ως μηχανισμού μετάδοσης πληροφοριών.

Η σύγκλιση του πληθωρισμού στις χώρες της Νομισματικής Ένωσης θα οδηγήσει μεταξύ άλλων και σε σύγκλιση των επιμέρους εθνικών επιτοκίων. Οι διαφορές επιτοκίων ομολόγων Δημοσίου που παρατηρούνται μεταξύ χωρών με διαφορετικό εθνικό νόμισμα οφείλονται κυρίως:

- α) Στις διαφορετικές προσδοκίες των αγορών για την πορεία της εξωτερικής ισοτιμίας των διαφόρων νομισμάτων και στο ασφάλιστρο συναλλαγματικού κινδύνου,
- β) στο διαφορετικό ασφάλιστρο πιστωτικού κινδύνου και άλλων κινδύνων αγοράς που εμπεριέχουν τα επιτόκια δανεισμού στις διάφορες επιμέρους χώρες,
- γ) στο διαφορετικό ασφάλιστρο ρευστότητας το οποίο εξαρτάται από το μέγεθος της αγοράς, την παρουσία και την ποικιλία των προσφερόμενων εργαλείων για αντιστάθμιση κινδύνων καθώς και το βαθμό τμηματοποίησης της αγοράς.

Με την εξάλειψη των συναλλαγματικών κινδύνων, που συνεπάγεται η χρήση ενιαίου νομίσματος, θα καταργηθεί η πρώτη από τις τρεις αυτές πηγές αποκλίσεων των επιτοκίων. Αλλά και οι επιδράσεις της δεύτερης πηγής θα περιοριστούν στο ελάχιστο, καθώς οι κανόνες που θα διέπουν τη δημοσιονομική πολιτική των χωρών της Νομισματικής Ένωσης στο Τρίτο Στάδιο θα έχουν ως αποτέλεσμα τη διαμόρφωση ισοσκελισμένων μεσοπρόθεσμα προϋπολογισμών και τη συνεχή υποχώρηση του δημόσιου χρέους σε όλες τις χώρες. Η επίδραση της τρίτης πηγής αποκλίσεων (το ασφάλιστρο ρευστότητας) θα εξαρτηθεί από το βαθμό ενσωμάτωσης των τοπικών αγορών στην ενιαία ευρωπαϊκή κεφαλαιαγορά, αναμένεται όμως το ασφάλιστρο ρευστότητας να είναι υψηλότερο στις περιφερειακές κεφαλαιαγορές.

Τα προαναφερθέντα συνηγορούν υπέρ της άποψης ότι στη Νομισματική Ένωση τα ασφάλιστρα κινδύνου και ρευστότητας θα είναι παρεμφερή και θα συγκλίνουν προς τα κάτω. Κατά συνέπεια, μικρές θα είναι οι διαφορές στα επιτόκια των ομολόγων Δημοσίου των επιμέρους συμμετεχουσών χωρών. Το πλεονέκτημα αυτό θα είναι ιδιαίτερα σημαντικό για χώρες με σχετική εμπειρία υψηλών πραγματικών επιτοκίων, τα οποία στο παρελθόν συνιστούσαν σημαντικό ανταγωνιστικό μειονέκτημα έναντι των εμπορικών εταίρων τους και αποτελούσαν σοβαρό

ανασταλτικό παράγοντα των επενδύσεων, της παραγωγής και της απασχόλησης.

3.1.2. Η Απασχόληση και το Ενιαίο Νόμισμα.

Η οικονομική θεωρία για τις «άριστες νομισματικές περιοχές» που πρωτοδιατύπωσε ο Καναδός οικονομολόγος Mundell [1961]) αναφέρει: όταν οι πραγματικοί μισθοί σε μια νομισματική ένωση δεν προσαρμόζονται εύκολα, τότε για να είναι αποτελεσματική η ένωση, θα πρέπει η κινητικότητα των εργαζομένων εντός των ορίων της να είναι υψηλή ο ομοσπονδιακός προϋπολογισμός να μπορεί να λειτουργήσει σταθεροποιητικά, αναδιανέμοντας τις φορολογικές εισφορές των μη πληγεισών προς τις πληγείσες περιοχές.

Η εμπειρία των επαρχιών του Καναδά αποτελεί χρήσιμο σημείο αναφοράς για την άντληση συμπερασμάτων σχετικά με

- α) την κινητικότητα των εργαζομένων εντός των ορίων μιας πολύγλωσσης νομισματικής ένωσης και
- β) τον αναδιανεμητικό ρόλο του ομοσπονδιακού προϋπολογισμού σε μια νομισματική ένωση (Mc Callum [1997]). Ο Καναδάς είναι η μόνη νομισματική ένωση με βαθμό οικονομικής ανάπτυξης ανάλογο με αυτόν της ΕΕ όπου συνυπάρχουν δύο γλωσσικές κοινότητες. Επιπλέον, οι επαρχίες του Καναδά και η Νομισματική Ένωση των 11 χωρών παρουσιάζουν ομοιότητες ως

προς το μέγεθος. Το Οντάριο μοιάζει με τη Γερμανία, το Κεμπέκ με τη Γαλλία και η Νήσος του Πρίγκιπα Εδουάρδου με το Λουξεμβούργο.

Οι αγγλοσάξονες Καναδοί παρουσιάζουν υψηλό βαθμό εργατικής κινητικότητας. Σε ετήσια βάση, το 1,5% των αγγλόφωνων Καναδών αλλάζει επαρχία διαμονής. Ειδικότερα, οι αγγλόφωνοι Καναδοί είναι έξι φορές περισσότερο κινητικοί συγκριτικά με τους γαλλόφωνους του Κεμπέκ. Στην περίοδο 1986-1991, το 4,8% των μη γαλλόφωνων Καναδών μετακινήθηκε από τη μια επαρχία στην άλλη έναντι του 0,8% των γαλλόφωνων Καναδών.

Παρά το γεγονός ότι το ένα πέμπτο των γαλλόφωνων Καναδών άλλαξε τόπο διαμονής στην περίοδο αυτή, το 96% αυτών που μετακινήθηκαν εγκαταστάθηκαν σε άλλη περιοχή του Κεμπέκ. Το Δεκέμβριο του 1997, το Κεμπέκ είχε 11,4% ανεργία έναντι 8,2% της υπόλοιπης χώρας. Η παρατηρούμενη διαφορά είναι χρόνια. Βλέπουμε λοιπόν ότι οι γλωσσικές διαφορές συνιστούν σημαντικό παράγοντα στην κινητικότητα των εργαζομένων. Η παρατηρούμενη μειωμένη κινητικότητα των εργαζομένων του Κεμπέκ ευθύνεται μεταξύ άλλων και για το παρατηρούμενο υψηλότερο ποσοστό ανεργίας. Η κινητικότητα των εργαζομένων μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν διαφέρει πολύ από αυτή του γαλλόφωνου Κεμπέκ. Σύμφωνα με

την Eurostat, το 1992, η μετανάστευση εντός των ορίων της ΕΕ ήταν ίση με το 1% του συνολικού πληθυσμού.

Όταν οι επαρχίες του Καναδά αντιμετωπίζουν αρνητικές διαταραχές, οι επιπτώσεις της ύφεσης αμβλύνονται μέσω της μεταφοράς κονδυλίων από τον ομοσπονδιακό κρατικό προϋπολογισμό, ο οποίος λειτουργεί ως αναδιανεμητικός μηχανισμός από τις επαρχίες που δεν αντιμετωπίζουν κτίση προς αυτές που αντιμετωπίζουν. Για παράδειγμα, οι καθαρές μεταβιβάσεις προς την πετρελαιοπαραγωγό πολιτεία της Αλμπέρτα έχουν να επιδείξουν μεγάλες διακυμάνσεις, που αγγίζουν μέχρι και το 10% του ΑΕΠ της πολιτείας, ως απάντηση στις διακυμάνσεις των τιμών πετρελαίου στις διεθνείς αγορές. Το 1995, οι μεταβιβάσεις από τον ομοσπονδιακό κρατικό προϋπολογισμό προς τις επαρχίες ισοδυναμούσε με το 8% του ΑΕΠ των επαρχιών του Καναδά που αποδέχτηκαν την οικονομική ενίσχυση, έναντι μεταβιβάσεων που ισοδυναμούσαν με το 0,5% του ΑΕΠ των χωρών της ΕΕ που έλαβαν ενίσχυση από τον κοινοτικό προϋπολογισμό. Διαπιστώνεται ότι ο αναδιανεμητικός ρόλος του προϋπολογισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν μπορεί να συγκριθεί με του Καναδά ή άλλων νομισματικών ενώσεων, όπως οι Η.Π.Α.

Συμπεραίνεται ότι οι συνέπειες των αρνητικών διαταραχών, σε επιτυχείς Νομισματικές Ενώσεις, όπως ο Καναδάς, αντιμετωπίζονται είτε μέσω της υψηλότερης κινητικότητας των

εργαζομένων είτε μέσω του αναδιανεμητικού ρόλου του ομοσπονδιακού κρατικού προϋπολογισμού. Ο Καναδάς αποτελεί Νομισματική Ένωση για πάνω από 100 χρόνια και έχει αναπτύξει τους απαραίτητους μηχανισμούς για την εξομάλυνση των αρνητικών ασύμμετρων διαταραχών, που επί του παρόντος δεν διαθέτει η Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η εμπειρία του Καναδά αποτελεί χρήσιμη αναφορά για το χαρακτήρα των μέτρων που πρέπει να ληφθούν ώστε οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης να ελαχιστοποιήσουν το κόστος μιας ασύμμετρης αρνητικής διαταραχής. Τα μέτρα αυτά θα πρέπει να στοχεύουν στην αύξηση της κινητικότητας των εργαζομένων. Έχει λοιπόν εκτιμηθεί ότι ένας παράγων που περιορίζει την κινητικότητα των εργαζομένων στην Ευρώπη σχετίζεται με τη λειτουργία της κτηματαγοράς στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Θα πρέπει λοιπόν να ληφθούν μέτρα, τα οποία θα οδηγήσουν στην απελευθέρωση της αγοράς αυτής. Ένα άλλο θέμα σχετίζεται με τα εμπόδια που εγείρονται λόγω των διαφορών των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης. Οι διαφορές αυτές είναι υπεύθυνες, όχι μόνο για την έλλειψη κινητικότητας εντός των ορίων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά πολλές φορές και εντός των ορίων της ίδιας της χώρας. Τέλος, όσον αφορά τον προϋπολογισμό της ΕΕ δεν πρόκειται να αυξηθεί σύντομα. Επομένως, οι χώρες θα πρέπει να περιοριστούν στη χρήση της

εθνικής δημοσιονομικής πολιτικής ως εργαλείου εξομάλυνσης των διαταραχών.

Η εισαγωγή του ευρώ θα λάβει χώρα υπό συνθήκες υψηλής ανεργίας και δυσλειτουργίας των αγορών εργασίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτό έχει ως συνέπεια, για σημαντικό αριθμό Ευρωπαίων πολιτών, ο στόχος της Νομισματικής Ενοποίησης να ταυτιστεί με την αύξηση της ανεργίας. Θεωρείται, λοιπόν, ότι η αυστηρή οικονομική πολιτική, που ακολουθούν οι χώρες για να διασφαλίσουν την οικονομική σύγκλιση ώστε να ικανοποιηθούν οι συνθήκες επιτυχούς μετάβασης στο ενιαίο νόμισμα, ευθύνεται για την παρατηρούμενη ανεργία. Όμως, στην πλειοψηφία τους οι εμπειρικές μελέτες διαπιστώνουν ότι η παρατηρούμενη ανεργία στην Ευρώπη είναι διαρθρωτικού χαρακτήρα και όχι το αποτέλεσμα κυκλικών διακυμάνσεων ή αυστηρής δημοσιονομικής και αντιπληθωριστικής πολιτικής.

Ο προβληματισμός των πολιτών της Ευρώπης για την απασχόληση στη Νομισματική Ένωση συνέβαλε στην εγρήγορση των ευρωπαίων ηγετών, οι οποίοι κατέληξαν σε συγκεκριμένες προτάσεις αναφορικά με το θέμα των πολιτικών απασχόλησης εντός της Ένωσης. Οι προτάσεις ενσωματώθηκαν στην υπό επικύρωση Συνθήκης του Άμστερνταμ και σηματοδοτούν ενεργότερη ανάμειξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σε θέματα εργασιακής πολιτικής.

3.2. ΜΙΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

Οι προβαλλόμενοι λόγοι υπέρ της καθιέρωσης ενός ενιαίου νομίσματος στην Ευρωπαϊκή Ένωση παρουσιάστηκαν εκτεταμένα σε σχετική μελέτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (European Commission, [1990a]). Το σημαντικότερο επιχείρημα υπέρ του ενιαίου νομίσματος είναι ότι αποτελεί απαραίτητο συμπλήρωμα της ενιαίας αγοράς. Η καθιέρωσή του θα μεγιστοποιήσει τα οικονομικά πλεονεκτήματα που απορρέουν από αυτήν. Το ενιαίο νόμισμα θα επιτρέψει στις επιχειρήσεις να μειώσουν τις συναλλαγματικές τους δαπάνες και θα απαλλάξει τους πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης από τις συνεχείς μετατροπές νομισμάτων. Επιπλέον, επιδιώκεται και αναμένεται ότι το ευρώ, θα αποκτήσει κύρος ανάλογο με εκείνο του δολαρίου και του γεν, με όλα τα συνεπαγόμενα οφέλη για τα μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Alogoskoufis et. al. [1997], Bénassy - Quére [1996]). Αν το ευρώ αποκτήσει κύρος νομίσματος ασφαλείας, το όφελος που θα προκύψει για τις ευρωπαϊκές χώρες θα είναι μεγάλο, ιδιαίτερα αν αναλογιστεί κανείς ότι, το 1995, κυκλοφορούσαν 240 δισεκ. δολάρια έξω από τα όρια των Η.Π.Α. και ότι τα έσοδα για τις Η.Π.Α. από το εκδοτικό προνόμιο ήταν της τάξης των 12 δισεκ. δολαρίων (Chote, [1996]).

3.2.1. Η Βιομηχανία και το Ενιαίο Νόμισμα

3.2.1.1. Τα οφέλη των βιομηχανικών επιχειρήσεων από την καθιέρωση του ενιαίου νομίσματος.

Το πλέον προφανές όφελος για τις επιχειρήσεις από το ενιαίο νόμισμα είναι η εξάλειψη του συναλλαγματικού κινδύνου και η μείωση των δαπανών για αγοραπωλησίες συναλλάγματος και για κάλυψη από συναλλαγματικούς κινδύνους. Πρόσθετο όφελος θα έχουν οι επιχειρήσεις από τη δυνατότητα να αποφασίζουν σε ποια χώρα θα εγκαταστήσουν φυσικό κεφάλαιο για την παραγωγή προϊόντων, χωρίς να ανησυχούν για συναλλαγματικές μεταβολές. Επιπλέον τιμολόγηση ομοειδών προϊόντων σε ενιαίο νόμισμα, ανεξάρτητα από τον τόπο παραγωγής, θα διευκολύνει τις επιχειρήσεις στην αναζήτηση νέων αγορών και νέων ευκαιριών. Ακόμη, το κόστος χρηματοδότησης θα μειωθεί αισθητά, λόγω διεύρυνσης της αγοράς κεφαλαίων, αύξησης του ανταγωνισμού στον πιστωτικό τομέα και σύγκλισης των επιτοκίων σε σχετικώς χαμηλά επίπεδα λόγω των δημοσιονομικών και νομισματικών κανόνων της Νομισματικής Ένωσης.

Η ελληνική βιομηχανία στη συντριπτική της πλειοψηφία έχει τοποθετηθεί υπέρ του ενιαίου νομίσματος. Όπως είναι

γνωστό, οι ελληνικές επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν υψηλότερο κόστος χρηματοδότησης σε σχέση με τις επιχειρήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, γεγονός που τις θέτει εκ προοιμίου σε μειονεκτική θέση. Η εισαγωγή του ενιαίου νομίσματος θα τείνει να εξαλείψει τις διαφορές στο κόστος δανεισμού μεταξύ των επιχειρήσεων. Η μείωση του κόστους των κεφαλαίων θα συντελέσει στην αύξηση των επενδύσεων.

3.2.1.2. Το κόστος των βιομηχανικών επιχειρήσεων από την καθιέρωση του ενιαίου νομίσματος.

Το κόστος για τις βιομηχανίες από την καθιέρωση του ενιαίου νομίσματος πηγάζει κυρίως από τις αλλαγές που θα κάνουν οι επιχειρήσεις ως αποτέλεσμα της καθιέρωσής του. Οι αλλαγές θα αφορούν, για παράδειγμα, τα συστήματα πληροφορικής, την τροποποίηση των εντύπων, των συμβολαίων που συνάπτονται, των συστημάτων μισθοδοσίας, τη διαχείριση των ταμειακών εισροών, τη χρηματοπιστωτική πολιτική και το λογιστικό σύστημα.

Οι ελληνικές βιομηχανίες θα επιβαρυνθούν, όπως όλες οι ευρωπαϊκές επιχειρήσεις, με το κόστος της προετοιμασίας για την υιοθέτηση του ευρώ. Επίσης, η ελληνική βιομηχανία θα

επιβαρυνθεί με το κόστος προσαρμογής της στο ανταγωνιστικό περιβάλλον της ενιαίας αγοράς. Όπως είναι γνωστό, η απώλεια του εργαλείου των υποτιμήσεων θα στερήσει από τις ελληνικές επιχειρήσεις τη δυνατότητα επηρεασμού της ανταγωνιστικότητας των προϊόντων τους μέσω των υποτιμήσεων. Αυτό το κόστος αναμένεται να είναι μικρό αφού για αρκετά χρόνια, έως το Μάρτιο του 1998, οι ελληνικές επιχειρήσεις υποχρεώθηκαν να προβούν σε αναδιαρθρώσεις που βελτιώνουν την ανταγωνιστικότητά τους, καθώς η διολίσθηση της δραχμής έναντι των κυριότερων ευρωπαϊκών νομισμάτων υπολείπετο του διαφορικού πληθωρισμού.

Κόστος όμως, συνεπάγεται για την ελληνική επιχείρηση και η καθυστερημένη ένταξη της Ελλάδος αφού για όσο χρονικό διάστημα η Ελλάδα μείνει εκτός Νομισματικής Ένωσης, οι επιχειρήσεις θα υφίστανται υψηλότερο κόστος χρηματοδότησης έναντι των ευρωπαϊκών, ενώ ταυτόχρονα δεν θα μπορούν να εκμεταλλευτούν τα απορρέοντα από το ενιαίο νόμισμα οφέλη.

3.2.1.3. Η διαχείριση της μετάβασης στο ευρώ από τις βιομηχανικές επιχειρήσεις.

Μετά τις αποφάσεις του Συμβουλίου της Μαδρίτης, πολλές ευρωπαϊκές επιχειρήσεις μεγάλου μεγέθους άρχισαν να προετοιμάζονται με εντατικούς ρυθμούς για την εισαγωγή του

έργο αυτό θα αναλάβουν να φέρουν εις πέρας διάφορες ομάδες εργασίας, οι οποίες θα επικεντρώσουν την προσοχή τους στην επίλυση συγκεκριμένων προβλημάτων. Για να αποφευχθεί το ενδεχόμενο ενασχόλησης με το ίδιο πρόβλημα από διαφορετικές ομάδες εργασίας κρίνεται απαραίτητος ο κεντρικός συντονισμός των εργασιών των ομάδων εργασίας. Για να είναι αποτελεσματικό το σχέδιο μετάβασης της επιχείρησης θα πρέπει να περιέχει ένα χρονοδιάγραμμα περάτωσης αλλά και κοστολόγηση όλων των προτεινομένων προπαρασκευαστικών ενεργειών.

Η ολοκλήρωση της ενιαίας εσωτερικής αγοράς σε συνδυασμό με την καθιέρωση του ευρώ αναμένεται μεταξύ άλλων να επηρεάσει τη θέση της επιχείρησης στην εθνική αγορά, γεγονός που θα καταστήσει απαραίτητο και τον επαναπροσδιορισμό της στρατηγικής της επιχείρησης. Οι καταναλωτές στο μέλλον δύσκολα θα αποδέχονται την απόκλιση τιμών στο ίδιο προϊόν εκτός αν οι διαφορές αυτές δικαιολογούνται από την παρουσία κάποιων τεχνητών ή φυσικών εμποδίων στο διασυνοριακό εμπόριο του προϊόντος αυτού. Σταδιακά, οι επιχειρήσεις θα διαπιστώσουν ότι ο ανταγωνισμός αυξάνεται και ότι η θέση τους στη μέχρι πρότινος εθνική αγορά δεν είναι δεδομένη. Βέβαια, από την άλλη μεριά, οι επιχειρήσεις μπορούν να δραστηριοποιηθούν και αυτές με τη σειρά τους εκτός των παραδοσιακών ορίων τους.

όσο και οι πελάτες τους να συναλλάσσονται με τις εταιρίες αυτές σε ευρώ, γεγονός που πιθανόν να οδηγήσει σε πρόωρη υποκατάσταση του εθνικού νομίσματος από το ευρώ.

Μια άλλη παράμετρος που αναμένεται να επηρεάσει την απόφαση των επιχειρήσεων για μετάβαση στο ευρώ αποτελεί η έγκαιρη προετοιμασία του δημόσιου τομέα. Η παρουσία εθνικού σχεδίου μετάβασης που να περιλαμβάνει τη «δυνατότητα επιλογής του ευρώ» αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για ταχεία μετάβαση στο ευρώ. Η δυνατότητα επιλογής ευρώ σημαίνει ότι το Δημόσιο αποδέχεται φορολογικές δηλώσεις σε ευρώ, πληρωμή φόρων σε ευρώ, κατάρτιση λογιστικών καταστάσεων και σύνταξη απολογισμών σε ευρώ. Μέχρι το Νοέμβριο του 1997, επτά από τις έντεκα πιθανές υποψήφιες χώρες (Βέλγιο, Ιρλανδία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Αυστρία και Φινλανδία) είχαν παρουσιάσει σχέδιο μετάβασης με «δυνατότητα επιλογής ευρώ». Η Γαλλία και η Γερμανία δεν έχουν συμπεριλάβει στο σχέδιο μετάβασης τη δυνατότητα υποβολής φορολογικής δήλωσης σε ευρώ.

3.2.2. Το Εμπόριο και το Ενιαίο Νόμισμα

3.2.2.1. Τα οφέλη των εμπορικών επιχειρήσεων από από την καθιέρωση του ενιαίου νομίσματος

Τα οφέλη από το ενιαίο νόμισμα για τον τομέα του εμπορίου πηγάζουν κυρίως από την:

- αύξηση του ενδοευρωπαϊκού εμπορίου ως αποτέλεσμα της εξαφάνισης των συναλλαγματικών κινδύνων. Αν και δεν μπορεί να μετρηθεί με απόλυτη επιστημονική ακρίβεια πόσο επηρεάζεται το διεθνές εμπόριο από τις συναλλαγματικές διακυμάνσεις (Feldstein [1992], [1997]), μελέτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής επισημαίνει ότι οι βραχυπρόθεσμες συναλλαγματικές διακυμάνσεις μπορούν να οδηγήσουν σε μείωση του όγκου εμπορικών συναλλαγών, ενώ οι μεσοπρόθεσμες διακυμάνσεις μπορούν να επηρεάσουν αρνητικά τις διασυνοριακές ανταλλαγές (European Commission, [1995]).
- Επιλογή του χώρου εγκατάστασης των εμπορικών επιχειρήσεων με οικονομικά κριτήρια, χωρίς να υπεισέρχονται στους υπολογισμούς οι αβεβαιότητες που συνδέονται με το συναλλαγματικό καθεστώς.
- Μείωση του κόστους λειτουργίας των εμπορικών επιχειρήσεων ως αποτέλεσμα της εξοικονόμησης των δαπανών συναλλαγής σε πολλαπλά νομίσματα (π.χ. απασχόληση ατόμων στα λογιστήρια για να παρακολουθούν λογαριασμούς σε διαφορετικά νομίσματα, τραπεζικές προμήθειες για αγορά συναλλάγματος, κ.ά.). Το κόστος αυτό είναι αρκετά υψηλό και, σύμφωνα με μελέτη της Κοινότητας (European

Commission [1990a]) για τις μικρές επιχειρήσεις αντιπροσωπεύει το 30% των κερδών στις συναλλαγές τους με άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Οι ελληνικές εμπορικές επιχειρήσεις προσδοκούν πολλά οφέλη από την καθιέρωση του ευρώ και έχουν τοποθετήσει θετικά υπέρ του ενιαίου νομίσματος. Το μεγαλύτερο όφελος από την καθιέρωση του ευρώ αναμένεται να προκύψει από τη μείωση του κόστους των συναλλαγών σε διαφορετικά νομίσματα. Το κόστος αυτό είναι μεγαλύτερο για τις σχετικά μικρότερες ελληνικές επιχειρήσεις και επηρεάζει αρνητικά την κερδοφορία τους.

3.2.2.2. Το κόστος για τις εμπορικές επιχειρήσεις από την καθιέρωση του ενιαίου νομίσματος.

Όπως οι βιομηχανικές επιχειρήσεις, έτσι και οι εμπορικές, θα αντιμετωπίσουν κυρίως το άμεσο κόστος της αλλαγής λογισμικού και των ταμειακών μηχανών, της ενημέρωσης πελατών κ.α. Επίσης, οι εμπορικές επιχειρήσεις θα έχουν να αντιμετωπίσουν και το πρόσθετο κόστος μετατροπής του συστήματος τιμολόγησης. Όπως είναι γνωστό, σε κάθε προϊόν αναγράφεται η τιμή του και πολλές φορές, η τιμή του ανά μονάδα βάρους ή όγκου. Επομένως, στη διάρκεια

των εκπτώσεων θα έχουμε τέσσερις τιμές. Αν οι επιχειρήσεις υποχρεωθούν να αναγράφουν, για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα, τις τιμές τόσο στα εθνικά νομίσματα όσο και στο ευρώ, αυτό θα έχει ως συνέπεια να υπάρχουν οκτώ τιμές - στη διάρκεια των προσφορών - για κάθε προϊόν. Είναι φυσικό ότι ο καταναλωτής θα αποπροσανατολιστεί από την παρουσία τόσων πολλών αναγραφόμενων τιμών στο ίδιο προϊόν. Παράλληλα, αυτό θα συνεπάγεται και ένα μεγάλο κόστος για τις επιχειρήσεις, ιδιαίτερα για τις μικρότερες, που θα πρέπει να απασχολούν πρόσθετα άτομα αποκλειστικά για την αναγραφή των τιμών. Από την άλλη πλευρά, υπάρχει το ενδεχόμενο κάποιες επιχειρήσεις να επιδιώξουν τη διπλή αναγραφή τιμών πριν από την έναρξη της μεταβατικής περιόδου με την προοπτική να κερδίσουν ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα.

Αν η τρίτη φάση διαρκέσει έξι μήνες, τότε οι εμπορικές επιχειρήσεις θα πρέπει να επιλέξουν ανάμεσα στην αντικατάσταση των ταμειακών μηχανών με μηχανές, που θα λειτουργούν και με τα δύο νομίσματα ή να έχουν διαφορετικά ταμεία για δραχμές και ευρώ. Αυτό το ενδεχόμενο συνεπάγεται ένα πρόσθετο κόστος για τις εμπορικές επιχειρήσεις.

3.2.2.3. Προβλήματα διαχείρισης μετάβασης στο ευρώ για τις εμπορικές επιχειρήσεις

Οι εμπορικές επιχειρήσεις έχουν να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα των «ψυχολογικών τιμών» και των στρογγυλοποιήσεων. Το πρόβλημα αυτό θα ανακύψει τη στιγμή της μετατροπής των «ψυχολογικών τιμών» από δραχμές σε ευρώ. Έτσι, αν ένα προϊόν τιμάται 1.395 δραχμές, με ισοτιμία π.χ. 1 ευρώ = 357 δραχμές, η τιμή του προϊόντος σε ευρώ θα είναι ίση με 3,908 ευρώ. Το ερώτημα πολλών καταναλωτικών οργανώσεων είναι, αν οι επιχειρήσεις επιδιώξουν να δημιουργήσουν «ψυχολογικές τιμές» με την τιμολόγηση του προϊόντος σε ευρώ, μέσω αύξησης (3,99 ευρώ) ή μείωσης (3,89 ευρώ) των τιμών. Υφίσταται, δηλαδή ο φόβος μήπως η εισαγωγή του ευρώ οδηγήσει σε εφάπαξ αύξηση των τιμών. Η συμπεριφορά των εμπορικών επιχειρήσεων θα εξαρτηθεί από τον ανταγωνισμό. Σε τομείς που οι επιχειρήσεις δεν αντιμετωπίζουν υψηλό ανταγωνισμό υπάρχει το ενδεχόμενο να επιδιώξουν να αυξήσουν τις τιμές. Ανάλογο πρόβλημα θα προκύψει, όταν οι επιχειρήσεις στρογγυλοποιήσουν το ποσό - που θα προκύψει - από τη μετατροπή δραχμών σε ευρώ (στο προηγούμενο παράδειγμα η τιμή 3,908 ευρώ θα γίνει 3,90 ή 3,91). Πρόβλημα προσαρμογής θα αντιμετωπίσουν και οι Έλληνες καταναλωτές, οι οποίοι θα πρέπει να εξοικειωθούν με την παρουσία δεκαδικών στις τιμές.

3.2.3. Ο Τραπεζικός Τομέας και το Ενιαίο Νόμισμα

Ο τραπεζικός είναι χωρίς αμφιβολία ο τομέας που θα γνωρίσει τις πιο σημαντικές αλλαγές από την καθιέρωση του ευρώ. Παρά το υψηλό κόστος προσαρμογής (8 έως 10 δισεκ. ECU, σύμφωνα με σχετική έρευνα της Τραπεζικής Ομοσπονδίας της ΕΕ [1995]), οι μεγάλες ευρωπαϊκές Τράπεζες είναι από τους πιο ένθερμους υποστηρικτές της Νομισματικής Ένωσης. Η καθιέρωση του ευρώ αναμένεται να προκαλέσει αλλαγές συνθηκών λειτουργίας και νέες ευκαιρίες ανάπτυξης του τραπεζικού τομέα, διότι θα καταστήσει πιο ανταγωνιστικό το περιβάλλον στο οποίο λειτουργούν οι τράπεζες.

Ο αυξημένος ανταγωνισμός αναμένεται να οδηγήσει σε μεγαλύτερη σύγκλιση τιμών των τραπεζικών υπηρεσιών, καθώς οι πελάτες των τραπεζών (ιδιώτες, επιχειρήσεις, επενδυτές) θα μπορούν να συγκρίνουν άμεσα τις τιμές υπηρεσιών των διαφόρων ευρωπαϊκών τραπεζικών ιδρυμάτων.

3.2.3.1. Τα οφέλη των τραπεζών από την καθιέρωση του ενιαίου νομίσματος.

Τα προσδοκώμενα οφέλη των τραπεζών από την καθιέρωση του ευρώ είναι σημαντικά και θα προκύψουν τόσο από τη διεύρυνση όσο και από την εμβάθυνση των ευρωπαϊκών χρηματοπιστωτικών αγορών. Η Νομισματική Ένωση θα αφορά στο

ξεκίνημά της 290 εκ. πολίτες, ενώ, όταν ολοκληρωθεί με τη συμμετοχή όλων των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (371 εκ. πολίτες), τότε ο πληθυσμός της θα είναι πολύ υψηλότερος εκείνου των Η.Π.Α. Η ανάπτυξη της οικονομικής δραστηριότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε συνδυασμό με το σταθερό μακροοικονομικό περιβάλλον αναμένεται να δώσει νέα ώθηση στις τραπεζικές δραστηριότητες.

3.2.3.2. Το κόστος των τραπεζών από την καθιέρωση του ενιαίου νομίσματος.

Το κόστος που συνεπάγεται για τις τράπεζες η εισαγωγή του ευρώ μπορεί να διαχωριστεί σε κόστος: α) προσαρμογής, β) απορρέον από τη μείωση των εσόδων.

α) Η καθιέρωση του ευρώ θα επιβαρύνει τις τράπεζες με σημαντικό κόστος για την τεχνολογική προσαρμογή των συστημάτων πληροφορικής, των συστημάτων πληρωμών, των αυτόματων ταμειολογιστικών μηχανών, αλλά και για την ενημέρωση της πελατείας και τη μετατροπή των συμβάσεων. Ένα άλλο σημαντικό κόστος που θα υποστούν οι τράπεζες σχετίζεται με τη συλλογή, απόσυρση και αντικατάσταση των

εθνικών χαρτονομισμάτων και κερμάτων. Στο διάστημα που θα διαρκέσει η Τρίτη Φάση, θα πρέπει να αποσυρθεί το υφιστάμενο απόθεμα χαρτονομισμάτων το οποίο στην περίπτωση της Ελλάδος έχει όγκο 750 κυβικών μέτρων και βάρος 644,5 τόνων, ενώ τα κέρματα έχουν βάρος 15.035 τόνων.

Τα μεγέθη αυτά υποδεικνύουν ότι το κόστος συλλογής, μεταφοράς και αποθήκευσης των υπό απόσυρση κερμάτων και χαρτονομισμάτων αναμένεται να είναι ιδιαίτερα σημαντικό.

β) Με την καθιέρωση του ευρώ θα καταργηθούν οι προμήθειες των τραπεζών για αγοραπωλησίες συναλλάγματος, που αποτελούν μία από τις βασικές δραστηριότητές τους. Σύμφωνα με την Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών (BIS), τα καθαρά έσοδα από αγοραπωλησίες συναλλάγματος θα μειωθούν κατά 10% (Mc Cauley and White, [1997]). Η εξάλειψη των 15 ευρωπαϊκών νομισμάτων αναμένεται να επηρεάσει και τα έσοδα από τις λειτουργίες του, ως ανταποκρίτριες Τράπεζες (Correspondent Banking), καθώς οι λογαριασμοί που διατηρούν οι τράπεζες σε άλλες χώρες για το διακανονισμό διασυνοριακών πληρωμών δεν θα έχουν λόγο ύπαρξης μετά τη φυσική κυκλοφορία του ευρώ.

Με την εκμηδένιση των συναλλαγματικών κινδύνων οι επιχειρήσεις - για τις εμπορικές ανταλλαγές τους στην Ένωση - δεν θα έχουν πλέον ανάγκη να προστατευθούν από τις διακυμάνσεις των ευρωπαϊκών νομισμάτων, προκαλώντας έτσι

πτώση των προμηθειών που εξασφαλίζουν οι τράπεζες από τέτοιου είδους συναλλαγές. Οι απώλειες από αυτή την πηγή εσόδων θα είναι σημαντικές αφού οι συναλλαγές αυτές, την 1^η Ιανουαρίου 1999, θα μηδενιστούν. Μία άλλη απώλεια εισοδήματος για τις τράπεζες θα προέλθει από τη μείωση της ζήτησης προϊόντων για την κάλυψη από τις διακυμάνσεις των επιτοκίων. Η μείωση των ρυθμών πληθωρισμού στη Νομισματική Ένωση θα οδηγήσει και σε μείωση της διακύμανσης του πληθωρισμού και κατ' επέκταση των επιτοκίων, με συνέπεια οι ανάγκες κάλυψης από τις διακυμάνσεις αυτές να είναι μικρές.

3.2.3.3. Διαχείριση της μετάβασης στο ευρώ για τις τράπεζες.

Οι ευρωπαϊκές αλλά και πολλές τράπεζες χωρών εκτός ΟΝΕ με παρουσία σε χώρες, που θα συμμετάσχουν στη Νομισματική Ένωση από την 1^η Ιανουαρίου 1999, έχουν προχωρήσει σημαντικά τις προετοιμασίες τους για την εισαγωγή του ευρώ. Στην πλειοψηφία τους οι εθνικές ομοσπονδίες τραπεζών, μεταξύ των οποίων και η ελληνική, έχουν εκδώσει μελέτες για τις συνέπειες στα εθνικά τραπεζικά συστήματα από την εισαγωγή του ευρώ, (Ε.Ε.Τ. [1998]).

Ειδικότερα, για τις ελληνικές τράπεζες η εισαγωγή του ευρώ θα αποτελέσει επιπρόσθετη πρόκληση για εκσυγχρονισμό και βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών. Στην τελευταία

δεκαετία, το ελληνικό πιστωτικό σύστημα έχει σημειώσει σημαντικές αλλαγές στην προσπάθειά του να προσαρμοστεί στο νέο ανταγωνιστικό περιβάλλον, που διαμόρφωσε η καθιέρωση της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς. Με τη μετάβαση στο ενιαίο νόμισμα, οι ελληνικές τράπεζες θα επωμιστούν, όπως άλλωστε και οι ευρωπαϊκές, τόσο το κόστος της προσαρμογής στο ακόμη πιο ανταγωνιστικό περιβάλλον όσο και το κόστος που απορρέει από την ίδια τη μετάβαση.

Οι παράγοντες που θα επηρεάσουν το ελληνικό τραπεζικό σύστημα για όσο διάστημα η χώρα μας θα βρίσκεται εκτός ΖΕ είναι:

- 1) Η αβεβαιότητα για την ημερομηνία ένταξης. Αν και η Ελλάδα δεν θα συμμετάσχει από το 1999 στη ζώνη του ευρώ, εντούτοις οι μεγαλύτερες τράπεζες της χώρας θα πρέπει να προβούν στην κατάλληλη προετοιμασία ώστε από το 1999 να καλύπτουν τη ζήτηση υπηρεσιών σε ευρώ, κυρίως σε τραπεζικές εργασίες μεγάλης αξίας (Wholesale banking) που θα αρχίσουν από το 1999. Αν κυριαρχήσει αβεβαιότητα ως προς τον ακριβή χρόνο ένταξης, οι τράπεζες μπορεί να καθυστερήσουν τη λήψη των απαιτούμενων μέτρων. Μια τέτοια ολιγωρία είναι πολύ πιθανό να τις φέρει σε μειονεκτική θέση έναντι των τραπεζών που ανήκουν στις χώρες της ζώνης του ευρώ.

- ii) Ο βαθμός σύγκλισης της οικονομίας. Αν η σύγκλιση της ελληνικής οικονομίας δεν είναι ικανοποιητική, τότε τα επιτόκια θα διατηρηθούν υψηλότερα σε σύγκριση με τα επιτόκια των χωρών της ζώνης του ευρώ. Βεβαίως, η διαφορά αυτή στα επιτόκια θα είναι και συνάρτηση της αποδοχής του ευρώ. Οι αγορές, τουλάχιστον στην αρχή, θα επιδιώξουν να αξιολογήσουν τις αντιπληθωριστικές προδιαγραφές του ευρώ. Συνεπώς, για κάποιο χρονικό διάστημα τα βραχυπρόθεσμα επιτόκια στη ζώνη του ευρώ πιθανόν να διαμορφωθούν σε επίπεδα υψηλότερα από τα ισχύοντα στη Γερμανία. Αυτό σημαίνει ότι οι χώρες της ζώνης του ευρώ και κατ' επέκταση τα τραπεζικά τους συστήματα δεν θα διασφαλίσουν απαραίτητα από την πρώτη ημέρα της λειτουργίας της ΝΕ τα χαμηλότερα επιτόκια ή την από πολλούς προεξοφλούμενη νομισματική σταθερότητα. Ως εκ τούτου, το κόστος των ελληνικών τραπεζών θα είναι και συνάρτηση της ευρωστίας του ευρώ.
- iii) Η ενίσχυση του ανταγωνισμού. Για τις ελληνικές τράπεζες στον τομέα εργασιών μεγάλης αξίας, αισθητό θα είναι το μειονέκτημα άντλησης κεφαλαίων σε ευρώ με χαμηλό κόστος. Η συμμετοχή των ελληνικών τραπεζών στο συγκεκριμένο χώρο εργασιών θα παραμείνει περιορισμένη με δεδομένη την κυριαρχία ορισμένων ευρωπαϊκών

τραπεζών. Ενδεχόμενη είναι και η απώλεια εργασιών στο χώρο της χρηματοδότησης επιχειρήσεων, καθώς οι ελληνικές επιχειρήσεις με δραστηριότητα στις χώρες της ζώνης του ευρώ είναι πιθανόν να καταφύγουν όχι μόνο σε δανειοδότηση σε ευρώ (πράγμα που γίνεται σήμερα σε ECU και άλλα διεθνή νομίσματα), αλλά και σε συνεργασία με τράπεζες των χωρών της ΝΕ, οι οποίες θα έχουν αποκτήσει μεγαλύτερη εμπειρία.

Ο ανταγωνισμός στο χώρο των τραπεζικών εργασιών μικρής αξίας δεν αναμένεται να ενταθεί, σε σύγκριση με τις εργασίες μεγάλης αξίας, γιατί οι τράπεζες των χωρών σε παρέκκλιση θα εξακολουθούν να έχουν ένα σημαντικό πλεονέκτημα έναντι των τραπεζών των χωρών της ΝΕ. Το πλεονέκτημα αυτό συνδέεται με την παρουσία του εθνικού νομίσματος, τη γλωσσική και την πολιτισμική διαφορά, τις τοπικές ιδιαιτερότητες των χρηματοπιστωτικών συστημάτων. Η παρουσία αυτών των παραγόντων καθιστά αδύνατη την ανάπτυξη των διασυνοριακών εργασιών στο χώρο αυτό. Οι ελληνικές τράπεζες αναμένεται να εξειδικευτούν σε τοποθετήσεις στην εθνική αγορά. Αυτή η ενέργεια θα επιτρέψει να διασφαλίσουν τη θέση τους από τις τράπεζες της ζώνης του ευρώ όταν αυτές εκδηλώσουν ενδιαφέρον και για τις εργασίες μικρής αξίας.

Οι ελληνικές τράπεζες, σε διαφορετικό βαθμό η κάθε μία, έχουν ξεκινήσει τις προετοιμασίες τους. Η Εθνική Τράπεζα αντιμετωπίζει θετικά την πρόκληση της προσαρμογής στο ευρώ και προετοιμάζεται ώστε την 1^η Ιανουαρίου να μπορεί να προσφέρει ανάλογες υπηρεσίες αλλά και ενημέρωση στους πελάτες της. Άλλωστε, η Εθνική Τράπεζα με την παρουσία της σε χώρες της ζώνης του ευρώ (Γερμανία, Γαλλία, Ολλανδία) θα είναι μία τράπεζα που εκ των πραγμάτων θα είναι και εντός και εκτός ζώνης του ευρώ.

3.2.4. Οι Επενδυτές, οι Κεφαλαιαγορές και το Ενιαίο Νόμισμα

Αναμένονται πολλαπλά οφέλη για τους επενδυτές από την καθιέρωση του ενιαίου νομίσματος. Η διεύρυνση της αγοράς κεφαλαίων και η εξάλειψη των συναλλαγματικών κινδύνων θα πολλαπλασιάσει τις επενδυτικές ευκαιρίες, επιτρέποντας έτσι τη διεύρυνση του χαρτοφυλακίου τους. Η διεύρυνση και η ενοποίηση των ευρωπαϊκών αγορών των μετοχών θα έχει ως συνέπεια τόσο οι θεσμικοί επενδυτές όσο και οι απλοί ιδιώτες να επενδύουν ολοένα και περισσότερα κεφάλαια σε ευρωπαϊκές μετοχές. Η προσοχή των επενδυτών θα στρέφεται

πλέον στους κλάδους και όχι στη χώρα προέλευσης των μετοχών. Επίσης, νομικοί περιορισμοί σχετικά με τη σύνθεση των χαρτοφυλακίων πολλών συνταξιοδοτικών ταμείων, που δεν επιτρέπουν επενδύσεις σε ονομαστικούς τίτλους σε ξένο νόμισμα, θα χάσουν την ισχύ τους και θα δώσουν τη δυνατότητα στα ταμεία να συμπεριλάβουν μετοχές από όλη τη ζώνη του ευρώ. Αλλά και για τους λόγους διασποράς κινδύνου, πολλά χαρτοφυλάκια θα συμπεριλάβουν στη σύνθεσή τους μετοχές κλάδων, που δεν έχουν ιδιαίτερη βαρύτητα εντός των εθνικών ορίων. Η νομισματική σταθερότητα της ΟΝΕ θα καταστήσει τις μετοχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης ελκυστικές και στους επενδυτές από τρίτες χώρες (Ιαπωνία, Η.Π.Α.).

Σημαντικές επιπτώσεις αναμένονται και στην ευρωπαϊκή αγορά ομολόγων, που το σημερινό μέγεθός της αντιστοιχεί στα 2/3 της αντίστοιχης αγοράς των Η.Π.Α. Σύμφωνα με τις αποφάσεις του Συμβουλίου της Μαδρίτης, οι τίτλοι του Δημοσίου που θα εκδοθούν μετά την έναρξη του Τρίτου Σταδίου θα εκφράζονται σε ευρώ. Ήδη, η πλειοψηφία των υποψήφιων χωρών της ΖΕ έχει ανακοινώσει ότι θα μετονομάσει σε ευρώ τα κρατικά ομόλογα με ημερομηνία έκδοσης πριν από την έναρξη του Τρίτου Σταδίου. Οι αγορές ομολόγων σε ευρώ πιθανόν να διευρυνθούν, αν το ευρώ διασφαλίσει την εμπιστοσύνη των επενδυτών και των κυβερνήσεων ως νόμισμα διαφύλαξης πλούτου. Βέβαια, αυτή η διαδικασία αναμένεται να είναι

αργή, καθώς το δολάριο θα παραμένει το «νόμισμα καταφύγιο» για πολλά χρόνια ακόμη.

Η ελληνική αγορά ομολόγων για το διάστημα που η Ελλάδα θα βρίσκεται σε παρέκκλιση ενδέχεται να διευρυνθεί καθώς τα ελληνικά ομόλογα θα έχουν συγκριτικά μεγαλύτερες αποδόσεις. Το ενδιαφέρον των επενδυτών για ελληνικά ομόλογα θα είναι ακόμα μεγαλύτερο αν, όπως διαφαίνεται, η Ελλάδα είναι η μόνη χώρα του ευρωπαϊκού νότου που δεν θα συμμετάσχει εξαρχής στη ζώνη του ευρώ.

Για να διερευνηθούν οι επιπτώσεις που θα έχει στις κεφαλαιαγορές η εισαγωγή στο ευρώ, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προέβη στη σύσταση ομάδας εμπειρογνομόνων με επικεφαλής τον οικονομολόγο Alberto Giovannini. Η ομάδα προχώρησε στη σύνταξη έκθεσης που είχε ως στόχο τη διατύπωση τεχνικών λύσεων, που θα μπορούσαν να υιοθετηθούν από τις αγορές και να σηματοδοτήσει τις κατευθύνσεις που πρέπει να ακολουθήσουν τόσο οι δημόσιες αρχές όσο και οι αγορές. Τέλος, διατύπωσε τις εκτιμήσεις και τις προτάσεις της σχετικά με τις ανακατατάξεις των κεφαλαιαγορών.

Ένα από τα θέματα που έχει απασχολήσει τις τράπεζες στην ΕΕ είναι η δημιουργία ενός νέου επιτοκίου αναφοράς στη διατραπεζική αγορά. Με πρωτοβουλία της Ένωσης Ευρωπαϊκών Τραπεζών (ΕΒΕ) και της Ένωσης Διαπραγματευτών Συναλλάγματος (ΑCΙ), από τις 4 Ιανουαρίου 1999, πρώτη ημέρα λειτουργίας

των αγορών μετά την εισαγωγή του ευρώ, θα λειτουργεί διατραπεζική αγορά σε ευρώ με την καθιέρωση του EURIBOR. Το EURIBOR είναι το επιτόκιο στο οποίο θα προσφέρονται διατραπεζικές προθεσμιακές καταθέσεις σε ευρώ, εντός της ζώνης του ευρώ, από μία Τράπεζα «πρώτης επιλογής» σε μία άλλη, στις 11.00 ώρα Βρυξελλών. Το EURIBOR θα αντικαταστήσει τα εγχώρια IBOR και θα συντελέσει στη γρήγορη εξομοίωση των επιτοκίων στη ζώνη του ευρώ.

Η FBE και η ACI υιοθέτησαν το κείμενο του Κώδικα Δεοντολογίας, που θα εφαρμόζεται στο EURIBOR καθώς και υποχρεώσεις των τραπεζών που θα συμμετέχουν στην ομάδα υπολογισμού του. Ο Κώδικας περιλαμβάνει:

- τον πίνακα με την κατανομή του αριθμού των τραπεζών που θα περιληφθούν στην ομάδα από τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης που θα συμμετέχουν από την αρχή στη ζώνη του ευρώ,
- τους κανόνες που θα εφαρμοστούν για τις έξι τράπεζες με έδρα εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης και οι οποίες θα κληθούν να συμμετάσχουν στην ομάδα και οι τέσσερις τράπεζες κατά ανώτατο όριο από τις χώρες σε παρέκκλιση,
- τους κανόνες που θα εφαρμοστούν για την εναλλαγή των τραπεζών στις περιπτώσεις που εθνικές τραπεζικές ενώσεις από μικρότερες χώρες επιθυμούν να επιλέξουν μεγαλύτερο

αριθμό τραπεζών από αυτόν που καθορίζεται σύμφωνα με τη σχετική κατανομή συμμετοχής στην ομάδα.

Τα συστήματα εναλλαγής καθώς και οι κατανομές ανά χώρα θα εκλείψουν μετά την παρέλευση ενός έτους. Το EURIBOR θα εποπτεύεται από Επιτροπή (Steering Committee) που θα απαρτίζεται από δέκα μέλη - άτομα με μεγάλη εμπειρία στην αγορά. Μέχρι τον Ιούνιο του 1998 θα γνωστοποιηθούν οι τράπεζες που θα συμμετάσχουν στην ομάδα.

Ορισμένες χώρες, όπως π.χ. η Ισπανία, η Πορτογαλία, η Αυστρία, μετά την καθιέρωση του ευρώ, θα συνεχίσουν να δημοσιεύουν τα εγχώρια IBOR. Και αυτό, επειδή πολλά παλαιά συμβόλαια με κυμαινόμενο επιτόκιο έχουν ως βάση το εγχώριο IBOR και η αλλαγή επιτοκίου βάσης στο EURIBOR θα επέφερε σημαντική μεταβολή είτε σε βάρος των δανειζόμενων είτε σε βάρος των δανειστών. Στο μεταξύ, στο Λονδίνο προετοιμάζεται ευρω-αγορά σε ευρώ με επιτόκιο το αποκαλούμενο Euro-LIBOR, η οποία θα ανταγωνίζεται την αγορά του EURIBOR.

3.2.5. Οι Καταναλωτές και το Ενιαίο Νόμισμα

Παρά το γεγονός ότι η εισαγωγή του ευρώ θα ξεκινήσει την 1/1/1999, για τους καταναλωτές οι συνέπειες του ευρώ, θα γίνονται ολοένα και περισσότερο αισθητές αργότερα, καθώς

θα πλησιάζει η 1^η Ιανουαρίου του 2002. Από την 1^η Ιανουαρίου του 2002, οι πολίτες των χωρών της ζώνης του ευρώ θα έχουν στα χέρια τους τα πρώτα κέρματα και χαρτονομίσματα σε ευρώ, τα οποία θα αποτελούν νόμιμο χρήμα και θα κυκλοφορούν, για τουλάχιστον έξι μήνες, παράλληλα με τα εθνικά κέρματα και χαρτονομίσματα. Την 1^η Ιουλίου του 2002, το αργότερο, τα εθνικά κέρματα και χαρτονομίσματα θα αποσυρθούν οριστικά. Οι πολίτες θα μπορούν να τα ανταλλάξουν μόνο στις κεντρικές τράπεζες.

Οι καταναλωτές πρέπει, σε σχετικά μικρό διάστημα να εξοικειωθούν με το διαφορετικό μέγεθος, τις διαφορετικές παραστάσεις και τις υποδιαίρέσεις του νέου νομίσματος. Για ορισμένο χρονικό διάστημα (ίσως έξι μήνες) ο καταναλωτής θα έχει τη δυνατότητα να βλέπει τις τιμές των προϊόντων ή των υπηρεσιών και στα δύο νομίσματα ώστε σταδιακά να εξοικειώνεται. Τα χαρτονομίσματα της ONE θα κυκλοφορήσουν σε επτά υποδιαίρέσεις των 5, 10, 20, 50, 100, 200 και 500 ευρώ και η αναγραφή της ονομασίας του νομίσματος θα υπάρχει τόσο στα λατινικά όσο και στα ελληνικά. Όσον αφορά τη διακόσμηση των χαρτονομισμάτων, οι κυβερνήτες των κεντρικών τραπεζών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίοι μετέχουν στο Διοικητικό Συμβούλιο του ΕΝΙ, ζήτησαν από τους σχεδιαστές τραπεζογραμματίων, να παρουσιάσουν προσχέδια με βάση δύο κατηγορίες θεμάτων: «Εποχές και Ρυθμοί της Ευρώπης» και

«Αφηρημένο ή Μοντέρνο Σχέδιο». Στις 3 Δεκεμβρίου 1996 το Συμβούλιο του ΕΝΙ επέλεξε μία από τις δέκα προκριθείσες σειρές.

Τα κέρματα θα είναι αξίας 0,01, 0,02, 0,05, 0,10, 0,20, 0,50, 1 και 2 ευρώ. Ένα ευρώ αποτελείται από 100 cents. Τα περισσότερα από τα κέρματα δεν θα περιέχουν νικέλιο και θα κατασκευαστούν με τέτοιο τρόπο ώστε να διευκολύνονται στη χρήση τους άτομα με δυσκολίες στην όραση. Εξακολουθεί να παραμένει αδιευκρίνιστο αν θα υπάρχει η δυνατότητα ώστε τα κέρματα στη μία πλευρά να φέρουν ένα εθνικό σύμβολο.

Στη διάρκεια της δεύτερης φάσης (1^η Ιανουαρίου 1999 έως 31 Δεκεμβρίου 2001) οι μισθοί και η ενημέρωση των τραπεζικών λογαριασμών θα γίνονται σε εθνικό νόμισμα έως την ημέρα της επίσημης μετατροπής, εκτός αν οι επιχειρήσεις αποφασίσουν να υιοθετήσουν το ευρώ από 1/1/1999 ή κάποια μεταγενέστερη ημερομηνία. Την 1/1/2002 όλοι οι λογαριασμοί σε εθνικά νομίσματα μετατρέπονται αυτόματα σε ευρώ όπως, άλλωστε, και κάθε μορφή μη - φυσικού χρήματος (scriptural money). Η μετατροπή αυτή θα γίνει με βάση τους κανόνες που προβλέπει ο σχετικός κανονισμός. Η μετατροπή δεν πρόκειται να δημιουργήσει χαμένους ή κερδισμένους. Με νομοθετική κατοχύρωση έχει διασφαλιστεί η συνέχεια των υπαρχόντων

συμβολαίων (μακροπρόθεσμες καταθέσεις, στεγαστικά δάνεια, όροι αποπληρωμής δανείων, επιτοκίων κ.ά.).

Τα οφέλη για τον καταναλωτή από το ενιαίο νόμισμα προκύπτουν από:

- Την εξοικονόμηση των τραπεζικών προμηθειών για αγοραπωλησίες συναλλάγματος, κάθε φορά που ο πολίτης θέλει να ταξιδέψει στο εσωτερικό της Νομισματικής Ένωσης.
- Τη μεγαλύτερη διαφάνεια όσον αφορά τις τιμές των προϊόντων. Οι καταναλωτές σε κάθε χώρα θα μπορούν πλέον να συγκρίνουν την τιμή που πληρώνουν για ένα προϊόν με την τιμή που πληρώνουν οι υπόλοιποι Ευρωπαίοι. Πιθανότερο αποτέλεσμα αυτής της διαφάνειας θα είναι η αύξηση του ανταγωνισμού και η πτώση των τιμών.
- Την εξοικονόμηση χρόνου. Οι επιχειρηματίες, που ταξιδεύουν συνέχεια, δεν θα είναι πλέον υποχρεωμένοι να μετατρέπουν τα νομίσματά τους.
- Τη σταθερότητα των τιμών. Οι αντιπληθωριστικές προδιαγραφές του ευρώ θα ωφελήσουν τον καταναλωτή καθώς θα μειωθεί στο ελάχιστο η διάβρωση της αγοραστικής δύναμης των εισοδημάτων, που συνεπάγεται ο πληθωρισμός.

Μ Ε Ρ Ο Σ Δ Ε Υ Τ Ε Ρ Ο

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

ΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΣΥΓΚΛΙΣΗΣ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΤΟΥ ΜΑΑΣΤΡΙΧΤ ΚΑΙ
ΟΙ ΧΩΡΕΣ ΠΟΥ ΘΑ ΣΥΜΜΕΤΑΣΧΟΥΝ ΣΤΗ ΖΩΝΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩ ΑΠΟ
1/1/1999

Α.1. Κριτήρια Σύγκλισης

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ θέτει ως προϋπόθεση συμμετοχής των κρατών - μελών στη Νομισματική Ένωση την ικανοποίηση νομικών αλλά και οικονομικών κριτηρίων, που είναι γνωστά ως «κριτήρια σύγκλισης». Σύμφωνα με το Άρθρο 109 J, παράγραφος 1, της Συνθήκης, το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Ίδρυμα (ΕΝΙ) και η Επιτροπή υποβάλλουν στο Συμβούλιο έκθεση, η οποία εξετάζει τη σύγκλιση που επιτεύχθηκε από τα κράτη - μέλη. Οι εκθέσεις αυτές εξετάζουν επίσης, αν η εθνική νομοθεσία κάθε κράτους - μέλους συμπεριλαμβανομένου και του καταστατικού της εθνικής κεντρικής τράπεζας του συμβιβάζονται με τα Άρθρα 107 και 108 της Συνθήκης καθώς και με το καταστατικό του ΕΣΚΤ.

Οι εκθέσεις του ΕΝΙ και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής εξετάζουν κατά πόσον έχει επιτευχθεί υψηλός βαθμός οικονομικής σύγκλισης με γνώμονα την πλήρωση των ακόλουθων κριτηρίων:

A.1.1. Το κριτήριο σταθερότητας τιμών

Σύμφωνα με το κριτήριο αυτό, η αξιολογούμενη χώρα - μέλος θεωρείται ότι επιτυγχάνει σταθερότητα τιμών, αν ο μέσος ρυθμός πληθωρισμού που καταγράφηκε στη χώρα αυτή, κατά τη διάρκεια του έτους που προηγείται της αξιολόγησης, δεν υπερβαίνει κατά περισσότερο από 1,5 ποσοστιαία μονάδα τον αντίστοιχο ρυθμό που σημείωσαν στο ίδιο διάστημα τρεις, το πολύ, χώρες - μέλη με την καλύτερη επίδοση από πλευράς πληθωρισμού.

Όσον αφορά το κριτήριο του πληθωρισμού, η διατύπωση της Συνθήκης δεν είναι σαφής, αν η τιμή αναφοράς για την αξιολόγηση των χωρών θα προκύψει από τον αριθμητικό μέσο - σταθμισμένο ή μη - των επιδόσεων των τριών χωρών με την καλύτερη επίδοση στον πληθωρισμό. Όπως προκύπτει από την έκθεση του (ΕΜΙ [1996]) η ερμηνεία που δόθηκε στο συγκεκριμένο κριτήριο έχει ως εξής: η τιμή αναφοράς για το κριτήριο του πληθωρισμού θα προκύψει από τον αριθμητικό μέσο του ρυθμού πληθωρισμού των τριών χωρών με τις καλύτερες επιδόσεις.

Τέλος, αναφορικά με τις χώρες του δεύτερου κύματος η ερμηνεία αυτού του κριτηρίου εκτιμούμε ότι θα γίνει ως εξής: Η τιμή αναφοράς θα είναι ο αριθμητικός μέσος του ρυθμού πληθωρισμού των τριών χωρών - μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την καλύτερη επίδοση. Αυτό σημαίνει ότι, αν μία χώρα που είναι εκτός ζώνης ευρώ (π.χ. Δανία) έχει να επιδείξει ρυθμό πληθωρισμού χαμηλότερο από αυτόν των χωρών της ζώνης του ευρώ, τότε η επίδοσή της θα χρησιμοποιηθεί για τη διαμόρφωση της τιμής αναφοράς.

Τα στατιστικά στοιχεία που θα χρησιμοποιηθούν για την αξιολόγηση του κριτηρίου της σταθερότητας των τιμών θα πρέπει, βάσει της Συνθήκης, να καταρτίζονται σε συγκρίσιμη βάση λαμβανομένων υπόψη των διαφορών στους εθνικούς ορισμούς. Προκειμένου να ικανοποιηθεί η απαίτηση για τη συγκρισιμότητα που ορίζεται στη Συνθήκη, τον Οκτώβριο του 1995 το Συμβούλιο της ΕΕ θέσπισε έναν κανονισμό για τους Εναρμονισμένους Δείκτες Τιμών Καταναλωτή.

Οι Εναρμονισμένοι Δείκτες Τιμών Καταναλωτή (ΕΔΤΚ) θα αποτελέσουν τη βάση για την αξιολόγηση της σύγκλισης ως προς τον πληθωρισμό και θα είναι ουσιαστικής σημασίας για την άσκηση της ενιαίας νομισματικής πολιτικής στο Τρίτο Στάδιο.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π1

ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ ΤΙΜΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ ΤΟ 1996 ΜΕ ΒΑΣΗ
 ΤΟΥΣ ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΜΕΝΟΥΣ ΔΕΚΤΕΣ ΤΙΜΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ
 (ΕΔΤΚ) ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΕΘΝΙΚΟΥΣ ΔΕΙΚΤΕΣ (ΔΤΚ)
 (Ετήσιες Εκατοστιαίες Μεταβολές)

	ΕΔΤΚ ¹	ΔΤΚ	Διαφορά
Βέλγιο	1,8	2,1	-0,3
Δανία	1,9	2,1	-0,2
Γερμανία	1,2	1,5	-0,3
Ελλάδα	7,9	8,5	-0,6
Ισπανία	3,6	3,6	0,0
Γαλλία	2,1	2,0	0,1
Ιρλανδία	1,7	1,6	0,1
Ιταλία	4,0	3,9	0,1
Λουξεμβούργο	1,2	1,4	-0,2
Ολλανδία	1,5	2,1	-0,6
Αυστρία	1,8	1,9	-0,1
Πορτογαλία	2,9	3,1	-0,2
Φινλανδία	1,5	0,6	0,9
Σουηδία	0,8	0,7	0,1
Ην. Βασίλειο	-	2,9	-

¹ **ΕΔΤΚ:** Οι Δείκτες αυτοί προέκυψαν από την εναρμόνιση της μεθόδου κατάρτισης των ΔΤΚ των χωρών-μελών της ΕΕ

Σημείωση: Οι ρυθμοί του πληθωρισμού σύμφωνα με τον ΕΔΤΚ για το Ην. Βασίλειο δεν είναι διαθέσιμοι για το 1996.

ΠΗΓΗ: ENI, Ετήσια Έκθεση, Απρίλιος 1997, σελ. 66.

A.1.2. Το κριτήριο σύγκλισης επιτοκίων

Σύμφωνα με το κριτήριο αυτό η υποψήφια χώρα - μέλος, για το διάστημα ενός έτους πριν από την αξιολόγηση, θα πρέπει να έχει μέσο ονομαστικό μακροπρόθεσμο επιτόκιο που να μην υπερβαίνει εκείνο των τριών, **το πολύ**, κρατών - μελών με την καλύτερη επίδοση από πλευράς πληθωρισμού, περισσότερο από δύο ποσοστιαίες μονάδες. Τα επιτόκια υπολογίζονται βάσει μακροπρόθεσμων ομολόγων του Δημοσίου με σταθερό τοκομερίδιο ή συγκρίσιμων χρεογράφων, λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορές των εθνικών ορισμών.

Η Ελλάδα με το 1997 εξέδωσε για πρώτη φορά τίτλους πενταετούς, επταετούς και δεκαετούς διάρκειας με σταθερό τοκομερίδιο. Οι αποδόσεις αυτών των τίτλων αξιολογούνται για το κριτήριο του επιτοκίου. Επομένως, σε όποιον πίνακα γίνεται παράθεση μακροπρόθεσμου επιτοκίου για την Ελλάδα, πριν από το 1997, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ότι το επιτόκιο του πίνακα δεν είναι άμεσα συγκρίσιμο με τα επιτόκια των άλλων ευρωπαϊκών χωρών.

Η παρατήρηση για την ερμηνεία του κριτηρίου του πληθωρισμού ισχύει και για το κριτήριο των επιτοκίων. Δηλαδή, δεν είναι σαφές αν θα γίνει χρήση του αριθμητικού ή του γεωμετρικού μέσου των επιτοκίων για την κατάρτιση της τιμής αναφοράς. Όσον αφορά την ερμηνεία του κριτηρίου για τις χώρες του δεύτερου κύματος ισχύει πάλι το πιθανό

ενδεχόμενο να γίνει χρήση, για την τιμή αναφοράς, του επιτοκίου μιας χώρας εκτός ζώνης ευρώ αν έχει μία από τις τρεις καλύτερες επιδόσεις στον πληθωρισμό.

Η λογική του κριτηρίου των επιτοκίων βασίζεται στην άποψη ότι τα μακροπρόθεσμα επιτόκια ενσωματώνουν τις προβλέψεις της αγοράς για το μελλοντικό πληθωρισμό (Estrella and Hardouvelis [1990]). Μια χώρα θα πρέπει, επομένως, όχι μόνο να έχει πετύχει χαμηλούς ρυθμούς πληθωρισμού, αλλά να έχει πείσει και την κεφαλαιαγορά ότι ο χαμηλός πληθωρισμός θα παραμείνει και στο μέλλον. Επειδή η αντιπληθωριστική αξιοπιστία μιας χώρας δεν αποκτάται σε σύντομο χρονικό διάστημα, αλλά απαιτεί μακροχρόνια δείγματα επιτυχίας, το κριτήριο των επιτοκίων διασφαλίζει ότι μια χώρα με υψηλό μακροχρόνιο πληθωρισμό δεν θα μπορέσει να εισέλθει στη ζώνη του ευρώ χρησιμοποιώντας τεχνάσματα μείωσης του πληθωρισμού μόνο για το έτος αξιολόγησης.

A.1.3. Τα δημοσιονομικά κριτήρια

Τα δημοσιονομικά κριτήρια της Συνθήκης του Μάαστριχτ είναι δύο:

i) Το κριτήριο του δημοσιονομικού ελλείμματος.

Σύμφωνα με το κριτήριο αυτό, η χώρα - μέλος θεωρείται ότι επιτυγχάνει σταθερότητα δημόσιων οικονομικών, αν δεν

βρίσκεται σε κατάσταση υπερβολικού ελλείμματος, που σημαίνει ότι ο λόγος του δημόσιου ελλείμματος ως ποσοστό του ΑΕΠ δεν υπερβαίνει το 3%, εκτός αν ο λόγος σημειώνει **συνεχή και ουσιαστική** πτώση και έχει φθάσει σε επίπεδο **παραπλήσιο** της τιμής αναφοράς.

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ, αναγνωρίζοντας τους κινδύνους για τη σταθερότητα της Νομισματικής Ένωσης, εξαιτίας μιας ασύνετης δημοσιονομικής πολιτικής ορισμένων μελών της, προβλέπει ότι, από την έναρξη του Δευτέρου Σταδίου της Νομισματικής Ένωσης, το Συμβούλιο Υπουργών θα εξετάζει σε τακτά χρονικά διαστήματα τη δημοσιονομική κατάσταση των κρατών - μελών, για να ελέγχει αν τα κράτη - μέλη βρίσκονται σε κατάσταση υπερβολικού δημοσιονομικού ελλείμματος. Επίσης, από την έναρξη του Τρίτου Σταδίου και εφεξής προβλέπεται η επιβολή κυρώσεων στα κράτη-μέλη που σημειώνουν υπερβολικά ελλείμματα με βάση τις προβλέψεις του Συμφώνου Ανάπτυξης και Σταθερότητας.

ii) Το κριτήριο του δημόσιου χρέους.

Σύμφωνα με το κριτήριο αυτό, ο λόγος του δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ δεν θα πρέπει να υπερβαίνει το 60% του ΑΕΠ, εκτός αν ο λόγος μειώνεται **επαρκώς** και πλησιάζει την τιμή αναφοράς με **ικανοποιητικό** ρυθμό.

Η διατύπωση των δημοσιονομικών κριτηρίων στη Συνθήκη

αποτέλεσε αφειτηρία εκτενών συζητήσεων για την ακριβή ερμηνεία τους γιατί το κείμενο της Συνθήκης αφήνει αδιευκρίνιστα ορισμένα τεχνικά ζητήματα (Sachinides [1994]). Παραδείγματος χάρη, αναφορικά με την εξακρίβωση κατάστασης υπερβολικού ελλείμματος σε μία χώρα, η Συνθήκη ορίζει ότι:

«η σταθερότητα των δημόσιων οικονομικών καταδεικνύεται από την επίτευξη δημοσιονομικής κατάστασης χωρίς υπερβολικό δημοσιονομικό έλλειμμα».

Στο Πρωτόκολλο που επισυνάπτεται στη Συνθήκη διευκρινίζεται ότι το κριτήριο αυτό σημαίνει: «ότι τη στιγμή της εξέτασης δεν έχει ληφθεί απόφαση του Συμβουλίου για το κράτος - μέλος, όπως αναφέρεται στο Άρθρο 104 C, παράγραφος 6, όσον αφορά την ύπαρξη υπερβολικού ελλείμματος».

Το Άρθρο 104 C, καθορίζει τη διαδικασία διαπίστωσης του υπερβολικού ελλείμματος. Σύμφωνα με το Άρθρο 104 C, παράγραφος 2 και 3, η Επιτροπή συντάσσει έκθεση αν σε ένα κράτος - μέλος:

ί) ο λόγος του προβλεπόμενου ή υφιστάμενου δημοσιονομικού ελλείμματος προς το ΑΕΠ υπερβαίνει το 3% του ΑΕΠ, εκτός αν:

«ο λόγος σημειώνει ουσιαστική και συνεχή πτώση και έχει φθάσει σε επίπεδο παραπλήσιο της τιμής αναφοράς» είτε εναλλακτικά,

«η υπέρβαση της τιμής αναφοράς είναι απλώς **έκτακτη** και ο λόγος παραμένει **κοντά** στην τιμή αναφοράς».

ii) Ο λόγος του δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ υπερβαίνει το 60%, εκτός αν:

«ο λόγος μειώνεται **επαρκώς** και πλησιάζει την τιμή αναφοράς με **ικανοποιητικό** ρυθμό.

Επιπλέον, η Συνθήκη προβλέπει ότι η Επιτροπή

«πρέπει να λαμβάνει υπόψη της όλους τους άλλους **σχετικούς παράγοντες**».

Όπως φανερό, η διατύπωση της Συνθήκης αφήνει περιθώρια εναλλακτικής ερμηνείας των δημοσιονομικών κριτηρίων, καθώς εκφράσεις όπως «**ουσιαστική**», «**παραπλήσια**», «**επαρκώς**», «**ικανοποιητικό**», «**σχετικούς παράγοντες**» δεν μεταφράζονται σε συγκεκριμένα ποσοτικά δεδομένα. Αν λάβουμε υπόψη τη γνωμάτευση του Ecofin για τη διαπίστωση ύπαρξης υπερβολικού δημοσιονομικού ελλείμματος για το 1995 στις χώρες της ΕΕ, τότε μπορούμε να συμπεράνουμε ότι μείωση του δημόσιου χρέους κατά δύο ποσοστιαίες μονάδες θεωρείται **ικανοποιητική**.

Η παρουσία των προαναφερθεισών εκφράσεων στη Συνθήκη ερμηνεύτηκε από πολλούς σχολιαστές ως παραχώρηση των Γερμανών στις πιέσεις χωρών με δημοσιονομικά προβλήματα, όπως η Ιταλία, για να υπογράψουν τη Συνθήκη. Η παραχώρηση

όμως αυτή τελεί υπό αίρεση καθώς η Συνθήκη προβλέπει ότι η Επιτροπή μπορεί επίσης να συντάξει έκθεση αν - μολονότι εκπληρώνονται οι όροι του κριτηρίου - θεωρήσει ότι υπάρχει σε ένα κράτος - μέλος ο κίνδυνος υπερβολικού ελλείμματος. Τέλος, σύμφωνα με το Άρθρο 104 C, παράγραφος 6, το Συμβούλιο Υπουργών, με ειδική πλειοψηφία, μετά από σύσταση της Επιτροπής αποφασίζει, μετά από συνολική εκτίμηση, αν υφίσταται ή όχι υπερβολικό δημοσιονομικό έλλειμμα σε ένα κράτος - μέλος.

A.1.4. Το κριτήριο συμμετοχής στο Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών.

Το τελευταίο κριτήριο αναφέρεται στη σταθερότητα των συναλλαγματικών ισοτιμιών. Σύμφωνα με το κριτήριο αυτό, ένα κράτος - μέλος πρέπει να τηρήσει τα **κανονικά** περιθώρια διακύμανσης, που προβλέπει ο Μηχανισμός Συναλλαγματικών Ισοτιμιών του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος, κατά τα δύο τουλάχιστον έτη πριν από την εξέταση. Ειδικότερα, το κράτος - μέλος δεν πρέπει να έχει υποτιμήσει την κεντρική διμερή ισοτιμία του νομίσματός του έναντι του νομίσματος οποιουδήποτε άλλου κράτους - μέλους με δική του πρωτοβουλία μέσα στο ίδιο χρονικό διάστημα.

Ένα θέμα που ανέκυψε πρόσφατα σχετικά με το κριτήριο της συναλλαγματικής σταθερότητας είναι, αν οι χώρες, που

θέλουν να μετάσχουν στη Νομισματική Ένωση θα πρέπει να ενταχθούν στο Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών. Το ερώτημα αφορά τόσο τις χώρες του πρώτου κύματος που δεν πληρούν το σχετικό κριτήριο, αλλά πιθανολογούνται ότι θα συμμετάσχουν εξαρχής στη Νομισματική Ένωση (Ιταλία, Φινλανδία) όσο και εκείνες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίες δεν θα συμμετάσχουν από την αρχή στη ζώνη του ευρώ.

Όπως είναι γνωστό το Ην. Βασίλειο και η Σουηδία δεν συμμετέχουν στο Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών. Αν και η σχετική διάταξη στη Συνθήκη του Μάαστριχτ είναι σαφής και προϋποθέτει τη συμμετοχή της υποψήφιας χώρας στο Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών, εντούτοις η Ευρωπαϊκή Επιτροπή απέφυγε μέχρι στιγμής να διατυπώσει άποψη. Εικάζεται ότι η Επιτροπή επέλεξε να αφήσει το θέμα αναπάντητο για να μην προκαλέσει αναταραχή στις χρηματαγορές.

Πάντως, θα πρέπει να θεωρείται ως δεδομένο ότι, αν τελικά η Ιταλία και η Φινλανδία προκριθούν παρά το γεγονός μη - πλήρωσης του σχετικού κριτηρίου, τότε οι χώρες του δεύτερου κύματος θα απαλλαγούν από την υποχρέωση να συμμετάσχουν στο νέο Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών.

Α.2. Ποιες Χώρες θα Συμμετάσχουν εξ αρχής στη Νομισματική Ένωση.

Καθώς πλησιάζει η ημερομηνία επιλογής των χωρών, που θα συμμετάσχουν από την 1^η Ιανουαρίου 1999 στη ζώνη του ευρώ, οι απόψεις για α) την πιθανότητα έναρξης της ΟΝΕ στην προβλεπόμενη ημερομηνία και β) τον αριθμό των χωρών που θα συμμετάσχουν εξ αρχής, φαίνεται να συγκλίνουν. Έχουμε αποτελέσματα από μηνιαία επισκόπηση του Reuters, από το Νοέμβριο του 1996 έως και το Φεβρουάριο του 1998, ανάμεσα σε 45 περίπου οικονομολόγους από τράπεζες ή ερευνητικά ιδρύματα στις χώρες της ΕΕ σχετικά με την πιθανότητα να ξεκινήσει η Νομισματική Ένωση την 1^η Ιανουαρίου 1999.

Τα αποτελέσματα της δημοσκόπησης δείχνουν ότι το Φεβρουάριο του 1998 ποσοστό 93,2% των ερωτηθέντων θεωρεί ότι η Νομισματική Ένωση θα ξεκινήσει την 1/1/1999. Πρόκειται για το υψηλότερο ποσοστό από τότε που άρχισε η συγκεκριμένη έρευνα. Είναι σαφές ότι όλοι σχεδόν οι ερωτηθέντες θεωρούν αδιανόητη την καθυστέρηση για την έναρξη της Νομισματικής Ένωσης ή έστω μια αναβολή.

Παράγοντες που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε αναβολή έναρξης της ΟΝΕ υπάρχουν πολλοί: α) αυστηρή ερμηνεία των κριτηρίων, η οποία θα οδηγούσε σε μια Νομισματική Ένωση με μόνα μέλη το Λουξεμβούργο, τη Γαλλία, τη Φινλανδία και το

Ην. Βασίλειο (οι δύο τελευταίες χώρες δεν πληρούν το κριτήριο των συναλλαγματικών ισοτιμιών) καθώς είναι οι μόνες χώρες που πληρούν εντελώς τα δημοσιονομικά κριτήρια. Αν εκλάβουμε τη γνωμάτευση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής το 1997, περί διαπίστωσης της παρουσίας υπερβολικού δημοσιονομικού ελλείμματος σε χώρες μέλη της ΕΕ κατά το 1996, ως σημείο αναφοράς, τότε στις χώρες που πληρούν τα κριτήρια προστίθενται η Ολλανδία, η Δανία και η Ιρλανδία, β) η Συνθήκη ορίζει ότι η έναρξη της ΝΕ γίνεται αυτόματα μετά την απόφαση του Συμβουλίου των Αρχηγών Κρατών ή των Κυβερνήσεων. Το συνταγματικό δικαστήριο όμως της Γερμανίας έχει αποφασίσει, πρώτον, ότι οι αποφάσεις του Συμβουλίου των Αρχηγών Κρατών ή Κυβερνήσεων θα πρέπει να στηρίζονται σε αυστηρή ερμηνεία των οικονομικών κριτηρίων της Συνθήκης και, δεύτερον, ότι απαιτείται και η έγκριση του Γερμανικού κοινοβουλίου.

Παρ' όλους τους αστάθμητους παράγοντες, διαφαίνεται από τις απαντήσεις των ερωτηθέντων ότι, κατά την εκτίμησή τους, το πολιτικό κόστος της αναβολής ή έστω της καθυστέρησης έναρξης της ΝΕ είναι τόσο μεγάλο ώστε θεωρούν μάλλον απαγορευτική τέτοια εξέλιξη και γι' αυτό και το ποσοστό πιθανότητας έναρξης της ΝΕ την 1/1/1999 έφθασε το Φεβρουάριο του 1998 στο 93,2%.

Έχουμε αποτελέσματα δημοσκοπήσεων του Reuters το

Φεβρουάριο του 1997 και το Φεβρουάριο του 1998, σχετικά με την πιθανότητα συμμετοχής μιας χώρας στη Νομισματική Ένωση την 1^η Ιανουαρίου 1999. Όσον αφορά τον αριθμό των χωρών, που θα συμμετάσχουν από την αρχή, βλέπουμε ότι οι προβλέψεις συγκλίνουν στον αριθμό των 11 χωρών. Οι 3 χώρες που προστέθηκαν στον κατάλογο των πιθανών χωρών είναι η Ισπανία, η Πορτογαλία και η Ιταλία. Εκτιμούμε ότι οι πιθανές αντιρρήσεις της Γερμανίας και της Ολλανδίας για τη συμμετοχή της Ιταλίας θα παρακαμφθούν. Η Γαλλία θεωρεί αδιανόητη την έναρξη της ΝΕ χωρίς την Ιταλία, καθώς μια τέτοια εξέλιξη θα έδινε τη δυνατότητα στην Ιταλία να εκμεταλλευτεί τη συναλλαγματική ισοτιμία της λιρέτας για την προώθηση των εξαγωγών της αλλά και θα καθιστούσε την Νομισματική Ένωση μια ένωση του Γερμανικού μπλοκ με τη Γαλλία. Αν λάβουμε υπόψη ότι η δημιουργία της Νομισματικής Ένωσης έχει σταματήσει προ πολλού να στηρίζεται αποκλειστικά στα συμπεράσματα της οικονομικής θεωρίας για τις «άριστες νομισματικές περιοχές», τότε είναι πολύ πιθανό η Ιταλία να είναι παρούσα στην έναρξη της Νομισματικής Ένωσης. Αν, τελικά, η Ιταλία δεν συμπεριληφθεί στις χώρες του πρώτου κύματος, θα πρέπει να θεωρείται ως δεδομένο ότι θα έχει διασφαλίσει επίσημα την ένταξή της στη Νομισματική Ένωση, σε χρονικό διάστημα μικρότερο του ενός έτους μετά τη δημιουργία της.

Τέλος, η Ελλάδα, η Σουηδία, η Δανία και το Ηνωμένο Βασίλειο συγκεντρώνουν μηδενική ή πολύ χαμηλή πιθανότητα συμμετοχής είτε επειδή έχουν δηλώσει ότι δεν επιθυμούν τη συμμετοχή, είτε επειδή δεν πληρούν τα κριτήρια. Διαπιστώνουμε, λοιπόν, ότι η Νομισματική Ένωση θα ξεκινήσει με το μέγιστο αριθμό κρατών.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

ΕΝΙΑΙΑ ΑΓΟΡΑ

Η δημιουργία ενιαίας αγοράς με την έννοια ενός οικονομικού χώρου στον οποίο θα μπορούν να κυκλοφορούν ελεύθερα πρόσωπα, αγαθά, υπηρεσίες και κεφάλαια, υπήρξε από τους πρωταρχικούς ιδρυτικούς στόχους της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Όμως, παρά τις προσπάθειες της Κοινότητας για τη δημιουργία ενός ενιαίου οικονομικού χώρου, 27 χρόνια μετά την υπογραφή της Συνθήκης της Ρώμης, η Λευκή Βίβλος (European Commission [1985]) διαπίστωνε ότι η ενιαία αγορά δεν είχε επιτευχθεί ακόμη. Η Λευκή Βίβλος πρότεινε την εξάλειψη όλων των φυσικών, τεχνικών και φορολογικών εμποδίων με στόχο την εγκαθίδρυση της ενιαίας αγοράς μέχρι το 1992. Ο στόχος αυτός ενσωματώθηκε το Δεκέμβριο του 1985

στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (ΕΕΠ).

Με την υπογραφή της ΕΕΠ, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα ξεπέρασε πολυετή κρίση, η οποία απειλούσε να καταστρέψει το θεμέλιο της Κοινότητας, την Κοινή Αγορά. Την περίοδο επικύρωσης της ΕΕΠ, η Ευρώπη μόλις άρχισε να συνέρχεται από την οικονομική δυσπραγία των αρχών της δεκαετίας του 1980. Η νέα πρωτοβουλία για την εγκαθίδρυση της ενιαίας αγοράς μέχρι το 1992 έδωσε νέα ώθηση στη διαδικασία ολοκλήρωσης της Ευρώπης. Σε αντίθεση με το παρελθόν, όταν η λήψη και η υλοποίηση αποφάσεων σε κοινοτικό επίπεδο ήταν εξαιρετικά αργές, οι χώρες της Κοινότητας αντιμετώπιζαν με τη νέα πρόκληση στάθηκαν συνεπείς στις χρονικές δεσμεύσεις της Λευκής Βίβλου, με αποτέλεσμα στο τέλος του 1992 η εξάλειψη των εμποδίων που αναφέρονται στη Λευκή Βίβλο να έχει προχωρήσει σε ικανοποιητικό βαθμό.

Η πορεία δημιουργίας της ενιαίας αγοράς δεν μπορεί να έχει καταληκτική ημερομηνία, καθώς αποτελεί συνεχή διαδικασία ολοκλήρωσης των εθνικών αγορών σε ένα ενιαίο σύνολο που ξεπερνά κατά πολύ το χρονικό ορόσημο του 1992. Η παρέλευση όμως 6 ετών από την καταληκτική ημερομηνία του 1992 επιτρέπει αποτίμηση των επιτευγμάτων της ενιαίας αγοράς μέχρι σήμερα. Η Επιτροπή δημοσίευσε έκθεση (European Commission [1996]), η οποία επιβεβαιώνει σε σημαντικό βαθμό τις αισιόδοξες εκτιμήσεις της έκθεσης Cecchini.

Σύμφωνα λοιπόν με την έκθεση, όσον αφορά τους καταναλωτές, τα οφέλη προήλθαν:

- Από τη δημιουργία συνθηκών υγιούς ανταγωνισμού τόσο στον τομέα των μεταποιητικών επιχειρήσεων όσο και στο χώρο των επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών.
- Από την προσφορά μιας σειράς νέων υπηρεσιών και καταναλωτικών προϊόντων τόσο στο δημόσιο όσο και τον ιδιωτικό τομέα, αλλά και στους καταναλωτές σε αρκετά χαμηλές τιμές κυρίως σε τομείς όπως οι μεταφορές, οι τηλεπικοινωνίες και οι χρηματοοικονομικές υπηρεσίες.
- Από την ταχύτερη και οικονομικότερη διακίνηση αγαθών εξαιτίας της κατάργησης των συνοριακών εμποδίων. Η κατάργηση των εμπορικών εμποδίων οδήγησε στην αύξηση της αξίας των εξαγωγών των βιομηχανικών προϊόντων κατά 20-30%.
- Από την ελεύθερη μετακίνηση και διαμονή των πολιτών στις χώρες - μέλη.

Από την άλλη πλευρά, όσον αφορά το σύνολο της οικονομίας, η ύπαρξη ενιαίας αγοράς, *ceteris paribus*, συνέβαλε:

- Στη δημιουργία 300.000 - 900.000 θέσεων εργασίας στην ΕΕ
- Στην επιπλέον αύξηση του εισοδήματος των 15 χωρών - μελών κατά 1,0 - 1,5% (περίπου 60-80 δισεκ. ECU) την περίοδο 1987-1993.

- Στη συγκράτηση του πληθωρισμού κατά 1,0% - 1,5%.
- Στη συνοχή και οικονομική σύγκλιση των μελών της ΕΕ. Η Ιρλανδία, η Ισπανία, η Πορτογαλία είδαν τις οικονομίες τους να αναπτύσσονται με ρυθμούς ταχύτερους από το μέσο όρο ανάπτυξης της οικονομίας της Κοινότητας.

Αναφορικά με την πορεία ολοκλήρωσης της ενιαίας αγοράς, η Έκθεση επισημαίνει ότι οι χώρες - μέλη έχουν επικυρώσει πάνω από το 90% της απαιτούμενης νομοθεσίας. Τα οφέλη από την ενιαία αγορά θα ήταν ακόμη περισσότερο αισθητά στην ανάπτυξη, τον ανταγωνισμό και την απασχόληση, αν η κάθε χώρα - μέλος εφάρμοζε με γρηγορότερους ρυθμούς τις αποφάσεις της Κοινότητας. Για το λόγο αυτό, η Κοινότητα προτείνει σειρά από πολιτικές και ρυθμίσεις που πρέπει να υιοθετηθούν από τις χώρες - μέλη προκειμένου να επισπευσθούν οι διαδικασίες εφαρμογής των προτάσεών της.

Σύμφωνα με τις προτάσεις της Κοινότητας, πρέπει με γρήγορους ρυθμούς σε εθνικό επίπεδο να απλοποιηθεί η νομοθεσία και να μειωθεί η υπέρμετρη φορολογία, που εμποδίζει την ανάπτυξη του ανταγωνισμού και της ανταγωνιστικότητας. Σε κοινοτικό επίπεδο πρέπει να γίνουν σημαντικά βήματα σε θέματα «κλειδιά», όπως η εναρμόνιση της φορολογίας, η υιοθέτηση κοινής νομοθεσίας για το καταστατικό των εταιρειών και η περαιτέρω διευκόλυνση στη

μετακίνηση εργαζομένων στα όρια της Κοινότητας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ

ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ

Το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Ίδρυμα, με έδρα τη Φρανκφούρτη, ιδρύθηκε την 1^η Ιανουαρίου 1994 αντικαθιστώντας την Επιτροπή Διοικητών των κεντρικών τραπεζών της ΕΕ και θα καταργηθεί μόλις δημιουργηθεί το ΕΚΣΤ. Μέλη του είναι οι κεντρικές τράπεζες των κρατών - μελών, ενώ όργανο λήψης αποφάσεων είναι το Συμβούλιο του ΕΝΙ, το οποίο απαρτίζεται από τον Πρόεδρο του ΕΝΙ και τους Διοικητές των κεντρικών τραπεζών των κρατών - μελών. Στις συνεδριάσεις του ΕΝΙ μπορούν να συμμετέχουν, χωρίς δικαίωμα ψήφου, και ο Πρόεδρος του Συμβουλίου και ένα μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η δημιουργία του ΕΝΙ και οι αρμοδιότητές του περιγράφονται από τις σχετικές διατάξεις της Συνθήκης του Μάαστριχτ (Άρθρο 109 F και το προσαρτώμενο Πρωτόκολλο). Ο γενικότερος σκοπός του ΕΝΙ είναι να προετοιμάσει, μέσω της δημιουργίας των αναγκαίων συνθηκών, την ομαλή μετάβαση στο Τρίτο Στάδιο της Νομισματικής Ένωσης.

Μέσα στα πλαίσια των καθηκόντων του, το ENI υποχρεούται να ενισχύει το συντονισμό της πολιτικής των χωρών - μελών με σκοπό την προώθηση υψηλού βαθμού μακροοικονομικής σύγκλισης. Κατά την εκπλήρωση της αποστολής του το ENI λειτουργεί σύμφωνα με την αρχή ότι πρωταρχικός σκοπός της νομισματικής πολιτικής είναι η διασφάλιση της σταθερότητας των τιμών.

Αν και η ευθύνη για την άσκηση της νομισματικής πολιτικής, κατά τη διάρκεια του Δεύτερου Σταδίου, εξακολουθεί να ανήκει στις εθνικές αρχές, το ENI προσφέρει ένα πλαίσιο για την ανταλλαγή απόψεων και πληροφοριών σε θέματα νομισματικής πολιτικής. Το ENI μπορεί να διατυπώνει γνώμες ή συστάσεις για τον προσανατολισμό της νομισματικής και συναλλαγματικής πολιτικής, καθώς και για τα μέτρα που λαμβάνει κάθε κράτος - μέλος. Τέλος, το ENI μπορεί να υποβάλλει στις κυβερνήσεις και το Συμβούλιο Υπουργών γνώμες ή συστάσεις σχετικά με πολιτικές, που ενδεχόμενα επηρεάζουν την εσωτερική ή εξωτερική νομισματική πολιτική της ΕΕ ή τη λειτουργία του ΜΣΙ.

Το ENI είναι υπεύθυνο να εκτελεί όλες τις απαιτούμενες προπαρασκευαστικές ενέργειες για την εγκαθίδρυση του ΕΣΚΤ, την άσκηση ενιαίας νομισματικής πολιτικής και τη δημιουργία ενιαίου νομίσματος στο Τρίτο Στάδιο. Ειδικότερα, το ENI είχε υποχρέωση, το αργότερο μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου του

1996, να προσδιορίσει το κανονιστικό, οργανωτικό και υλικοτεχνικό πλαίσιο που χρειάζεται το ΕΣΚΤ για να ασκεί τα καθήκοντά του στο Τρίτο Στάδιο. Ήδη, το ΕΝΙ έχει εκδώσει μελέτες με προτάσεις για το πλαίσιο άσκησης νομισματικής πολιτικής (ΕΜΙ [1997α], [1997β], [1997γ]), για το Διευρωπαϊκό Αυτοματοποιημένο Σύστημα Ταχείας Διαβίβασης Κεφαλαίων σε πραγματικό χρόνο (TARGET), (ΕΜΙ [1997δ]), κ.ά.

Οι εκθέσεις για την πρόοδο των προπαρασκευαστικών ενεργειών ανακοινώνονται στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, τη Νομισματική Επιτροπή και μία φορά το χρόνο στο Συμβούλιο των Υπουργών. Τέλος, το ΕΝΙ συντάσσει ετήσια έκθεση για την πρόοδο των κρατών - μελών ως προς την εκπλήρωση των υποχρεώσεών τους σε σχέση με τα οικονομικά κριτήρια της Συνθήκης του Μάαστριχτ. Στο πλαίσιο των καθηκόντων του, το ΕΝΙ υποβάλλει ειδική έκθεση, στην οποία αναλύει τα θεσμικά χαρακτηριστικά των κεντρικών τραπεζών και αξιολογεί την πρόοδο προς τη σύγκλιση σε σχέση με τις καταστατικές απαιτήσεις, που πρέπει να πληρούν προκειμένου να καταστούν αναπόσπαστο τμήμα του ΕΣΚΤ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Δ

Η ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

Στην οικονομική βιβλιογραφία έχει διατυπωθεί η υπόθεση και έχει επιβεβαιωθεί από ορισμένες εμπειρικές μελέτες (Bade and Parkin [1980]), Grilli et. Al, [1991], Alesina and Summers [1993]) ότι η πολιτική και οικονομική ανεξαρτησία μιας κεντρικής τράπεζας συσχετίζεται με τη διασφάλιση της νομισματικής σταθερότητας. Η οικονομική ανεξαρτησία μιας κεντρικής τράπεζας ορίζεται με βάση ορισμένα κριτήρια όπως για παράδειγμα, αν η τράπεζα έχει κατοχυρώσει το δικαίωμα να χαράσσει και να εφαρμόζει τη νομισματική και συναλλαγματική πολιτική και να μη χρηματοδοτεί άμεσα ή έμμεσα το Δημόσιο. Η πολιτική ανεξαρτησία προϋποθέτει ότι η ηγεσία της τράπεζας δεν επηρεάζεται από πολιτικές πιέσεις. Αυτό ουσιαστικά διασφαλίζεται όταν η διαδικασία επιλογής και ορισμού των διοικητικών οργάνων, η διάρκεια θητείας και η δυνατότητα ανανέωσής της αποσυνδέονται από τον εκλογικό πολιτικό κύκλο.

Με γνώμονα την επιτυχή αντιπληθωριστική πολιτική της ανεξάρτητης κεντρικής Τράπεζας της Γερμανίας αλλά και των Η.Π.Α. και με την πίεση της Γερμανίας, η οποία για να

εγκαταλείψει την αυτόνομη νομισματική πολιτική της επιθυμούσε να αντικαταστήσει τη Bundesbank με μια κεντρική τράπεζα εξίσου ισχυρή και ανεξάρτητη, οι συντάκτες της Συνθήκης του Μάαστριχτ φρόντισαν να εξασφαλίσουν την οικονομική και πολιτική ανεξαρτησία του ΕΣΚΤ. Έτσι, πρωταρχικός σκοπός του ΕΣΚΤ είναι η διατήρηση της σταθερότητας των τιμών.

Μάλιστα, η καταστατική διάταξη, που αναφέρεται στον πρωταρχικό στόχο της ΣΚΤ να διατηρήσει τη σταθερότητα των τιμών, είναι ισχυρότερη από την ανάλογη καταστατική διάταξη της Bundesbank. Για την τελευταία, το καταστατικό δεν προσδιορίζει απευθείας ως πρωταρχικό στόχο τη σταθερότητα των τιμών, αλλά ορίζει ότι ρυθμίζει την κυκλοφορία του χρήματος με έμμεση επιδίωξη τη διασφάλιση της αξίας του νομίσματος. Η διάταξη είναι ακόμη πιο αδύνατη στην περίπτωση της Federal Reserve (Kenen [1995]).

Για να διασφαλιστεί περαιτέρω η οικονομική ανεξαρτησία της ΕΚΤ, η Συνθήκη απαγορεύει στο ΕΣΚΤ να παρέχει πιστωτικές ευκολίες σε όργανα της ΕΕ, σε εθνικές κυβερνήσεις και σε άλλους κρατικούς φορείς. Επίσης, απαγορεύει στο ΕΣΚΤ την αγορά δημόσιων τίτλων από την πρωτογενή αγορά. Τέλος, για να διασφαλιστεί το ΕΣΚΤ από πληθωριστική έκρηξη, στην περίπτωση χρεοκοπίας κράτους - μέλους της ΝΕ, η Συνθήκη απαγορεύει στην Ευρωπαϊκή Ένωση να

αναλάβει ή να εξυπηρετήσει δανειακές υποχρεώσεις κρατών - μελών (Άρθρο 104 Β).

Τέλος, μεγάλη έμφαση δόθηκε από τους συντάκτες της Συνθήκης στην καταστατική κατοχύρωση της πολιτικής ανεξαρτησίας του ΕΣΚΤ. Η Συνθήκη (Άρθρο 107) διασφαλίζει ότι κατά την άσκηση των εξουσιών και την εκτέλεση των καθηκόντων και υποχρεώσεων που τους αναθέτει η ΕΚΤ, οι εθνικές κεντρικές τράπεζες αλλά και τα όργανα λήψης αποφάσεων των ιδρυμάτων αυτών δεν ζητούν ή δεν δέχονται υποδείξεις από κοινοτικά όργανα ή οργανισμούς ή από κυβέρνηση κρατών - μελών.

Οι διατάξεις που προσδιορίζουν τον τρόπο διορισμού, τη διάρκεια και την ανανέωση της θητείας των μελών των οργάνων λήψης αποφάσεων του ΕΣΚΤ ενισχύουν την ανεξαρτησία του από την πολιτική εξουσία. Έτσι, η θητεία του Προέδρου, του Αντιπροέδρου και των μελών του Εκτελεστικού Συμβουλίου της ΕΚΤ είναι οκταετής και μη ανανεώσιμη ώστε το Εκτελεστικό Συμβούλιο να μην υποχωρεί έναντι πολιτικών αιτημάτων προκειμένου να εξασφαλίσει νέα θητεία, ενώ η θητεία των Διοικητών των κεντρικών τραπεζών των χωρών - μελών πρέπει να είναι τουλάχιστον πενταετής.

Η πολιτική ανεξαρτησία που έχει διασφαλίσει το ΕΣΚΤ είναι τέτοιου μεγέθους που έχει προκαλέσει πολλά ερωτηματικά σχετικά με την παρουσία «δημοκρατικού

ελλείμματος» στον έλεγχο των ενεργειών του ΕΣΚΤ. Βέβαια, η Συνθήκη προβλέπει ότι η ΕΚΤ υποχρεούται να δημοσιεύει μια τριμηνιαία έκθεση για τις δραστηριότητες του ΕΣΚΤ και να υποβάλλει σε ετήσια βάση έκθεση στο Συμβούλιο Υπουργών, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Επιπροσθέτως, ο Πρόεδρος της ΕΚΤ θα παρουσιάζει την έκθεση αυτή στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο Υπουργών. Τέλος, ο Πρόεδρος ή τα μέλη του Εκτελεστικού Συμβουλίου της ΕΚΤ μπορούν να εμφανίζονται σε επιτροπές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου κατ' αίτηση του Κοινοβουλίου ή μετά από δική τους πρωτοβουλία. Παρά την παρουσία των προβλέψεων που προαναφέρθηκαν, δεν παύει να αποτελεί γεγονός ότι συγκριτικά με τη Federal Reserve των Η.Π.Α. και τη Bundesbank, η ΕΚΤ έχει περισσότερους βαθμούς ελευθερίας, επειδή το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δεν έχει ούτε τις αρμοδιότητες ούτε και τη δύναμη του Γερμανικού κοινοβουλίου ή του Κογκρέσου των Η.Π.Α. Επιπλέον, τα δύο προαναφερθέντα σώματα έχουν το δικαίωμα να τροποποιήσουν τη νομοθεσία, που καθορίζει την ευθύνη και τις αρμοδιότητες της κεντρικής τράπεζας, ακόμη και να προχωρήσουν στη διάλυσή της. Αντίθετα, το Καταστατικό του ΕΣΚΤ τροποποιείται μόνο με τη σύμφωνη γνώμη όλων των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης με εξαίρεση ορισμένες διατάξεις, οι οποίες μπορούν να τροποποιηθούν από το Συμβούλιο Υπουργών

με ειδική πλειοψηφία (Kenen [1995]).

Παρά την καταστατική διασφάλιση της οικονομικής και πολιτικής ανεξαρτησίας του ΕΣΚΤ, έχει διατυπωθεί η άποψη (Χαλικιάς, [1996]) ότι η θεσμική κατοχύρωση της ανεξαρτησίας είναι αναγκαία αλλά όχι και ικανή προϋπόθεση για τη διασφάλιση της σταθερότητας των τιμών. Η άποψη αυτή θεμελιώνεται με βάση το επιχείρημα ότι η πολιτική και η νομική ανεξαρτησία δεν διασφαλίζεται από το νομικό πλαίσιο αλλά από την ακολουθούμενη πρακτική. Σύμφωνα με την άποψη αυτή, η ανάθεση της ευθύνης για τη χάραξη της συναλλαγματικής πολιτικής του ευρώ ως προς τα τρίτα νομίσματα, στο Συμβούλιο Υπουργών και όχι στο ΕΣΚΤ, μπορεί να έχει πληθωριστικές επιπτώσεις (Gros and Thygesen, [1992]). Αναφέρεται ως παράδειγμα παραβίασης της ανεξαρτησίας κεντρικής τράπεζας η εμπειρία από τη νομισματική ενοποίηση της Γερμανίας με τη Λαϊκή Δημοκρατία της Γερμανίας, η οποία προκάλεσε ρήξη στις σχέσεις της Bundesbank με τη Γερμανική κυβέρνηση αναφορικά με το θέμα ισοτιμίας του Ανατολικο - γερμανικού μάρκου με το μάρκο.

Μια άλλη πιθανή αιτία να αποτύχει η νομισματική σταθερότητα που αναφέρεται συχνά είναι η συμμετοχή στο Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ εκπροσώπων χωρών με μεγαλύτερη ανεκτικότητα στον πληθωρισμό (Alesina and Grilli [1992]). Σύμφωνα με αυτή την άποψη, η συμμετοχή τους στο Διοικητικό

Συμβούλιο πιθανώς να επηρεάσει τις πληθωριστικές προσδοκίες αυξητικά, ιδιαίτερα σε περιόδους με υψηλή ανεργία.

Αναφορικά με το θέμα για την ευθύνη χάραξης συναλλαγματικής πολιτικής, το Συμβούλιο, στη Σύνοδο που πραγματοποιήθηκε στο Λουξεμβούργο στις 12 και 13 Δεκεμβρίου 1997, αποφάσισε ότι το Ecofin θα χαράσσει τις γενικές κατευθυντήριες αρχές της συναλλαγματικής πολιτικής μόνο σε εξαιρετικές περιστάσεις, όπως, όταν διαπιστώνεται ότι η συναλλαγματική ισοτιμία του ευρώ έναντι άλλων νομισμάτων έχει απομακρυνθεί από τη μακροχρόνια τιμή ισορροπίας της. Επιπροσθέτως, αποφασίστηκε ότι σε αυτήν την περίπτωση οι αποφάσεις του Ecofin θα πρέπει να είναι συνεπεία με τον πρωταρχικό στόχο της ΕΚΤ για τη διατήρηση της σταθερότητας των τιμών.

Αναφορικά με το θέμα συμμετοχής στο Διοικητικό Συμβούλιο του ΕΣΚΤ εκπροσώπων χωρών με μεγαλύτερη ανεκτικότητα στον πληθωρισμό, θα πρέπει να διευκρινίσουμε ότι η παρουσία των κριτηρίων σύγκλισης στη Συνθήκη έχει μεταξύ άλλων ως στόχο την προαγωγή μιας κοινής αντίληψης για την αναγκαιότητα της ονομαστικής σύγκλισης των χωρών. Ταυτόχρονα, η παρουσία του Συμφώνου Ανάπτυξης και Σταθερότητας και η δέσμευση που απορρέει από τον καταστατικό στόχο για την επίτευξη σταθερότητας των τιμών διασφαλίζουν ότι η εμπέδωση μιας κοινής αντίληψης για μία ενιαία στάση

απέναντι στα πλεονεκτήματα του χαμηλού πληθωρισμού θα συνεχιστεί και στο Τρίτο Στάδιο. Κατά συνέπεια, η παρουσία στο Διοικητικό Συμβούλιο του ΕΣΚΤ εκπροσώπων από χώρες, που στο παρελθόν επέδειξαν ανεκτικότητα στον πληθωρισμό, δεν πρόκειται να επηρεάσει το ΕΣΚΤ στην επίτευξη του πρωταρχικού του στόχου.

Για να αποκτήσει το ΕΣΚΤ τη νομική του ανεξαρτησία συγχρόνως με την ίδρυσή του, η Συνθήκη ορίζει ότι μέχρι την ημερομηνία συγκρότησης της ΕΚΤ τα κράτη - μέλη υποχρεούνται να εξαλείψουν τις ασυμβατότητες μεταξύ των εθνικών νομοθεσιών, του καταστατικού της εθνικής κεντρικής τράπεζας και του ΕΣΚΤ. Το ΕΝΙ, σύμφωνα με τη Συνθήκη, αξιολογεί και την επιτευχθείσα νομική σύγκλιση. Τα αποτελέσματα αξιολόγησης του 1997 περιέχονται στο ΕΜΙ (1997ε). Η Ελλάδα, στο πλαίσιο της προετοιμασίας της για τη συμμετοχή της στην ΟΝΕ, κατοχύρωσε νομοθετικά την ανεξαρτησία της Τράπεζας της Ελλάδος.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ε

ΕΚΤ, ΕΣΚΤ ΚΑΙ ΤΟ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ
ΑΣΚΗΣΗΣ ΤΗΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
ΣΤΟ ΤΡΙΤΟ ΣΤΑΔΙΟΕ.1. Το Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών και
η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.

Το ΕΔΚΤ θα απαρτίζεται από την ΕΚΤ και τις κεντρικές τράπεζες των χωρών - μελών που θα συμμετάσχουν στη ΝΕ. Η Διοίκηση της ΕΚΤ θα ασκείται από το Διοικητικό Συμβούλιο, το οποίο θα αποτελείται από τα μέλη του Εκτελεστικού Συμβουλίου και τους Διοικητές των κεντρικών τραπεζών των χωρών της ζώνης του ευρώ και συνεδριάζει 10 τουλάχιστον φορές το χρόνο. Οι αποφάσεις θα λαμβάνονται με απλή πλειοψηφία εκτός αν ορίζεται διαφορετικά από το καταστατικό. Σε περίπτωση ισοψηφίας υπερισχύει η ψήφος του προέδρου.

Το Εκτελεστικό Συμβούλιο, το οποίο θα ασκεί τη νομισματική πολιτική που θα αποφασίσει το Διοικητικό Συμβούλιο, θα αποτελείται από τον Πρόεδρο, ο οποίος θα προεδρεύει και του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΚΤ, τον Αντιπρόεδρο και τέσσερα το πολύ μέλη. Τα μέλη του Εκτελεστικού Συμβουλίου θα διορίζονται μετά από κοινή συμφωνία των αρχηγών των χωρών - μελών για περίοδο οκτώ

ετών. Η θητεία τους δεν θα είναι ανανεώσιμη και ειδικά για τα μέλη του πρώτου Συμβουλίου υπάρχει η πρόβλεψη ότι η θητεία του Αντιπροέδρου μπορεί να περιοριστεί σε τέσσερα έτη, ενώ των υπολοίπων μελών μπορεί να οριστεί μεταξύ πέντε και οκτώ ετών.

Για όσο χρονικό διάστημα εξακολουθούν να υπάρχουν χώρες - μέλη της ΕΕ εκτός της ΝΕ θα υπάρχει και ένα τρίτο Συμβούλιο για τη λήψη αποφάσεων, το Γενικό Συμβούλιο της ΕΚΤ, στο οποίο μετέχουν ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος του Εκτελεστικού Συμβουλίου και οι Διοικητές των κεντρικών τραπεζών των χωρών - μελών της ΕΕ.

Σύμφωνα με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, ο στόχος του ΕΣΚΤ θα είναι η σταθερότητα των τιμών και μόνο εφόσον έχει επιτευχθεί η επιδίωξη αυτή, θα υποστηρίζει τις λοιπές πολιτικές δραστηριότητες της ΕΕ (προώθηση της αρμονικής της ισορροπης ανάπτυξης των οικονομικών δραστηριοτήτων στη μονιμότερου χαρακτήρα και μη πληθωριστική ανάπτυξη που σέβεται το περιβάλλον κ.ά.), που αναφέρονται στο Άρθρο 2 της Συνθήκης. Η ΕΚΤ θα έχει το αποκλειστικό προνόμιο να εκδίδει χαρτονομίσματα, να ασκεί παρεμβάσεις στις αγορές συναλλάγματος, να διαχειρίζεται τα συναλλαγματικά διαθέσιμα των κεντρικών τραπεζών, να χαράσσει και να εκτελεί την κοινή νομισματική πολιτική. Τα κέρδη της ΕΚΤ θα κατανέμονται ως εξής: ένα ποσοστό των κερδών, το οποίο δεν

μπορεί να υπερβαίνει το 20% των καθαρών θα μεταφέρεται στο γενικό αποθεματικό, το υπόλοιπο ποσοστό θα διανέμεται στους μετόχους της ΕΚΤ, με βάση το ποσοστό συμμετοχής τους στο εταιρικό κεφάλαιο.

Ε.2. Νομισματική Πολιτική στο Τρίτο Στάδιο.

Ε.2.1. Η στρατηγική της νομισματικής πολιτικής.

Στην έκθεση «The single Monetary Policy in the Stage Three: Elements of the Monetary Policy Strategy of the ESCB» Φεβρουάριος 1997, το ΕΝΙ προέβη στην αξιολόγηση πέντε υποψήφιων στρατηγικών. Με βάση ορισμένες κατευθυντήριες αρχές, το ΕΝΙ περιόρισε τις υποψήφιες στρατηγικές σε δύο: α) τη στρατηγική υιοθέτησης ενδιάμεσου στόχου και β) τη στρατηγική καθορισμού άμεσου στόχου για τον πληθωρισμό. Στην εφαρμογή, η διάκριση των δύο αυτών στρατηγικών καθίσταται εξαιρετικά δύσκολη, ενώ αρκετές χώρες έχουν υιοθετήσει παραλλαγές που ενσωματώνουν στοιχεία και από τις δύο στρατηγικές.

Ε.2.2. Το οργανωτικό πλαίσιο άσκησης νομισματικής Πολιτικής στο Τρίτο Στάδιο.

Τον Ιανουάριο του 1997, το ΕΝΙ δημοσίευσε έκθεση με

τίτλο «The Single Monetary Policy in Stage Three: Specification of the Operational Framework», ενώ το Σεπτέμβριο του 1997 δημοσιεύτηκε δεύτερη έκθεση με τίτλο "The Single Monetary Policy in Stage Three: General Documentation on ESCB Monetary Policy instruments and Procedures". Στις δύο αυτές εκθέσεις παρουσιάζεται το λειτουργικό πλαίσιο για την άσκηση της νομισματικής πολιτικής. Σύμφωνα με την τελευταία έκθεση, το ΕΣΚΤ για την άσκηση της νομισματικής πολιτικής θα χρησιμοποιεί κυρίως πράξεις ανοικτής αγοράς και θα παρέχει δύο πάγιες διευκολύνσεις. Παράλληλα, το ΕΣΚΤ θα έχει τη δυνατότητα, αν το επιθυμεί, να επιβάλλει υποχρεωτικές καταθέσεις στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Το ΕΣΚΤ θα έχει στη διάθεσή του τέσσερα είδη πράξεων ανοικτής αγοράς: α) πράξεις βασικής αναχρηματοδότησης, β) πιο μακροπρόθεσμες πράξεις αναχρηματοδότησης, γ) παρεμβάσεις ανοικτής αγοράς για την εξομάλυνση βραχυπροθέσμων διακυμάνσεων της ρευστότητας, δ) διαρθρωτικές πράξεις.

Τέλος, το ΕΣΚΤ θα παρέχει δύο πάγιες διευκολύνσεις για να διασφαλιστεί η παροχή ή η απορρόφηση ρευστότητας στη διάρκεια μιας ημέρας. Οι διευκολύνσεις αυτές θα οριοθετούν και το πλαίσιο εντός του οποίου θα κινούνται τα επιτόκια της μιας ημέρας. Το σύστημα των ελάχιστων υποχρεωτικών καταθέσεων θα είναι επίσης διαθέσιμο ώστε να

χρησιμοποιείται για τη σταθεροποίηση των επιτοκίων της χρηματαγοράς, τη δημιουργία διαρθρωτικού ελλείμματος ρευστότητας στη χρηματαγορά ή τη διεύρυνση ενός υφιστάμενου ελλείμματος.

Στις εκθέσεις αναφέρονται και οι προϋποθέσεις, που θα πρέπει να πληρούν οι αντισυμβαλλόμενοι, για να μετέχουν στις πράξεις ανοικτής αγοράς και τις πάγιες διευκολύνσεις του ΕΣΚΤ. Επίσης, περιγράφονται και τα κριτήρια επιλογής των περιουσιακών στοιχείων, που θα γίνονται δεκτά, ως ενέχυρα στις πράξεις δανεισμού της νομισματικής πολιτικής. Το ΕΝΙ πρότεινε την κατάρτιση δύο καταλόγων και τη διάκριση των περιουσιακών στοιχείων σε δύο βαθμίδες. Στον πρώτο κατάλογο θα περιλαμβάνονται τα στοιχεία της πρώτης βαθμίδας, τα οποία θα είναι διαπραγματεύσιμα σε όλη την ζώνη του ΕΚΤ. Στο δεύτερο κατάλογο θα περιλαμβάνονται τα περιουσιακά στοιχεία της δεύτερης βαθμίδας και υπεύθυνες για την σύνταξη αυτού του καταλόγου θα είναι οι κεντρικές τράπεζες των χωρών - μελών της ζώνης του ευρώ.

Αναγκαία προϋπόθεση για την άσκηση ενιαίας νομισματικής πολιτικής στο Τρίτο Στάδιο αποτελεί η ομαλή λειτουργία των συστημάτων πληρωμής. Τα κράτη - μέλη της ΕΕ ανέλαβαν να αναπτύξουν και να θέσουν σε λειτουργία ένα σύστημα διακανονισμού εντολών πληρωμής μεγάλων ποσών σε συνεχή χρόνο (ΣΔΣΧ). Τα συστήματα των κρατών - μελών θα

διασυνδεθούν και θα δημιουργήσουν ένα νέο μηχανισμό πληρωμών, ο οποίος θα αποτελέσει το διευρωπαϊκό σύστημα πληρωμή TARGET. Το σύστημα αυτό αναπτύσσεται σύμφωνα με τις προβλέψεις της Συνθήκης του Μάαστριχτ.

Το TARGET είναι αποκεντρωμένο σύστημα πληρωμών, στο οποίο οι λογαριασμοί διακανονισμού των πιστωτικών ιδρυμάτων τηρούνται στις εθνικές κεντρικές τράπεζες. Τα πιστωτικά ιδρύματα θα μπορούν να διαβιβάζουν και να λαμβάνουν διασυννοριακές εντολές πληρωμής στην ΕΕ, οι οποίες διακανονίζονται στα λογιστικά βιβλία των εθνικών κεντρικών τραπεζών. Το σύστημα απαρτίζεται από τα ΣΔΣΧ των κρατών - μελών, το μηχανισμό πληρωμών που αναπτύσσεται για τις ανάγκες της ΕΚΤ και τις διαδικασίες διασύνδεσης των εγχωρίων ΣΔΣΧ. Το ΕΝΙ σε έκθεση του (ΕΜΙ [1997δ]) παρουσιάζει τις τελευταίες εξελίξεις σε θέματα που σχετίζονται με την υλοποίηση του TARGET όπως: η παροχή ημερήσιας ρευστότητας, η τιμολογιακή πολιτική, το ωράριο λειτουργίας κ.ά.

Ε Π Ι Λ Ο Γ Ο Σ

Η Ελλάδα και τα πιστωτικά της ιδρύματα πρέπει λοιπόν να διαμορφώσουν μια σαφή αντίληψη για τα συγκριτικά πλεονεκτήματα όσον αφορά τη γεωγραφική εμβέλεια διείσδυσης σε νέες αγορές και να φροντίσουν να τα αναπτύξουν έγκαιρα ώστε να εδραιωθεί η παρουσία στις χώρες εκείνες που προσφέρονται (π.χ. Βαλκάνια, Μέση Ανατολή, Βόρεια Αφρική).

Το νέο οικονομικό και επιχειρηματικό τοπίο που διαγράφεται θα τονώσει την προοπτική να δημιουργηθούν - μέσω εξαγορών και συγχωνεύσεων - μεγαλύτεροι και υγιέστεροι χρηματοοικονομικοί όμιλοι ή ιδρύματα, που θα έχουν την ικανότητα να αντιμετωπίσουν τον εντονότερο ανταγωνισμό και την ουσιαστική Δυνατότητα να χαράξουν μεσοπρόθεσμη ή και μακροπρόθεσμη στρατηγική που θα ανταποκρίνεται στη δυναμική της οικονομίας και των αγορών.

Εδώ θα πρέπει να υπενθυμίσω ότι η ενδεχόμενη συρρίκνωση των κερδών των ελληνικών τραπεζών στην πρώτη φάση της συμμετοχής της χώρας μας στην οικονομική και Νομισματική Ένωση θα αντισταθμιστεί - αφού διανύσουμε κάποιο χρονικό διάστημα - από την αναβάθμιση του παραγωγικού τομέα και του επενδυτικού του βεληνεκούς. Κάτι τέτοιο μεταφράζεται σε αυξημένη παραγωγική δραστηριότητα, η οποία με τη σειρά της θα τροφοδοτήσει τον κύκλο εργασιών

των τραπεζών.

Τέλος, δεν είναι δυνατόν να λησμονηθούν τα υπόλοιπα κρίσιμα τεχνικά ή νομικά θέματα, όπως οι αλλαγές στα διατραπεζικά συστήματα πληρωμών, η εσωτερική οργάνωση των τραπεζών και η αναπροσαρμογή των συστημάτων πληροφορικής, η εξασφάλιση και εφαρμογή της νομικής συνέχειας των υφισταμένων συμβολαίων και φυσικά η διαρκής επένδυση στην εκπαίδευση του προσωπικού και την ενημέρωση της πελατείας.

Το χρηματοπιστωτικό σύστημα μπορεί να οφείλει να αποτελέσει την αιχμή του δόρατος της ελληνικής οικονομίας στην κρίσιμη πρώτη της επαφή με τα νέα δεδομένα που θα μεταβάλουν άρσην τις δομές των ευρωπαϊκών αγορών, συμπεριλαμβανομένης και της Ελληνικής. Η δυνατότητα ταχείας προσαρμογής των Ελληνικών τραπεζών, η αποφασιστικότητα και η τόλμη στην αντιμετώπιση των προβλημάτων ή δυσχερειών που θα προκύψουν βραχυπρόθεσμα καθώς και η υιοθέτηση μιας μακρόπνοης στρατηγικής που θα στοχεύει στη διατήρηση ή βελτίωση της θέσης τους στην αγορά, είναι τα στοιχεία που θα εξασφαλίσουν την επιβίωση και επιτυχία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος και μαζί με αυτό την ανάπτυξη της ίδιας της Ελληνικής Οικονομίας.

Β Ι Β Λ Ι Ο Γ Ρ Α Φ Ι Α

1. G. Galbraith: «Το Χρήμα», έκδ. Παπαζήση, Αθήνα 1976.
2. Charles Gid: «Αρχές Πολιτικής Οικονομίας», Εκδ. Παπαζήση Αθήνα 1942.
3. Αθανασίου Δ. Τσιμπούκη: «ΟΙ ΝΕΟΙ ΘΕΣΜΟΙ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΤΟΥ ΜΑΑΣΤΡΙΧ ΚΑΙ ΤΗΣ ΛΕΥΚΗΣ ΒΙΒΛΟΥ» Εκδ. Υπουργείο Οικονομικών, Αθήνα 1998.
4. Φιλίππου Δ. Σαχινίδη, Γκίκα Α. Χαδρουβέλη: «ΕΥΡΩ, ΕΝΑ ΝΟΜΙΣΜΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ», Έκδ. ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ, Αθήνα Μάρτιος 1998.
5. Χαλικιάς, Δ.: «Πορεία προς την Ευρωπαϊκή Νομισματική Ένωση», Εκδ. Επίκαιρα θέματα, Ν. 11, ΙΟΒΕ. 1996.
6. Χαρδούβελης, Γκ.: «Χρηματοοικονομικές Αγορές και Τράπεζες στη Ζώνη του Ευρώ», στο «το παρόν και το μέλλον της Ελληνικής Οικονομίας», Επιμέλεια: Α. Κιντής, τόμος Α, Οικον. Παν/μιο Αθηνών, Gutenberg, Αθήνα.
7. Τράπεζα της Ελλάδος: Οικονομικό Δελτίο, Τεύχος 10. 1997.
8. Εθνικής Τράπεζα της Ελλάδος: Ετήσια Οικονομική Επισκόπηση: Ελλάδα 1997, Νο 1, Αθήνα 1998.
9. Barber, L., [1996], "Stability Pact Runs into Stiff Opposition", Financial Times, 28 March

10. Chote, R. [1996], "Dollar May Still Surprise Beans", Financial Times, 25 March.
11. Single Currency in Practice, [1997], «Informal Eurocouncil», Vol 1, issue 6, November.
12. Tietmayer, H., [1996], «European Monetary Union», Speech delivered at the Institute of European Affairs, Dublin, 15 March.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ:

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ, εβδομαδιαίο Οικονομικό και Πολιτικό Περιοδικό. Εκδ. Ιθώμη Εκδοτική ΑΕ.
Τεύχη Μαρτίου, Απριλίου, Μαΐου, Ιουνίου, Ιουλίου, 1998.

ΕΠΙΛΟΓΗ, ΟΙ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩ

(Ειδική Ετήσια Έκδοση) Τεύχος Ιουνίου '98.

Μηνιαία Οικονομική Επιθεώρηση.

Εφημερίδες:

ΚΥΡΙΑΚΑΤΙΚΗ, Κυριακή 20 Μαΐου 1998, 12 Απριλίου

ΕΞΠΡΕΣ, Ειδική Έκδοση, Ιανουάριος 1998

ΤΥΠΟΣ της ΚΥΡΙΑΚΗΣ, Κυριακή 3 Μαΐου 1998.

ΤΑ ΝΕΑ, Σάββατο 2 Μαΐου 1998.

ΕΠΕΝΔΥΤΗΣ, Σάββατο 9 - Κυριακή 10 Μαΐου 1998.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 10 Μαΐου 1998, 12 ΑΠΡΙΛΙΟΥ

ΤΟ ΒΗΜΑ, 29 Μαρτίου 1998.

Π Ι Ν Α Κ Ε Σ

- ΠΙΝΑΚΑΣ 1: ΒΑΣΙΚΑ ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ
- ΠΙΝΑΚΑΣ 2: ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ
- ΠΙΝΑΚΑΣ 3: ΜΑΚΡΟΠΡΟΘΕΣΜΑ ΕΠΙΤΟΚΙΑ
- ΠΙΝΑΚΑΣ 4: ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟ ΕΛΛΕΙΜΜΑ
- ΠΙΝΑΚΑΣ 5: ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ
- ΠΙΝΑΚΑΣ 6: ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΙΣΟΤΙΜΙΕΣ ΤΗΣ ΔΡΑΧΜΗΣ
(σελ.16/4/98)

ΠΛΑΙΣΙΑ

ΠΛΑΙΣΙΟ 1.1.: ΤΑ ΤΡΙΑ ΣΤΑΔΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΟΝΕ

ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1: ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΒΑΣΗΣ ΣΤΟ ΕΥΡΩ